

ماهانامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای آموزگاران، دانش‌جو معلمان دانشگاه‌های وابسته و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره‌ی بیست‌وسوم - آذرماه ۱۳۹۸ - شماره‌ی پی‌درپی ۱۸۴ - ۴۸ صفحه - ۲۶۰۰۰ ریال
www.roshdmag.ir

با نام او شروع کنید

عکس: نگین محمدی فرد

مسابقه‌ی شماره‌ی

مخاطبان گرامی!

در این شماره از دوره‌ی بیست و سوم مجله نیز سؤال‌هایی طرح می‌شوند. این پرسش‌ها گاه به‌طور مستقیم در ارتباط با یکی از مقالات و مفاهیم داخل مجله‌اند، و گاه مرتبط با بخش تعلیم و تربیتی، اما خارج از مطالب مجله. با پاسخ دادن به این سؤال‌ها همراه ما شوید.

پرسش اول:

در جریان یاددهی - یادگیری در محیط طبیعی و خارج از کلاس درس چه فرصت‌هایی برای شما پیش آمده است؟ با دو مثال توضیح دهید.

پرسش دوم:

شما، به‌عنوان والد یا آموزگار، به منظور گسترش فرصت‌های بازی و بروز خلاقیت، و یا رشد شخصیتی دانش‌آموزان، چه فعالیت‌هایی انجام داده‌اید؟

مهلت ارسال پاسخ‌ها: ۲۰ دی ماه ۹۸

آموزشی ابتداری

ماهنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای
آموزگار، دانشجو، معلمان، دانشگاه‌های وابسته و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره‌ی بیست‌وسوم - آذرماه ۱۳۹۸ - شماره‌ی پی‌درپی ۱۸۴-۴۸ - صفحه ۲۶۰۰۰ ریال

www.roshdmag.ir

اللهم صلی علی محمد و آل محمد

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

یادداشت سردبیر - پژوهش راه گشا / ۲

تقویم ماه / ۴

گفت‌وگو - چشم‌ها را باید شست / الهام فراستی / ۶

برنامه‌ی درسی - ریاضی / تقسیم کسرها یا حساب قسمت‌ها (بخش اول) / مهدی ایزدی / ۹

قرآن / اشاره‌های حیاتی در روخوانی قرآن کریم / رضا نباتی / ۲۴

علوم / آب و هوا در سرزمین دانش / احمد رضا اعرابی / ۳۴

آموزش‌هایی برای پدران و مادران - لقمه‌های نوشتنی / دکتر مرتضی مجدفر / ۱۴

نوشتن - انشانویسی - حواس ورزی / حسین حسینی نژاد / ۱۶

ادبیات - درس زندگی / جعفر ربانی / ۱۸

معرفی کتاب - در مسیر توسعه و آموزش / ۲۱

مدرسه‌شناسی - تمرین زندگی / کبری محمودی / ۲۲

تجربه - با نام او شروع کنید / معصومه هاشمی زاده / ۲۷

سرزمین مدادها و خودکارهای گم‌شده / زهرا پلیوند / ۳۱

تربیت بدنی - نسخه‌ای برای رفع بی‌سوادی جسمی / دکتر محسن حلاجی / ۲۸

هشت نما - نمای سوم، کلاس / روح‌ا... مالمیر / ۳۲

آموزش - یادگیری در بستر زندگی / محمد رضا فدایی / ۳۸

حساسیت بادکنک‌ها / سمیه یونسی خانقاهی / ۴۰

جاده صاف کن حاکمیت جهانی غرب / معصومه حبیب‌پور / ۴۴

پاسداشت - ۵۰ سال مهرورزی / ۴۲

خاطره - دعا می‌کنم، پیدا می‌شوند! / مریم مرادی / ۴۳

همراهان ما / ۴۷

آلبوم عکس / ۴۸

مدیر مسئول: مسعود فیاضی
سردبیر: اصغر ندیری
شورای برنامه‌ریزی:
دکتر فاطمه رمضان، طیبه حمزه‌بیگی،
مقصود رزم‌آرای شرق
مدیر داخلی: الهام فراستی
ویراستار: کبری محمودی
طراح گرافیک: ایمان اوجیان
دبیر عکس: پرویز قراگوزلی
نشانی دفتر مجله:
تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۳۹۱۷۸
۰۲۱-۸۸۸۳۱۱۶۱ (داخلی ۴۲۹)
نماینده: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸
وبگاه اختصاصی: www.eb.roshdmag.ir
وبگاه: www.roshdmag.ir
پیام‌نگار: ebteyayi@roshdmag.ir
چاپ و توزیع: شرکت افست
صندوق پستی امور مشترکین:
۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
تلفن امور مشترکین:
۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸
شمارگان: ۱۴۰۰۰

قابل توجه نویسندگان و مترجمان:

- مقاله‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی- تربیتی و فرهنگی این مجله مرتبط باشند و نباید قبلاً در جای دیگری چاپ شده باشند. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشند و متن اصلی نیز همراه آن‌ها باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، بر یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته یا تایپ شود. مقاله‌هایی می‌توانند با نرم‌افزار «ورد» و روی «لوح فشرده» و یا از طریق پیام‌نگار مجله ارسال شوند. ● نشر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قرار دادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ● مقاله باید دارای چکیده باشد و در آن هدف‌ها و پیام‌نویشتار در چند سطر تنظیم شود. ● کلمات حاوی مفاهیم نماییه (کلیدواژه‌ها) از متن استخراج و روی صفحه‌ای جداگانه نوشته شوند. ● مقاله باید دارای تیتیر اصلی، تیتیرهای فرعی در متن و سوتیتیر باشد. ● معرفی‌نامه‌ی کوتاهی از نویسنده یا مترجم، عناوین و آثار وی پیوست شود.
- لازم به ذکر است مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.
- علاوه بر این نکات، ضروری است به نکات مهم‌تری که در صفحه‌ی ۴۶ درج شده، توجه فرمایید.

پژوهش راه گشا

پژوهش از دید نظام تعلیم و تربیت همچون دیگر ارکان حاکمیتی کشور اهمیت بسزایی دارد. با نگاهی به عنوان مقالات یا پایان نامه های دوره های تحصیلات تکمیلی و دکترا و حتی کارشناسی در دانشگاه های کشور، از جمله دانشگاه فرهنگیان، فراوان به عنوان های تحقیق و پژوهشی برمی خوریم که به نوعی برنامه های دوره های تحصیلی را بررسی یا نقد می کنند. تنها با مراجعه به پایگاه های اطلاع رسانی یا کتابخانه ها می توان به تعداد زیادی از این موارد دست یافت.

به عنوان نمونه، رساله ای، هدف از انجام تحقیق را «بررسی تأکيدات کتاب درسی تفکر و پژوهش پایه ی ششم به مؤلفه ی استدلال در برنامه ی آموزش تفکر» عنوان کرده بود. «فرایند شکل گیری هویت حرفه ای در کسوت آموزگاری» هم یک سوژه ی پژوهشی دیگر بود. این عنوان ها تنها جزئی از صدها مورد عنوان پژوهش است که می توان در این زمینه برشمرد. خوب است در همین باره متن های ساده شده و خلاصه ی پژوهش ها را در همین مجله از نظر بگذرانید.

همگان بر این واقعیت اذعان دارند که پژوهش در نهاد آموزش و پرورش جایگاه نسبتاً قابل قبولی یافته و در حال حرکت به جلو است. در عین حال، می دانیم کشور پویا و در حال رشد ما همیشه به ایده پردازی و پژوهش نیاز دارد. پژوهشی با این ویژگی، به طور قطع به علم نافع و قابل مراجعه تبدیل خواهد شد.

اما چه خوب است توصیه‌ها و یافته‌های پژوهش‌های گوناگون که با صرف مبالغ بسیار و زمان زیاد به پایان می‌رسند، صرفاً بیان‌کننده‌ی تعارفات، آرزوها یا تصویرهای ناقص و غیربومی از پیشرفت‌ها و طرح‌های بیگانه نباشند.

سهام ما

سهام ما تفکر و تأمل دوباره در زمینه‌ی پژوهش مدرسه‌ای و در ارتباط با نظام تعلیم و تربیت است. اگر قرار است ۳۰ سال یا بیشتر در این حوزه - چه صف و چه ستاد - قدم بگذاریم، سخن بگوییم، قلم بزنیم یا گج بخوریم! پس بهتر است آگاهانه باشد. بیاییم به فعالیت‌های آموزشی و پرورشی خود بیش از گذشته و ژرف‌تر نگاه کنیم و با دیدی پژوهشی، سؤال‌محور و همه‌جانبه بنگریم. مسائل مدرسه و کلاس و زندگی را احصا کنیم. آنچه را موجب اندوه است یا موجب ضعف جریان یاددهی - یادگیری می‌شود و آنچه را سردی و بی‌انگیزگی می‌آفریند کنار بگذاریم و آنچه را موجب تقویت انگیزه‌ها، تقویت یادگیری و یاددهی و ایجاد نشاط می‌شود، یادآور شویم. اما این نوع ژرف‌نگری به داده‌ها، تحلیل مؤثر، علمی و به دور از جانب‌داری نیاز دارد. وضعیت کنونی باید با آنچه از گذشته مایه گرفته است، تجزیه و تحلیل شود. سپس، براساس آن، اهداف را به قطعه‌های کوچک‌تری بخش کرد و براساس اهدافی که از قبل تعریف شده‌اند، به فعالیت‌های اصلاح‌گرانه اقدام نمود. قالب‌ها و هدف‌هایی که داریم باید شماره‌گذاری شده و قابل اندازه‌گیری باشند. قابل دستیابی و ارزیابی بودن از دیگر خصیصه‌های هر پژوهش است.

به اشتراک‌گذاری

چه خوب است این حس در ما باشد که وقتی مشکلات خود را به دیگران منتقل می‌کنیم، رازهای پیشرفت خود را نیز در محیط تعلیم و تربیت از پرده برون اندازیم تا همگان در این روند سهیم شوند، تا از سختی‌ها درس گیرند و از پیشرفت‌های ما بهره ببرند.

گام دوم انقلاب اسلامی

رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز با توجه به اهمیت آینده‌نگری، ایده‌پردازی و پژوهش، اولین توصیه از هفت توصیه‌ی اساسی گام دوم انقلاب اسلامی را به «علم و پژوهش» اختصاص داده‌اند. ایشان با سفارش به نگاه خوش‌بینانه به آینده می‌فرمایند: «بدون این کلید اساسی همه‌ی قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. آنچه می‌گوییم یک امید صادق و متکی به واقعیت‌های عینی است. این جانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جست‌هام، اما خود و همه را از نومیدی بیجا و ترس کاذب نیز

برحذر داشته‌ام و برحذر می‌دارم. در طول این چهل سال - و اکنون مانند همیشه - سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهید.

دانش آشکارترین وسیله‌ی عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت دوست‌ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیان‌های اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آن‌ها را به دست گیرد. ما به سوءاستفاده از دانش، مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم. بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود - یعنی یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان - به پیش رفته است. دستاوردهای دانش و فناوری ما در این مدت ما را به رتبه‌ی شانزدهم در میان بیش از دوست کشور جهان رساند و مایه‌ی شگفتی ناظران جهانی شد و در برخی از رشته‌های حساس و نوپدید به رتبه‌های نخستین ارتقا داد. این جانب همواره به دانشگاه‌ها و دانشگاهیان و مراکز پژوهش و پژوهندگان، گرم و قاطع و جدی در این باره تذکر و هشدار و فراخوان داده‌ام، ولی اینک مطالبه‌ی عمومی من از شما جوانان آن است که این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید.^۱

منبع

۱. بیانیه‌ی مقام معظم رهبری در آغاز دهه‌ی پنجم انقلاب اسلامی. وزارت آموزش و پرورش. ۲۲ بهمن ۱۳۹۷. ص ۱۹-۱۷.

۷ آذر روز نیروی دریایی

به مناسبت موفقیت نظامیان نیروی دریایی کشورمان و به‌ویژه مقاومت ناوچه‌ی پیکان در برابر حمله‌های دریایی و هوایی ارتش عراق در ۷ آذر ۱۳۵۹، با تأیید امام خمینی رحمه‌الله علیه، این روز، روز نیروی دریایی نام‌گذاری شد. نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران (نداجا) یکی از نیروهای چهارگانه‌ی ارتش جمهوری اسلامی ایران است که مسئولیت حفاظت و حراست از آب‌های سرزمینی، فلات قاره و مناطق انحصاری، اقتصادی و جزایر جمهوری اسلامی ایران در برابر هر گونه تجاوز نظامی خارجی را برعهده دارد. این نیرو چهارمین نیروی قدرتمند دریایی جهان محسوب می‌شود.

۵ آذر، سالروز تشکیل بسیج مستضعفین به فرمان حضرت امام خمینی رحمه‌الله علیه

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۵۷ و قطع دست استکبار جهانی و منافع آن‌ها در ایران، توطئه‌ها و فتنه‌های شیطان‌ها علیه ایران روزبه‌روز گسترش یافت. در چنین شرایطی، امام خمینی رحمه‌الله علیه در پنجم آذر ۱۳۵۸ فرمان تشکیل بسیج را صادر کردند. این فرمان پس از تصویب مجلس شورای اسلامی در دی سال ۱۳۵۹، به‌طور قانونی رسمیت پیدا کرد.

اهداف بسیج مستضعفین به شرح زیر است:

- تحقق فرمان امام خمینی رحمه‌الله علیه مبنی بر تشکیل هسته‌های حزب‌الله؛

- ایجاد توانایی‌ها و آمادگی‌های لازم دفاعی در آحاد مردم در دفاع از کشور؛

- ایجاد توانایی‌های لازم رزمی در نیروهایی که توانایی شرکت در عملیات کلاسیک و بزرگ را دارند؛

- ایجاد توانایی‌های لازم در آحاد مردم به منظور کمک به هنگام بروز بلا و حوادث پیش‌بینی نشده براساس قوانین جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی محلی است برای تدوین نظام ارزشی مورد قبول جمهوری اسلامی ایران و تهیه و تصویب قوانین اسلامی برای کلیه‌ی نیازهای جامعه در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، تبلیغی، نظامی، اخلاقی و قضایی.

- کمک به دولت در امر سازندگی.

این سازمان هم‌اکنون در هفت شکل بسیج دانش‌آموزی، بسیج دانشجویی، بسیج جامعه پزشکی، بسیج جامعه‌ی مهندسان، بسیج استادان، بسیج خاوران و بسیج اداره‌ها فعال است.

۱۰ آذر روز مجلس

مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۲۳ تیر سال ۱۳۷۲ با تصویب ماده واحده‌ای، روز ۱۰ آذر ماه، سالروز شهادت مجتهد مجاهد و سیاست‌مدار متعهد آیت‌الله سید حسن مدرس را روز مجلس نام‌گذاری کرد.

پس از انقلاب اسلامی، مجلس شورای ملی به مجلس شورای اسلامی تغییر نام داد. اولین دوره‌ی مجلس شورای اسلامی در ۷ خرداد سال ۱۳۵۹ با پیام رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی رحمه‌الله علیه، شروع به کار کرد.

۱۶ آذر، وفات حضرت معصومه سلام الله عليها

فاطمه مشهور به **حضرت معصومه سلام الله عليها**، دختر امام کاظم علیه السلام و خواهر امام رضا علیه السلام است. او که برای دیدار با امام رضا علیه السلام به ایران مسافرت می کرد، در راه بیمار شد و در قم درگذشت و همان جا دفن شد. در منابع تاریخی، اطلاعات زیادی درباره ی زندگی نامه ی حضرت معصومه سلام الله عليها، از جمله تاریخ تولد، و وفات وی ثبت نشده است. در کتاب «نورالآفاق» نوشته ی **جواد شاه عبدالعظیمی**، تاریخ ولادت حضرت معصومه سلام الله عليها ۱ ذی القعدة ی سال ۱۷۳ ق تاریخ وفات او دهم ربیع الثانی سال ۲۰۱ ق ذکر شده است.

۱۴ آذر، ولادت امام حسن عسکری علیه السلام

حضرت امام حسن عسکری علیه السلام در روز هشتم ربیع الثانی سال ۲۳۲ هجری قمری، برابر با ۸۴۶ میلادی، در مدینه ی طیه چشم به دنیا گشود. **ابومحمد حسن بن علی بن محمد** ملقب به **ابن الرضا** و معروف به **عسکری**، یازدهمین امام شیعیان دوازده امامی، پس از پدرش هادی و قبل از پسرش مهدی عجل الله تعالی فرجه و الشریف بود. او و پدرش امامین عسکریین نامیده می شوند، زیرا شهر سامرا که مجبور به زندگی در آن بودند، در واقع یک اردوگاه نظامی بود.

۳۰ آذر، جشن شب یلدا

یلدا به زمان بین غروب آفتاب از ۳۰ آذر (آخرین روز پاییز) تا طلوع آفتاب در اول ماه دی (نخستین روز زمستان) گفته می شود. شب یلدا یا شب چله یکی از کهن ترین جشن های ایرانی است. در این جشن، طی شدن بلندترین شب سال و به دنبال آن بلندتر شدن طول روزها در نیم کره ی شمالی، که مصادف با انقلاب زمستانی است، گرمی داشته می شود. البته نام درست این شب باید «چله» باشد. زیرا برگزاری این جشن، یک آیین ایرانی است و «یلدا» واژه ای بیگانه است.

۱۰ آذر، روز جهانی ایدز

از سال ۱۹۸۸، به منظور افزایش بودجه ی لازم برای موضوع ایدز و افزایش آگاهی، آموزش و مبارزه با تبعیض، اول دسامبر (برابر ۱۰ آذر) هر سال، روز جهانی ایدز نامیده شده است هر ساله برای این روز شعار خاصی نیز در نظر گرفته می شود.

هدف این است که به عموم مردم یادآوری شود HIV از بین نرفته است و هنوز کارهای زیادی است که باید درباره ی آن انجام شود.

شعارهای روز جهانی ایدز از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵:

ع به صفر رساندن مرگ ناشی از ایدز؛

ع به صفر رساندن برچسب و تبعیض؛

ع به صفر رساندن مبتلایان جدید.

۱۲ آذر روز جهانی معلولان

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۲ میلادی مطابق با ۱۳۷۱ هـ.ش، سوم دسامبر را روز جهانی معلولین جهان اعلام کرد. هدف از تعیین این روز، رشد دادن اذهان عمومی درباره ی مسائل مربوط به انواع معلولیت ها و افزایش آگاهی بوده است. در سال ۱۹۹۹، شعاری با مضمون «امکان دسترسی برای همه در هزاره ی جدید» برگزیده شد و سرلوحه ی امور قرار گرفت. بیش از پانصد میلیون نفر به دلیل نقص در سیستم روحی و مغزی جسمی و حسی، از معلولیت رنج می برند. اینان هر کجا باشند و در هر نقطه ای از دنیا به سر ببرند، به دلیل موانع ظاهری یا اجتماعی، با محدودیت هایی در زندگی خود مواجه می شوند. فاصله ی سال های ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۲ میلادی دهه ی جهانی معلولان نام گرفت تا به کیفیت و شرکت فعالانه و همه جانبه ی افراد معلول در زندگی اجتماعی و گسترش و پیشرفت آن ها ارتقا بخشیده شود.

چشم‌ها را باید شست

گفت‌وگو با محدثه حیدرپور، آموزگار پایه‌ی چهارم دبستان رسالت

علاقه به معلمانی که در دوره‌های تحصیلی داشته‌ایم، دلایلی دارد. ممکن است دلیل این علاقه، مهربانی و خوش‌رو بودن آن معلم باشد؛ ممکن است تدریس خوب و عمیق او یادش را در دل ما زنده نگاه دارد. اما گاهی با معلمانی زندگی کرده‌ایم که نگاه ما را به هستی، آدم‌ها و اطرافمان تغییر داده‌اند. در این صورت یاد که هیچ، زندگی و وسعت نگاهمان را مدیون آن‌ها هستیم. در دبستان رسالت منطقه‌ی ۱۵ تهران با آموزگاری آشنا شده‌ایم که اگرچه اولین سال آموزگاری‌اش را تجربه می‌کند، اما می‌کوشد نگاه دانش‌آموزان را به هم‌کلاسی‌های افغان‌شان، تغییر دهد.

بنیان علمی داشته باشد و استادان آن از متخصصان خود دانشگاه فرهنگیان باشند. از طرفی دیگر، با تغییر استادان مدعو، تجربه‌هایی که در اختیار دانش‌جویان قرار می‌گرفت هم تغییر می‌کرد و هر دانش‌جو تجربه‌های متفاوتی داشت.

ما در کلاس‌های کارورزی طرح درس را بر اساس ۲۰ دانش‌آموز می‌نوشتیم و زمان تدریس هم ۴۵ دقیقه بود، اما در کلاس واقعی، در بهترین حالت، ۳۵ دانش‌آموز داریم و کارهای جانبی از زمان تدریس می‌کاهند. متأسفانه در کلاس‌های کارورزی با تعداد دانش‌آموزان بیشتر کار نکردیم.

● از اولین روز کارتان بگویید.

خیلی اضطراب داشتم. چون سال اولی بود که می‌خواستم به معنای واقعی کار در کلاس را تجربه کنم. از طرفی دیگر، کارکنان مدرسه هم ما را زیر ذره‌بین گذاشته بودند و باید اعتماد آن‌ها را هم جلب می‌کردیم. وقتی وارد کلاس شدم، بچه‌ها با تعجب زیادی من را نگاه می‌کردند. تمام حرکاتم را زیر نظر گرفته بودند. بعد از خوشامدگویی به مناسبت ورودشان به پایه‌ی چهارم، از آن‌ها خواستم خودشان را معرفی کنند و از علاقه‌شان به رنگ، غذا، ورزش و ... بگویند. خواستم فضای کلاس را به فضایی دوستانه تبدیل کنم. بعد خودم را معرفی کردم و من هم از علاقه‌هایم گفتم. جای تعجب بود که بعدها در نقاشی‌هایشان از رنگ مورد علاقه‌ی من زیاد استفاده کرده بودند.

کلاس و مدرسه‌ای که من برای بار اول وارد آن شده بودم، مهاجران افغانستانی زیادی داشت. از ۳۵ دانش‌آموز کلاس، ۱۵ نفر افغانستانی بودند که همه‌ی آن‌ها هم در یک ردیف و پیش هم نشسته بودند.

● چطور شد به آموزگاری روی آوردید؟

مادرم در کودکی نقش مؤثری در بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی من با دوستان هم سن و سالم داشت. غالباً در فعالیت‌های گروهی نقاشی می‌کشیدیم یا کاردستی درست می‌کردیم. من همیشه دوست داشتم آنچه را می‌دانستم به آن‌ها آموزش دهم. همچنین، بیشتر اقوام ما فرهنگی بودند و از لذت‌های آموزگاری بسیار شنیده بودم. آموزگار پایه‌ی پنجم خودم هم سرکار خانم ابراهیم‌زاده، با واگذار کردن مسئولیت‌های کلاسی به من، باعث پیشرفتم شد. در این فضا بزرگ شدم و خواستم به دنیای آموزگاری پا بگذارم.

● برای آموزگاری چه مسیری را طی کردید؟

سال ۹۳ کنکور دادم و از آنجا که خانواده نقش بسزایی در انتخاب رشته‌ی من داشت، انتخاب ۱ تا ۱۰ را دانشگاه فرهنگیان زدم. بعد از اعلام نتایج، در انتخاب اول، رشته‌ی علوم تربیتی، گرایش دبستان، قبول شدم و در دانشگاه نسیبیه‌ی تهران به تحصیل پرداختم. البته با رتبه‌ای که داشتم، می‌توانستم رشته‌های پزشکی را انتخاب کنم، اما هدف من فقط آموزگاری بود.

● در دانشگاه احساس خلأ آموزشی می‌کردید؟

بله. به چند مورد آن اشاره می‌کنم. - در دانشگاه فرهنگیان، اکثر استادان ما مدرسان باتجربه و استادانی از دانشگاه‌های دیگر بودند که به‌عنوان استاد مدعو در دانشگاه فرهنگیان تدریس می‌کردند. به نظر، دانشگاه باید

فعالیت دانش آموزان در زنگ هنر

● توصیه‌تان به آموزگاران که امسال وارد کلاس درس می‌شوند چیست؟

۱. طرح درس سالانه داشته باشند و آن را در تابستان و قبل از شروع سال تحصیلی بنویسند. چون با شروع سال تحصیلی کارها و

● تفاوت کارآموزی با کلاس واقعی چه بود؟

- تعداد دانش آموزان کلاس‌های کارورزی با کلاس‌های واقعی تفاوت عمده‌ای داشت.

- مدیریت کلاس در کلاس‌های کارورزی به عهده‌ی معلمانی بود که ما به‌عنوان همیار به کلاس آن‌ها می‌رفتیم، اما اداره‌ی کلاس واقعی بسیار سخت بود.

- کارآموزی هفته‌ای یک بار بود و ما شناختی نسبت به دانش آموزان نداشتیم، اما در کلاس واقعی باید نسبت به تک‌تک دانش آموزان شناخت پیدا کنیم تا بتوانیم کلاس را مدیریت کنیم.

- در کلاس‌های کارورزی، معلم راهنما یک ساعت مشخص را در اختیار ما قرار می‌داد تا درس مشخصی را تدریس کنیم. اما در کلاس واقعی می‌توانیم از تلفیق درس‌ها برای تدریس استفاده کنیم.

من از همان روز اول بچه‌های افغانستانی را بین بقیه‌ی دانش آموزان پخش کردم تا با هم ارتباط بیشتری داشته باشند و دوست شوند. در تمام طول سال تلاش کردم نگاه بچه‌های ایرانی را به دانش آموزان افغان عوض کنم و آن‌ها را متوجه این نکته کنم که افغانستان هم کشوری مثل ایران است با آداب و رسوم متفاوت.

● آیا الان احساس می‌کنید چیزهایی باید می‌آموختید که نیاموخته‌اید؟

ذهن پویای بچه‌ها باعث می‌شود در درس‌ها سؤال‌هایی فراتر از کتاب‌های درسی بپرسند. اطلاعات جامع معلم در این مواقع به کمکش می‌آید تا پاسخگوی سؤال‌ها باشد. اطلاعات ما نباید فقط به کتاب درسی محدود باشد. در دانشگاه کمتر پیش می‌آید در مورد نحوه‌ی پاسخگویی به سؤال‌ات دانش آموزان چیزی یاد بدهند. من گاهی بعد از کلاس سؤال‌ی را که جواب آن هنوز در ذهن دانش آموز معلوم نیست، جست‌وجو می‌کنم تا دانش آموز حتماً جواب درست را بگیرد.

● چشم‌اندازتان از حرفه‌ی معلمی چیست؟

- خیلی دوست دارم یادگار ارزشمندی از خودم در ذهن دانش آموزانم به جا بگذارم.

- امیدوارم در سال‌های بعد معلم بهتری باشم، طوری که مدرسه‌های متعددی از من دعوت کنند با آن‌ها همکاری کنم.

- می‌خواهم ادامه‌ی تحصیل بدهم. در حال حاضر هم کنکور کارشناسی ارشد داده‌ام و منتظر نتایج نهایی آن هستم. به نظر من دوره‌ی ابتدایی به معلم‌های باسواد احتیاج دارد.

دست‌سازه‌های دانش‌آموزان کلاس

● از تجربه‌های درس‌آموز خود بگویید.

تجربه‌ی اول: من با وجود تعداد زیاد دانش‌آموزانم، سعی می‌کنم همه‌ی فعالیت‌ها و آزمایش‌ها را با کمک خود بچه‌ها انجام دهم. برای فعالیت تسبیح‌سازی در درس شناخت سنگ‌ها از کتاب علوم پایه‌ی چهارم بچه‌ها را گروه‌بندی کردم. اما به تعداد گروه‌ها آب مورد نیاز برای انجام فعالیت در دسترس نبود. در حین انجام فعالیت، گروهی که آب نداشت، از گروه دیگر تقاضا کرد. به این ترتیب، در کلاس هرج و مرج شد. من متوجه شدم که قبل از انجام هر آزمایش یا فعالیتی، باید تمام وسایل مورد نیاز را بین همه‌ی افراد یا گروه‌ها تقسیم کنم، چون در غیر این صورت زمان انجام آزمایش برای آماده کردن وسایل از بین می‌رود.

تجربه‌ی دوم: پایه‌ی چهارم از سخت‌ترین پایه‌ها در درس ریاضی است. من همه‌ی مباحث درس ریاضی را به ترتیبی که در کتاب مطرح شده بود تدریس می‌کردم. الان که یک سال تحصیلی را پشت سر گذاشتم، از طریق مشورت با معلمان باتجربه، به این نتیجه رسیدم که می‌توان برخی مباحث را پس و پیش درس داد و حتی گاهی برای یادگیری عمیق‌تر دانش‌آموزان، مواردی را اضافه بر کتاب درسی ذکر کرد.

تجربه‌ی سوم: اوایل سال تحصیلی همه‌ی کارها را خودم انجام می‌دادم، اما از ماه چهارم به بعد دانش‌آموزان را در کارهای کلاسی شرکت دادم و هر دانش‌آموز را مسئول کاری در نظر گرفتم. برای مثال، برگه‌ی دعوت از اولیا را به دانش‌آموزانی که مهارت دست‌ورزی ضعیف‌تری داشتند، می‌دادم که آن‌ها را قیچی و بین بقیه تقسیم کنند. تصحیح برگه‌های املا را هم به دانش‌آموزانی واگذار کردم که املائی ضعیف‌تری داشتند. مسئولیت دادن به دانش‌آموزان، هم سرعت کلاس را بالا می‌برد و هم در تقویت اعتمادبه‌نفس و مسئولیت‌پذیری آن‌ها مؤثر است.

● با موضوع تحول بنیادین (و اسناد بالادستی آموزش و پرورش) چقدر آشنایی دارید؟

در واحدهای دانشگاه آن‌ها را خواندیم. اما در جمع‌های دوستانه، بین همکاران، راجع به آن صحبت می‌کنیم و سعی می‌کنیم مواردی را که در آن ذکر شده است، در کتاب‌های درسی برایش مصداق بیاوریم و در کلاس مطرح کنیم.

● از چه روش‌هایی برای تدریس استفاده می‌کنید؟

سعی می‌کنم کلاس بیشتر عملی باشد و خود دانش‌آموزان به یادگیری برسند. برای مثال، مساحت متوازی‌الاضلاع را با آوردن مقوا و درست کردن آن در کلاس انجام می‌دهند. در حین تدریس، از روش پرسش و پاسخ استفاده می‌کنم تا دانش‌آموزان آموخته‌های قبلی خود را به یاد آورند. در زنگ املا از روش تلفیقی برای نوشتن اصطلاحات ریاضی استفاده می‌کنم.

مسائل زیادی پیش می‌آید و دیگر فرصت نوشتن طرح درس وجود ندارد.

۲. همیشه چند فعالیت و بازی ناب برای لحظه‌هایی که کلاس از دستشان خارج می‌شود، داشته باشند.

۳. وقتی وارد کلاس می‌شوند، خودشان را یک لیوان نصفه ببینند و بدانند نیمه‌ی دیگر لیوان با تجربه پر می‌شود. این تجربه‌ها را می‌توانند هم با گذشت زمان و هم با پرسش از معلمان باتجربه کسب کنند.

۴. حتماً ادامه‌ی تحصیل بدهند. هم در زمینه‌ی تخصص ابتدایی و هم در زمینه‌های دیگر، بنا به علاقه‌شان، مطالعه کنند تا اطلاعاتشان بالا برود و بتوانند به سؤالات فراتر از کتاب‌های درسی دانش‌آموزان، پاسخ‌های درستی بدهند.

۵. هم با کادر مدرسه و هم با اولیای دانش‌آموزان همکاری و تعامل خوب برقرار کنند.

تقسیم کسرها یا حساب قسمت‌ها (بخش اول)

تقسیم؛ از مفاهیم مرتبط با کسر

محاسبه‌ی آن را به‌طور معنادار دارند. سؤال مهم این است که چرا با وجود سهولت در درک تقسیم اعداد طبیعی، در درک تقسیم اعداد کسری با مشکلات فراوانی مواجه می‌شوند. یکی از دلایل می‌تواند این باشد که در جریان آموزش، درک دانش‌آموز از تقسیم اعداد کسری، به خوبی بر پایه‌ی درک او از تقسیم اعداد طبیعی بنا نهاده نمی‌شود. به همین دلیل، او نمی‌تواند ارتباط معناداری بین این دو مفهوم (تقسیم اعداد طبیعی و تقسیم کسرها) برقرار کند و از درکی که از تقسیم اعداد طبیعی دارد، در توسعه‌ی درکش در تقسیم کسرها استفاده کند. این مقاله سعی دارد با اشاره به ابعاد تقسیم کسرها، ارتباط معناداری با تقسیم اعداد طبیعی برقرار کند و از آن طریق درباره‌ی چگونگی تسهیل یادگیری دانش‌آموزان از مفهوم تقسیم کسرها بحث کند.

کسر یکی از مفاهیم مهم ریاضی است که به دلیل کاربرد فراوانش در ریاضیات و زندگی روزمره‌ی انسان اهمیت فراوانی دارد. اما با وجود این، افراد در یادگیری و کار با این مفهوم مشکلات فراوانی دارند. مفهوم تقسیم کسرها نمونه‌ای از مفاهیم مرتبط با کسرهاست که افراد درک ضعیفی از آن دارند. با آنکه ممکن است خیلی‌ها توانایی محاسبه‌ی عبارات شامل تقسیم کسرها را با استفاده از قاعده‌ی «معکوس و ضرب» یا به عبارت ساده‌تر «کسر اول ضرب در معکوس کسر دوم» داشته باشند، اما درک درستی از مفهوم تقسیم کسرها، موقعیت‌های ریاضیاتی و واقعی متناظر با این مفهوم و عمل و چرایی استفاده از این قاعده برای انجام کسرها را ندارند. از طرف دیگر، افراد معمولاً مفهوم تقسیم اعداد طبیعی را به راحتی درک می‌کنند و توانایی انجام

مسائل کلامی ضرب و تقسیم اعداد طبیعی

کلامی تقسیم نیز در این حوزه‌ی اعداد به دو دسته‌ی کلی «تقسیم بخشی» و «تقسیم اندازه» طبقه‌بندی می‌شوند. جدول ۱ دسته‌بندی مسائل را به همراه مثال و چگونگی ارتباط بین مسائل ضرب و تقسیم نشان می‌دهد:

مسائل کلامی ضرب در حوزه‌ی اعداد طبیعی در چهار دسته طبقه‌بندی می‌شوند: ۱. گروه‌های مساوی و نرخ؛ ۲. مقایسه؛ ۳. آرایش (چیدمان) مستطیلی و مساحت؛ ۴. ترکیب‌ها. با توجه به اینکه عمل تقسیم عکس عمل ضرب است، مسائل

جدول ۱. ساختار مسائل کلامی ضرب و تقسیم اعداد طبیعی

نوع مسئله و ساختار مسائل گروه‌های مساوی و نرخ		
مجهول: حاصل (ضرب)	مجهول: اندازه‌ی گروه (تقسیم بخشی)	مجهول: تعداد گروه‌ها (تقسیم اندازه‌ای)
زهر ۴ بسته شکلات دارد که در هر کدام ۶ شکلات است. او در مجموع چند عدد شکلات دارد؟ $4 \times 6 =$	زهر ۲۴ عدد شکلات دارد که می‌خواهد آن‌ها را بین ۴ دوستش، به‌طور مساوی، تقسیم کند. به هر کدام از دوستانش چه تعداد شکلات می‌رسد؟ $24 \div 4 =$	زهر ۲۴ عدد شکلات دارد. او آن‌ها را در بسته‌های ۶ تایی قرار می‌دهد. او چند بسته شکلات دارد؟ $24 \div 6 =$
اگر سود حاصل از صادرات هر یک کیلو خرما ۷ دلار باشد، صادرات پنج کیلو خرما چند دلار سود دارد؟ (نرخ) $7 \times 5 =$	اگر سود حاصل از صادرات پنج کیلو خرما ۳۵ دلار باشد، سود حاصل از صادرات هر یک کیلو خرما چند دلار است؟ (نرخ) $35 \div 5 =$	سود حاصل از صادرات هر یک کیلو خرما ۷ دلار است. اگر صادرات مقداری خرما ۳۵ دلار سود داشته باشد، مقدار آن خرما چند کیلو بوده است؟ (نرخ) $35 \div 7 =$
علی ۳ ساعت با سرعت ۴ کیلومتر در ساعت پیاده‌روی کرد. او چند کیلومتر پیاده‌روی کرده است؟ (نرخ) $3 \times 4 =$	علی ۱۲ کیلومتر را در ۳ ساعت پیاده‌روی کرد. او در هر ساعت چند کیلومتر پیاده‌روی کرده است؟ (نرخ) $12 \div 3 =$	علی ۱۲ کیلومتر را با سرعت ۴ کیلومتر در هر ساعت پیاده‌روی کرد. او چند ساعت پیاده‌روی کرده است؟ (نرخ) $12 \div 4 =$
نوع مسئله و ساختار مسائل مقایسه		
مجهول: حاصل (ضرب)	مجهول: اندازه‌ی گروه (تقسیم بخشی)	مجهول: ضریب (تقسیم اندازه‌ای)
سن فاطمه ۶ سال است. سن اکرم ۴ برابر سن فاطمه است. اکرم چند سال دارد؟ $4 \times 6 =$	اکرم ۲۴ سال دارد. سن او ۴ برابر سن فاطمه است. سن فاطمه چقدر است؟ $24 \div 4 =$	اکرم ۲۴ سال و فاطمه ۶ سال دارد. سن اکرم چند برابر سن فاطمه است؟ $24 \div 6 =$
این ماه رضا ۵ برابر ماه قبل پیاده‌روی کرده است. اگر ماه گذشته ۷ کیلومتر پیاده‌روی کرده باشد، او در این ماه چند کیلومتر پیاده‌روی کرده است؟	این ماه رضا ۵ برابر ماه قبل پیاده‌روی کرده است. او اگر در این ماه ۳۵ کیلومتر پیاده‌روی کرده باشد، میزان پیاده‌روی او در ماه گذشته چند کیلومتر بوده است؟ $35 \div 5 =$	رضا در این ماه ۳۵ کیلومتر پیاده‌روی کرده است. او در ماه گذشته ۷ کیلومتر پیاده‌روی کرده بود. او در این ماه چند برابر ماه گذشته پیاده‌روی کرده است؟ $35 \div 7 =$
نوع مسئله و ساختار مسائل آرایش مستطیلی و مساحت		
مجهول: حاصل (ضرب)	مجهول: اندازه‌ی گروه	مجهول: تعداد گروه‌ها
در کارتون ۳ ردیف کنسرو ماهی با ۵ کنسرو در هر ردیف وجود دارد. چه تعداد کنسرو ماهی در این کارتون وجود دارد؟ $3 \times 5 =$	۱۵ کنسرو ماهی داخل یک کارتون در سه ردیف مساوی چیده شده است. در هر ردیف چند کنسرو وجود دارد؟ $15 \div 3 =$	داخل یک کارتون ۱۵ کنسرو ماهی در ردیف‌های مساوی، با ۵ کنسرو در هر ردیف، قرار داده شده است. در این کارتون چند ردیف کنسرو وجود دارد؟ $15 \div 5 =$
نوع مسئله و ساختار مسائل ترکیب		
از ساختار ترکیب به ندرت برای تقسیم استفاده می‌شود.		علی ۴ پیراهن و ۳ شلوار دارد. او به چند حالت مختلف می‌تواند این لباس‌ها را بپوشد؟ $4 \times 3 =$

می‌تواند نشان‌دهنده‌ی دانش مفهومی آن‌ها از نحوه‌ی انجام تقسیم کسر باشد.

دانش‌آموزان برای درک تقسیم کسر به درک دو ایده‌ی **تقسیم‌بندی به قسمت‌های مساوی** و **تکرار** نیاز دارند. تقسیم‌بندی به قسمت‌های مساوی، همان‌طور که از نامش پیداست، یعنی قسمت‌قسمت کردن یک شکل به قسمت‌های با اندازه‌ی مساوی. منظور از تکرار نیز یعنی شمارش یا تکرار بخش‌های کسری. تکرار می‌تواند در درک رابطه‌ی بین قسمت‌ها (صورت کسر) و کل (مخرج کسر) به دانش‌آموزان کمک کند. در تکرار باید بر دو ایده در مورد نمادهای کسری تمرکز شود.

۱. عدد بالا (صورت)، می‌شمارد.
۲. عدد پایین (مخرج)، چیستی آنچه را عدد بالا (صورت)

کسر و تقسیم

خیلی از دانش‌آموزان در تشخیص اینکه در چه موقعیت‌هایی می‌توان از مفهوم تقسیم کسر استفاده کرد، مشکل دارند. برای مشاهده‌ی این واقعیت، پیشنهاد می‌شود از دانش‌آموزان کلاس خود بخواهید برای عبارت $\frac{2}{3} \div \frac{4}{5}$ یک مسئله‌ی کلامی طرح کنند. به احتمال زیاد، مشاهده خواهید کرد که خیلی‌ها توانایی طرح مسئله‌ی مناسب و درست برای این عبارت را ندارند. دلیل این ضعف در این است که آن‌ها درک درستی از مفهوم تقسیم کسر و موقعیت‌هایی که این مفهوم می‌تواند در آن‌ها استفاده شود، ندارند. همچنین، می‌توانید از آن‌ها سؤال کنید چرا در تقسیم کسر، کسر اول را در معکوس کسر دوم ضرب می‌کنند. پاسخ این سؤال نیز

می‌شمارد، بیان می‌کند.

برای مثال، دانش‌آموزان باید با توجه به کسر مربوط به شکل زیر که $\frac{3}{4}$ است، این درک را داشته باشند که ۳ نشان‌دهنده‌ی تعداد قسمت‌هایی از شکل است که هر کدام از آن‌ها $\frac{1}{4}$ هستند، یا باید بتوانند این واقعیت را درک کنند که $\frac{5}{7}$ ، یعنی تکرار ۵ باره‌ی قسمتی از یک شکل که $\frac{1}{7}$ است ($\frac{5}{7} = 5 \times \frac{1}{7}$).

شکل ۱. نشان‌دهنده‌ی $\frac{3}{4}$

تقسیم کسرها بر چهار نوع از مسائل تمرکز دارد که با توالی توسعه‌ای در کتاب‌های درسی ریاضی دوره‌ی ابتدایی ارائه می‌شوند. جدول ۲ این چهار نوع مسئله را به همراه توالی آن‌ها در کتاب‌ها و مصداق‌هایشان نشان می‌دهد:

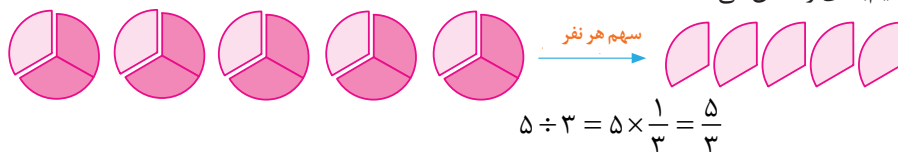
جدول ۲. مسائل تقسیم کسرها و توالی و مصداق‌های آن‌ها در کتاب‌های درسی ریاضی دوره‌ی ابتدایی

ردیف	نوع مسئله	نمونه	کتاب درسی ریاضی	مصداق
۱	تقسیم عدد بر عدد	$5 \div 3 =$	کتاب پنجم ابتدایی	۱. می‌خواهیم ۵ کلوچه را به‌طور مساوی میان سه نفر تقسیم کنیم. به هر نفر چه مقدار کلوچه می‌رسد؟ شکل ۲. صفحه‌ی ۳۶ کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی
۲	تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی	$\frac{1}{3} \div 2 =$	کتاب پنجم ابتدایی	۱. $\frac{1}{3}$ زمینی را به آموزش‌وپرورش اهدا کرده‌اند تا در آن دو سالن ورزشی بسازند. قرار است ۳ مساحت این دو سالن یکسان باشد. به هر سالن چه کسری از زمین می‌رسد؟ شکل ۳. صفحه‌ی ۳۷ کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی
۳	تقسیم یک عدد حساسی بر یک کسر	$5 \div \frac{1}{2} =$ یا $6 \div \frac{3}{2} =$	کتاب پنجم ابتدایی (تقسیم یک عدد بر یک کسر واحد) کتاب ششم ابتدایی (تقسیم یک عدد بر یک کسر غیرواحد)	۱. هانیبه در جشن تکلیف خود ۵ ساندویچ الویه را میان مهمان‌ها تقسیم کرد. اگر برای هر نفر $\frac{1}{2}$ ساندویچ کافی باشد، این ۵ ساندویچ به چند نفر می‌رسد؟ راحل را به کمک شکل توضیح دهید. شکل ۴. صفحه‌ی ۳۸ کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی $6 \div \frac{3}{2} = \frac{6}{1} \div \frac{3}{2} = \frac{6}{1} \times \frac{2}{3} = \frac{12}{3} = 4$ شکل ۵. صفحه‌ی ۳۳ کتاب ریاضی پایه‌ی ششم ابتدایی
۴	تقسیم یک کسر بر یک کسر	$\frac{2}{5} \div \frac{3}{7} =$	کتاب ششم ابتدایی	۱. مسئله‌ی زیر را بخوانید و راه‌حل‌های داده شده را کامل کنید و توضیح دهید. الف. $4\frac{1}{4}$ کیلوگرم پسته را در بسته‌هایی به وزن $\frac{1}{4}$ کیلوگرم بسته‌بندی کرده‌ایم. تعداد بسته‌ها چقدر است؟ به کمک شکل تعداد بسته‌ها است. ب. اگر بخواهیم وزن هر بسته $\frac{3}{4}$ کیلوگرم باشد تعداد بسته‌ها چقدر خواهد بود؟ شکل ۶. صفحه‌ی ۳۳ کتاب ریاضی پایه‌ی ششم ابتدایی

حال قصد داریم هر یک از این مسائل را به دو تقسیم **بخشی** و **اندازه** که دانش‌آموزان در حوزه‌ی اعداد طبیعی با آن آشنا شدند، مرتبط کنیم تا از این طریق درک آن‌ها در خصوص تقسیم کسرها را بر پایه‌ی دانش قبلی آن‌ها از اعداد طبیعی و اعمال مرتبط با اعداد طبیعی بنا کنیم.

الف. تقسیم یک عدد طبیعی بر یک عدد طبیعی

تقسیم بخشی یا تسهیم مساوی زمینه‌ی مناسبی است که می‌توان تقسیم یک عدد طبیعی بر یک عدد طبیعی را بر اساس آن تعبیر کرد. دانش‌آموزان به راحتی مفهوم به‌طور مساوی تقسیم کردن را درک می‌کنند (برای مثال، ۴ کیک به‌طور مساوی بین ۳ نفر تقسیم شده است). به دلیل اینکه این نوع تقسیم به‌طور بنیادی با تقسیم بخشی گره خورده است، تکالیف مرتبط با تقسیم‌بندی مساوی بین چند نفر (تسهیم مساوی)، یکی از زمینه‌های مناسب برای آموزش این نوع تقسیم است. حاصل این تسهیم می‌تواند قسمت کسری باشد. برای مثال، اگر بخواهیم پنج کیک را به‌طور مساوی بین ۳ نفر تقسیم کنیم (۵ ÷ ۳)، می‌بینید که سهم هر نفر ۵ تا $\frac{1}{3}$ خواهد شد. شکل ۷ نتایج این تقسیم‌بندی را نشان می‌دهد:

شکل ۷. تقسیم مساوی پنج کیک بین ۳ نفر (کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی، ص ۲۶)

در $5 \div 3 = 5 \times \frac{1}{3} = \frac{5}{3}$ عبارت اول (۵ ÷ ۳) به این معنی است که پنج کیک به‌طور مساوی بین ۳ نفر تقسیم شده است. عبارت دوم ($5 \times \frac{1}{3}$) به این معنی است که از هر کیک، $\frac{1}{3}$ آن به هر نفر می‌رسد (سهم هر نفر از هر کیک) و عبارت آخر ($\frac{5}{3}$)، سهم هر نفر از کل کیک‌هاست. دانش‌آموزان باید قادر به دیدن این ارتباط و معانی هر یک از این عبارات هم‌ارز (معادل) باشند. دانش‌آموزان ملاحظه می‌کنند که تقسیم یک عدد بر یک عدد، همانند ضرب یک عدد در یک کسر واحد^۱ است. یکی از نکاتی که از همین ابتدا باید توجه آن‌ها به آن جلب شود، چگونگی تبدیل تقسیم به ضرب است. این توجه در پایان یادگیری تقسیم کسرها کمک می‌کند آنان درک مفهومی مناسبی از چگونگی انجام تقسیم کسرها (چرایی درست بودن قاعده‌ی «کسر اول ضرب در کسر دوم») داشته باشند.

ب. تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی

زمینه‌ی مناسب برای تعبیر این نوع مسائل، همانند مسائل مربوط به تقسیم یک عدد طبیعی بر یک عدد طبیعی، تقسیم بخشی است که با استفاده از آن دانش‌آموزان می‌توانند به راحتی این نوع تقسیم را تعبیر و موقعیت‌های ریاضیاتی و واقعی مرتبط با آن را درک کنند. معمولاً در تقسیم بخشی (تسهیم مساوی)، از دانش‌آموزان مواردی همانند «سهم هر نفر چقدر است؟»، «میزان سرعت هواپیما یا ماشین در هر ساعت را به‌دست آورید»، «چه مقدار پارچه برای دوخت یک چادر موردنیاز است؟» خواسته می‌شود که همه‌ی آن‌ها با مقدار یا سهم هر یک از گروه‌ها در تقسیم‌بندی مساوی مقدار کل داده شده مرتبط هستند. برای مثال، در معرفی این نوع مسائل در کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی، از دانش‌آموزان خواسته شده است حاصل تقسیم $\frac{1}{3}$ یک زمین برای ساخت دو سالن ورزشی را به‌دست آورند. شکل ۸ نحوه‌ی حل آن را نشان می‌دهد.

۱- $\frac{1}{3}$ زمینی را به آموزش و پرورش اهدا کرده‌اند تا در آن دو سالن ورزشی بسازند. قرار است مساحت این دو سالن یکسان باشد. به هر سالن چه کسری از زمین می‌رسد؟

شکل ۸. تقسیم‌بندی مساوی $\frac{1}{3}$ زمین برای ساخت دو سالن ورزشی (کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی، ص ۳۷)

دانش‌آموزان در جریان حل این نوع مسئله درمی‌یابند که همانند مسائل نوع اول (تقسیم عدد بر عدد)، باید تقسیم را به ضرب تبدیل کنند. در صفحه‌ی ۳۷ کتاب ریاضی پایه‌ی پنجم ابتدایی، این موضوع برای دانش‌آموزان مفهوم‌بخشی شده است (شکل ۹). یکی از پیش‌نیازهای این مفهوم‌بخشی، درک دانش‌آموزان از خاصیت جابه‌جایی ضرب کسرهاست. در صفحه‌ی ۳۴ این کتاب، در قالب یک سؤال، سعی شده است دانش‌آموزان این قاعده را در خصوص ضرب کسرها، همانند ضرب اعداد حسابی، درک کنند (شکل ۹).

۲- حاصل ضرب کسرها را به‌دست آورید.

$$\frac{1}{3} \div \frac{1}{2} = \frac{1}{3} \times \frac{2}{1} = \frac{2}{3} \quad \left\{ \begin{array}{l} \frac{1}{3} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{15} \\ \frac{1}{5} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{15} \end{array} \right. \quad \left\{ \begin{array}{l} \frac{2}{3} \times \frac{5}{7} = \frac{10}{21} \\ \frac{5}{7} \times \frac{2}{3} = \frac{10}{21} \end{array} \right.$$

با توجه به ضرب‌های بالا، در ضرب دو کسر اگر کسرها جابه‌جا شوند، حاصل چه تغییری می‌کند؟

شکل ۹. مفهوم‌بخشی قاعده‌ی جابه‌جایی ضرب کسرها و نحوه‌ی انجام تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی (ص ۳۴ و ۳۷)

۱. کسر واحد، کسری است که صورت آن عدد ۱ است.

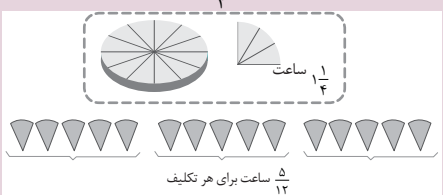
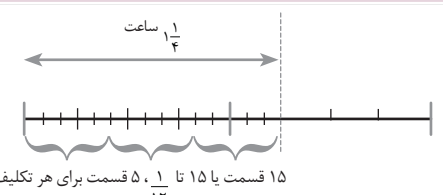
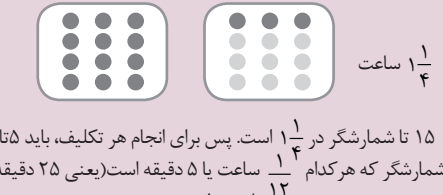
مجدد واحدها و قسمت‌های کسری نیاز دارند. برای نمونه، در حل مسئله‌ی زیر دانش‌آموزان با استفاده از بازنمایی‌های غیر عددی، به تقسیم‌بندی مجدد قسمت‌ها نیاز دارند.

مریم $\frac{1}{4}$ ساعت برای انجام ۳ تکلیف مدرسه‌اش نیاز دارد. اگر او

این زمان را به‌طور مساوی برای انجام این ۳ تکلیف تقسیم کند، چه مقدار زمان برای انجام هر یک از این تکلیف‌ها اختصاص می‌یابد؟

جدول ۴ حل این مسئله را با سه مدل مساحت، خطی و مجموعه نشان می‌دهد. البته دانش‌آموزان می‌توانند این مسئله را با استفاده از قاعده‌ی تبدیل تقسیم به ضرب حل کنند، اما علاوه بر آن‌ها، استفاده از این مدل‌های بصری می‌تواند به درک آن‌ها از تقسیم کسرها کمک کند.

جدول ۴. حل مسئله‌ی مرتبط با تقسیم بخشی با استفاده از سه مدل سطح، خطی و مجموعه

مدل	روش حل
سطح	یک روش حل، تقسیم هر $\frac{1}{4}$ به سه قسمت مساوی است
خطی	
مجموعه	به توانایی تقسیم هر $\frac{1}{4}$ به سه قسمت مساوی نیاز دارید. اگر هر $\frac{1}{4}$ به ۳ تا نیاز داشته باشد، پس از ۱۲ تا به عنوان کل استفاده کنید.

در این مقاله، ضمن مرور مسائل مرتبط با ضرب و تقسیم اعداد طبیعی، به بررسی دو نوع مسئله‌ی تقسیم کسر پرداختیم. در هر دو مورد ملاحظه کردید که می‌توان آن‌ها را به راحتی با تقسیم بخشی تعبیر و انجام داد. این موضوع به درک دانش‌آموزان از تقسیم کسرها کمک می‌کند. در مقاله‌ی بعد، به بررسی دو نوع دیگر از مسائل تقسیم کسرها (تقسیم یک عدد طبیعی بر کسر و تقسیم یک کسر بر کسر) و چگونگی تعبیر آن‌ها با استفاده از دو تقسیم بخشی و اندازه‌می‌پردازیم.

یکی از نکات آموزشی که خیلی می‌تواند برای دانش‌آموزان مفید باشد، استفاده از گفت‌وگو و بحث کردن در خصوص موقعیت‌هایی است که این نوع مسائل می‌تواند در آن‌ها کاربرد داشته باشد. پرسیدن سؤالی مانند این سؤال و بحث در مورد آن، خیلی می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند:

چه موقعیت‌هایی می‌تواند مناسب عبارت $\frac{1}{5} \div \frac{1}{4}$ باشد؟

موقعیت‌های بسیاری می‌توانند با این نوع مسئله متناظر باشند. می‌توان این موقعیت‌ها را در سه دسته‌ی «مرتبط با مساحت، مدل‌های خطی و مجموعه»، دسته‌بندی کرد. در زیر، برای هر موقعیت یک مثال برای نمونه ارائه شده است:

۱. می‌خواهیم $\frac{1}{5}$ زمین را به‌طور مساوی بین ۴ نفر تقسیم کنیم.

چه کسری از زمین به هر نفر می‌رسد؟ (مساحت)

۲. اگر بخواهیم $\frac{1}{5}$ آب یک کلمن را به‌طور مساوی در چهار ظرف

بریزیم، در هر ظرف چه کسری از آب کلمن جای می‌گیرد؟ (خطی)

۳. اگر علی بخواهد $\frac{1}{5}$ شکلات‌هایش را بین ۴ نفر از دوستانش به‌طور

مساوی تقسیم کند، به هر کدام چند شکلات می‌رسد؟ (مجموعه)

دانش‌آموزان پس از انجام تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی می‌توانند با موقعیت‌هایی مواجه شوند که در آن‌ها اعداد مخلوط بر یک عدد طبیعی تقسیم می‌شوند. سؤالی مانند «مریم می‌خواهد با $5\frac{1}{3}$ متر پارچه چهار روبان هم‌اندازه درست کند، طول هر روبان چند متر خواهد بود» می‌تواند مناسب باشد. دانش‌آموزان می‌توانند برای حل این مسئله از روش‌های متفاوتی استفاده کنند. یکی از روش‌ها تبدیل عدد مخلوط به کسر و استفاده از قاعده‌ای است که در خصوص تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی یاد گرفته‌اند. یا اینکه می‌توانند به‌صورت مفهومی و با استفاده از ابزارهای دست‌ورزی و بصری به حل این مسئله بپردازند. جدول ۳، برای نمونه، دو روش حل این مسئله را نشان می‌دهد.

جدول ۳. دو روش حل مسئله مرتبط با تقسیم یک عدد مخلوط بر یک عدد طبیعی

روش عددی	روش هندسی
$5\frac{1}{3} \div 4 = \frac{16}{3} \div 4 = \frac{16}{3} \times \frac{1}{4} = \frac{16}{12} = 1\frac{1}{3}$ $5\frac{1}{3} = \frac{(5 \times 3) + 1}{3} = \frac{16}{3}$	

علاوه بر این نوع مسائل که دانش‌آموزان بدون نیاز به تقسیم‌بندی مجدد شکل‌ها می‌توانند مسائل مرتبط با تقسیم یک کسر بر یک عدد طبیعی را حل کنند، آن‌ها نیازمند مواجه شدن با مسائلی هستند که در آن‌ها دانش‌آموزان برای حل مسئله، به تقسیم‌بندی

ایجاد عادت‌های مطلوب در انجام تکالیف دانش‌آموزان (قسمت اول)

لقمه‌های نوشتنی

این نوشته یک مطلب کنسرو شده است. اگر دوست دارید فرزندان و دانش‌آموزانتان تکالیف درسی‌شان را به درستی انجام دهند، قوطی را باز کنید و آن را در دو مرحله مصرف کنید. ببخشید، بخوانید! مطالب کنسرو شده یا لقمه‌ای به مطالبی گفته می‌شود که با در نظر گرفتن نیازهای روزافزون جوامع صنعتی، در صددند اطلاعات مورد نیاز مخاطبان خود را با کمترین حجم در اختیار آنان قرار دهند. در ۱۲ نکته‌ی این مقاله، درباره‌ی اینکه «انجام تکالیف درسی بخشی از فرایند یاددهی-یادگیری است» اشاره‌هایی خواهید خواند. توصیه‌ی ما این است که در مدرسه‌هایی که اولیای دانش‌آموزانشان به مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی دسترسی ندارند، آموزگاران، راهنمایان آموزشی و مدیران مدرسه‌ها، این نکته‌ها را با پدران و مادران در میان بگذارند.

کلیدواژه: تکلیف شب، تمرکز

نکته ۱: زمان و مدت انجام تکلیف برای دانش آموزان براساس تفاوت های فردی، دوره ی تحصیلی و شرایط مدرسه و آموزگاران متفاوت است. تعیین زمانی محدود و متناسب با شرایط، کمک می کند که از هشدار دادن مکرر به آن ها و عصبانیت بپرهیزید.

نکته ۲: انجام تکلیف شب و آمادگی قبل و پس از درس، باید از همان سال های آغاز تحصیل، جای ثابتی در برنامه ی روزانه ی فرزندان شما داشته باشد. قدرت تمرکز در افراد متفاوت است. هر کودکی تنها می تواند برای لحظاتی حواسش را جمع کند و فقط در زمان محدودی روی موضوع تمرکز داشته باشد.

نکته ۳: اینکه فرزند شما چه مدتی می تواند تمرکز داشته باشد تا تکلیف خانه اش را انجام دهد، به سن و از همه مهم تر به شخصیت کلی او بستگی دارد.

بچه های ۶ تا ۸ ساله، حداکثر ۴۰ دقیقه، بچه های ۹ تا ۱۱ ساله، حداکثر ۶۰ دقیقه و بچه های ۱۲ تا ۱۴ ساله، حداکثر ۹۰ دقیقه می توانند تمرکز کنند. البته فرزندان بالای ۱۴ سال شما بیشتر از این هم می توانند متمرکز باقی بمانند. این زمان به طور عادی برای انجام تکلیف متداول یک شب کافی است.

نکته ۴: زمان یادگیری به سن و توانایی فردی کودک شما در سرعت نوشتن و یادگیری در رشته ها و درس های گوناگون بستگی دارد. زمان های زیر، با اندکی تفاوت، در بسیاری از جوامع دیده شده است:

*** دانش آموزان پایه های اول و دوم:** ۳۰ دقیقه یادگیری / ۱۵ دقیقه وقفه / ۲۰ دقیقه یادگیری.

*** دانش آموزان پایه های سوم و چهارم:** ۴۵ دقیقه یادگیری / ۱۵ دقیقه وقفه / ۲۰ دقیقه یادگیری.

*** دانش آموزان پایه های پنجم و ششم:** ۶۰ دقیقه یادگیری / ۱۵ دقیقه وقفه / ۳۰ دقیقه یادگیری.

*** دانش آموزان پایه های هفتم و هشتم:** ۶۰ دقیقه یادگیری / ۱۵ دقیقه وقفه / ۶۰ دقیقه یادگیری.

البته اینکه بر تکالیف مهارت محور خلاقانه تأکید بیشتری می شود، به همین دلیل است که لازم نیست کودکان در منزل مدت مدیدی را با انجام تکالیف، آن هم از نوع سنتی خود، سپری کنند. لذت بخش بودن انجام تکالیف از هر چیز دیگری مهم تر است. امکان افزایش زمان برای پایه های بالاتر، براساس مداومت و کسب تجربه های گوناگون وجود دارد.

نکته ۵: حتماً زمان انجام تکالیف خانه ی فرزندان را مشخص کنید و پس از اینکه او قسمت بیشتر تکالیف را انجام داد، استراحت طولانی تری به مدت ۱۵ دقیقه برایش در نظر بگیرید. در هر صورت، طوری برنامه ریزی کنید که زمان زیادی صرف انجام تکالیف خانه نشود. اینکه کودک هر بعد از ظهر مجبور شود ساعت ها به دفتر و کتاب خود بچسبد، باعث وحشت او می شود.

نکته ۶: با یک آزمایش ساده و سرگرم کننده، می توانید پی ببرید فرزند شما واقعاً به چه مقدار وقت برای انجام تکالیف معمولش نیاز دارد. قبل از اینکه زمان جدید یادگیری را تعیین کنید، از فرزندان بخواهید دو هفته ی تمام این نکات را یادداشت کند:

- فکر می کنی امروز در چه مدتی تکالیف را انجام می دهی؟

- ساعت شروع تکلیف کی بود؟

- چند بار کارت را متوقف کردی؟ فکر می کنی در مجموع چند دقیقه شد؟

- ساعت پایان تکالیف کی بود؟

اینکه کسی خودش حدس بزند و حدسش را امتحان کند، برای همه ی بچه ها بسیار سرگرم کننده است.

نکته ۷: دقت کنید که زمان انجام تکالیف شب و بازی فرزندان را تعیین کنید تا از سهل انگاری او جلوگیری شود و یادگیری و انجام تکالیف حالت مسابقه پیدا نکند.

نکته ۸: به هر نحو ممکن، نگذارید فرزندان روی میز ساعت زنگدار بگذارند و احتمالاً پس از نیم ساعت با صدای زنگ ساعت از جا بپرد و برای استراحت برود. بیشتر وقت ها، وقفه ها کاملاً خودبه خودی به وجود می آیند. این وقفه ها به طور معمول میان کارهای گوناگون مانند نشستن، خواندن یا آموختن درس، با نبود تمرکز، خستگی یا تنش عضلانی به وجود می آیند. همچنین، وقتی کودک با انبوه غلط ها یا مسائل حل نشده روبه رو می شود نیز خودبه خود دچار وقفه می شود.

بسیاری از کودکان اصلاً نمی خواهند در حین انجام تکلیف وقفه ی طولانی داشته باشند، چون احساس می کنند از فضای یادگیری خارج می شوند. بعضی ها نیز بیش از ۲۰ دقیقه تمرکز برای کار کردن را تحمل نمی کنند. به همین دلیل، لازم است زمان استراحت را بر حسب احتیاج فرزندان تعیین کنید.

نکته ۹: بسیاری از بچه ها وقفه های کوتاهی نیز برای فکر کردن یا خیال بافی دارند. از این وقفه ها باید استفاده کرد. برای مثال، وقتی که کودک یک تکه سیب، چند آب نبات یا پاستیل و نوشیدنی مورد علاقه اش را کنار گذاشته است تا آرام آرام بخورد، نشان می دهد که می خواهد با تمرکز کار کند. مزاحم او نشوید.

نکته ۱۰: اگر فرزند شما تکالیفش را زودتر از برنامه انجام دهد، یک موفقیت فوق العاده به دست آورده اید. در این حال، اجازه دهید باز هم کتاب بخواند، کیف مدرسه اش را مرتب کند یا نقاشی بکشد. بچه ها در این قبیل مواقع دلشان می خواهد کاملاً آزاد باشند. درواقع، وقتی کار روزانه را با موفقیت انجام داده، تعطیلی او آغاز شده و معلوم است که می تواند هر کاری، از جمله بازی، بکند.

نکته ۱۱: اگر فرزند شما تکالیفش را در زمان تعیین شده تمام نکرد، باید کماکان بین ۱۰ تا ۲۰ دقیقه (و در مورد بچه های پایه های بالاتر، حتی کمی بیشتر) به کارش ادامه دهد. این اتفاق بیشتر موقعی رخ می دهد که انجام تکلیف با یادگیری توأم است و به فکر کردن احتیاج دارد. در این موارد، باید کار اضافی کودکان را با یک پاداش کوچک مثل یک خوراکی ساده همراهی کنید. وقتی فرزندان مدت زیادی با تکالیفش کلنجار رفت، به کمکش بروید و استراحتی به او بدهید.

نکته ۱۲: وقتی فرزند شما مجبور باشد مثلاً پس از یک بیماری یا برای امتحان روز بعد، بیشتر از قبل درس بخواند، اجازه دهید حتماً پس از انجام تکالیف و زمان درس خواندن، استراحتی نسبتاً طولانی کند که در آن مدت بتواند حسابی تخلیه شود.

حواس ورزی

۳۶ فعالیت نگارشی برای تقویت انشانویسی
در دوره‌ی دوم ابتدایی (قسمت سوم)

مبتنی است، یکنواخت و خسته‌کننده نمی‌شود و تا خواننده بخواهد احساس خستگی کند، وارد حس بعدی شده است. این اتفاق خواننده را تا پایان همراه متن نگاه می‌دارد.

شکار حواس

متنی را برای بچه‌ها تکثیر کنیم و در اختیارشان قرار دهیم. این متن می‌تواند صفحه‌ای از یک داستان، یا بریده‌ای از یک روزنامه باشد. اگر این امکان را نداریم، صفحه‌ای از کتاب را که در آن از یک یا چند حس استفاده شده، در کلاس بخوانیم و از بچه‌ها بخواهیم هر جا از حس بینایی استفاده شده است، یک ضربه روی میز بزنند. برای حس شنوایی دو ضربه، حس بویایی سه ضربه، حس لامسه چهار ضربه و حس چشایی پنج ضربه روی میز بزنند. اگر این فعالیت مزاحم دیگر کلاس‌ها باشد، می‌توانند برای اشاره به حس بینایی انگشت اشاره را بالا ببرند، حس شنوایی انگشت وسط، حس بویایی انگشت چهارم، حس لامسه انگشت کوچک تا به حس چشایی می‌رسند که نوبت به بالا بردن انگشت شست می‌شود. فراموش نکنیم، این بازی اگرچه اولش سخت و وقت‌گیر است، اما برای همیشه در ذهن دانش‌آموزان می‌نشانند که از پنج حس خود استفاده کنند.

کف دست

کف دست خود را روی تخته بگذاریم و با گچ یا ماژیک شکل کف دست و انگشتان را روی تخته رسم کنیم. از بچه‌ها بخواهیم آن‌ها هم شکل کف دستشان را روی صفحه‌ای از دفترشان بکشند. اکنون مثل تمرین بالا، انگشتان را به نام حواس نام‌گذاری کنند؛ هر کدام به یک نام. حالا پنج قطعه‌ی زیر را به بچه‌ها بدهیم یا برایشان بخوانیم و بگوییم

برای آن دسته از دانش‌آموزانی که علاقه‌ی بیشتری به نوشتن دارند و موضوع‌های کتاب آن‌ها را قانع نمی‌سازد، در هر شماره از مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی فعالیت‌هایی چاپ می‌شود که انجام آن‌ها برای آنان مفید است و تنوع را به کلاس انشا باز می‌گرداند.

فراموش نکنیم، هر اندازه در کلاس انشا و نگارش تنوع بیشتری ایجاد شود، همراهی بچه‌ها در نوشتن افزایش می‌یابد. البته انتظار نیست همه‌ی دانش‌آموزان کلاس به یک اندازه به نوشتن علاقه داشته باشند، اما انتظار داریم با فراهم کردن محیط مناسب‌تر، دانش‌آموزان بیشتری به نوشتن روی خوش نشان دهند. همان‌طور که همه‌ی بچه‌ها به یک اندازه از خوش‌نویسی استقبال نمی‌کنند یا همه به‌طور یکسان از زنگ ورزش لذت نمی‌برند یا حتی از اردو هم همه به یک میزان شاد نمی‌شوند؛ در زنگ نگارش همین تفاوت به چشم می‌خورد. باید کاری کرد که بچه‌ها احساس اجبار نکنند و فکر نکنند برای نوشتن گرفتار چند موضوع تکراری هستند. از این رو، با پیشنهاد‌های حاضر، شاید تعداد بیشتری از بچه‌ها با رغبت مشارکت کنند. در این شماره، به پرورش حواس پرداخته شده که برای کلیه‌ی دانش‌آموزان ابتدایی مفید است.

پرورش حواس

اگر به نوشته‌های مطبوعات سری بزنیم، می‌بینیم اغلب نوشته‌ها با استفاده از حس بینایی نوشته شده‌اند. اگر کتاب‌ها را هم بررسی کنیم، باز سهم حس بینایی چند برابر بیشتر از بقیه‌ی حواس است. نویسندگان مطبوعات و کتاب‌ها در مدرسه‌های ما تربیت شده‌اند. اگر در مدرسه یاد بگیرند همه‌ی حواس خود را در متن درگیر کنند، بعدها در بزرگسالی هم وقتی در مطبوعات قلم به دست می‌گیرند، علاوه بر بینایی، از حواس چشایی، لامسه، شنوایی و بویایی هم در نوشته‌شان بهره می‌گیرند. وقتی کتاب می‌نویسند هم از این حواس کمک می‌گیرند. شاید من و شما هم به خاطر تربیتی که از مدرسه با خودمان داریم، بیشتر نوشته‌هایمان بر حس بینایی متمرکز است. نه اینکه نباید از بینایی استفاده کنیم، خیر، بلکه باید به اندازه استفاده کرد و حق بقیه‌ی حواس را هم ادا کرد. نوشته‌ای که بر حواس گوناگون

* دو طرف راهرو پر از ویتربین بود. تو ویتربین‌ها همه‌جور چیزی بود؛ اسباب‌بازی بچه، خمیر مجسمه، حشره‌کش، داروهای گیاهی، شامپو، رب گوجه‌فرنگی، نوشابه، روغن نباتی، شیرخشک، کرم، پودر، لیوان یک‌بار مصرف، جعبه‌ی بیسکویت، همه‌جور مربا و... (ص ۳۸)

* صدای غریچ غریچ و باز و بسته شدن در دستشویی می‌آمد. صدای قورت قورت آب خوردن پدر خانم زینلی سکوت نیمه‌شب آپارتمان را می‌شکست. (ص ۷۲)

* بوی سبزه و علف همه‌جا را پر کرده بود. به این بوها حساسیت داشت. عطسه‌اش گرفت. یکی، دو تا، پنج تا، ده تا... سریع از پارک رفت بیرون. دور و دورتر شد تا دیگر بوی سبزه را نشنود تا دیگر عطسه نکند.

کتاب داستان

از بچه‌ها بخواهیم هر کدام کتاب داستانی از منزل بیاورند. می‌توانند از کتابخانه‌ی مدرسه هم امانت بگیرند. نیمی از یک زنگ نگارش را به خوانده شدن کتاب‌ها در کلاس اختصاص دهیم. هر کس آرام کتابش را بخواند. بعد مثل تمرین شکار حواس، دوباره حواس را شماره‌گذاری کنیم. حالا از بچه‌ها بخواهیم اگر کتاب برای خودشان است، در حاشیه‌ی آن، هر جا به هر حسی رسیدند، با عدد مربوط آن را نشان دهند. اگر کتاب امانت است، در برگه‌ای، به شماره‌ی صفحه و عدد حواس اشاره کنند. اکنون نیم دیگر ساعت نگارش را به این اختصاص دهیم که بچه‌ها مواردی را که انتخاب کرده‌اند در کلاس بخوانند و بقیه هم گوش کنند ببینند انتخاب او درست بوده است یا نه.

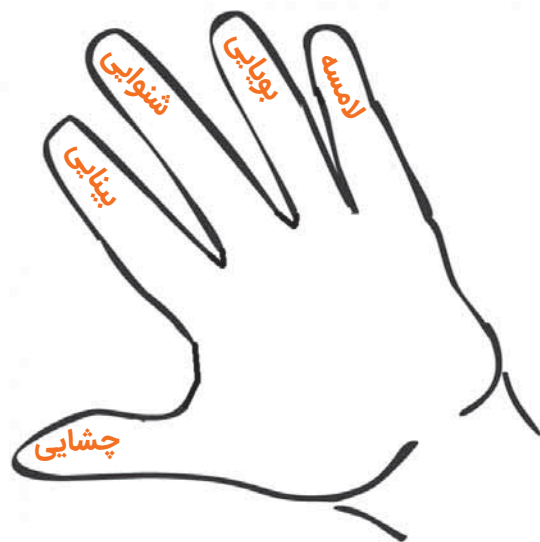
در همین جا می‌توان به ارزش کتاب‌هایی که در آن‌ها نویسنده به حواس بیشتری پرداخته است اشاره و اهمیت آن را گوشزد کرد.

فراموش نکنیم، با چنین تمرین‌هایی، بچه‌ها نسبت به حواس خود حساس و کم‌کم به استفاده از آن‌ها در نوشته‌ی خود تشویق می‌شوند.

هر گروه یک حس

می‌توان کلاس را بر اساس علاقه‌ی بچه‌ها به پنج حس تقسیم کرد. با گشتی در حیاط مدرسه، به هر گروه مسئولیت می‌دهیم تا مطالب مربوط به هر حس را به صورت گروهی بنویسند. گروه بینایی مطالب مربوط به حس بینایی را می‌نویسند و در کلاس می‌خوانند. گروه شنوایی و بقیه‌ی گروه‌ها هم همین‌طور. خود ما هم می‌توانیم به صورت فعال در همه‌ی گروه‌ها حضور داشته باشیم و موانع پیش رو را پیش‌بینی و برطرف کنیم.

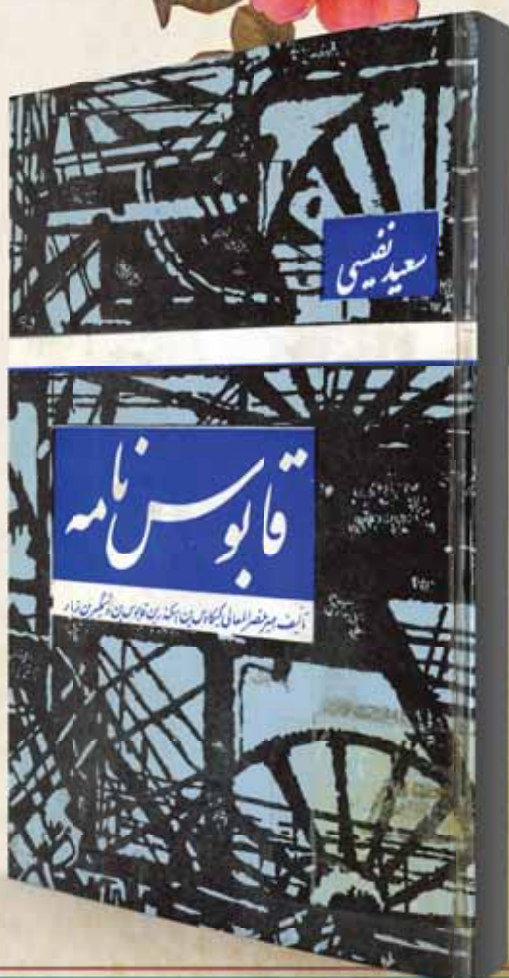
کلاس نگارش فرمول ثابتی ندارد. بسته به موقعیت مدرسه، بسته به موقعیت شهر و استان و با توجه به وضعیت دانش‌آموزان کلاس، باید ابتکار به خرج دهیم و آن را برای بچه‌ها شیرین کنیم. وقت نگارش را صرف املا، ریاضی و علوم نکنیم که بچه‌ها به کسب مهارت در نوشتن بسیار نیازمند هستند. کمک کنیم تا جامعه در این بعد پیشرفت کند. نویسندگان و روزنامه‌نگاران برجسته‌ای تحویل اجتماع دهیم. ان‌شاءالله.

هر قطعه مناسب هر حس و انگشت بود، آن را رنگ کنند. از قبل هم رنگ‌ها را مشخص کنیم که چه رنگی برای چه حسی و برای کدام انگشت استفاده شود. می‌توان از بچه‌ها خواست هر بار یکی از آن‌ها نمونه‌های زیر را بخواند و بقیه انگشت مربوط را رنگ بزنند. این نمونه‌ها از کتاب مربای شیرین **هوشنگ مرادی کرمانی** (نشر معین، چاپ بیست‌وپنجم) انتخاب شده‌اند؛ البته به جز مورد پنجم.

* مادر در شیشه‌ی مربا را زیر شیر آب گرم گرفت؛ گرداند. آب داغ انگشت‌هایش را سوزاند، به روی خودش نیاورد. دست‌هایش به گرمی و سردی عادت داشت. (ص ۸)

* مردم که مربا نمی‌خرند پشت شیشه‌اش را لیس بزنند تا دهانشان شیرین شود. می‌خواهند بخورند، کره بگذارند لای نان، بعد مربا بگذارند روی کره و لقمه را بگذارند تو دهانشان و بجوند. تمام شد و رفت. (ص ۲۶)

قند و پند پارسی درس زندگی

در شماره‌ی قبل، از ناصر خسرو علوی قبادیانی گفتیم و از سفرنامه‌ی او پاره‌هایی را نقل کردیم. اینک به اثر ارجمند دیگری در زبان فارسی می‌پردازیم که درست همزمان با ناصر خسرو، ولی نه در شمال افغانستان امروز، یعنی بلخ و بامیان، بلکه در شمال ایران امروز، یعنی گیلان و مازندران، و دقیق‌تر بگوییم، استان گلستان کنونی، پا به عرصه‌ی زبان و ادبیات مکتوب فارسی گذاشت، و آن قابوس‌نامه است.

قابوس‌نامه یکی از آثار بسیار ارزشمند و دل‌انگیز زبان فارسی در قرن پنجم است. نویسنده‌ی آن **عنصرالمعالی کیکاوس**، از امیران زیاری و داماد سلطان محمود غزنوی بود و این کتاب را چنان‌که خود گفته است، به مثابه‌ی **درس زندگی**، یا پندنامه‌ای، برای فرزندش **گیلان‌شاه** نوشت. قابوس‌نامه از زیباترین و روان‌ترین و در عین حال فاخرترین نثرهای فارسی بازمانده از عصر طلایی تمدن ایرانی است و تا امروز که حدود هزار سال از آن می‌گذرد، همچنان تازه و زنده باقی مانده است.

در ارزش این اثر همین بس که شادروان **ملک‌الشعرا ی بهار**، در کتاب «سبک‌شناسی» خود آن را «مجموعه‌ی تمدن اسلامی پیش از مغول» می‌داند.

قابوس‌نامه کتابی است در چهل و چهار باب. نویسنده در هر باب یکی از آداب زندگی، و بیش از آن، یکی از مشاغل یا فنون زندگی در آن عصر را برای پسرش شرح داده است. در این صفحات محدود می‌کوشیم تا حداقل شما را با این نثر دل‌ویز و عبارت‌هایی از چند باب آن آشنا کنیم.

۱ بدان ای پسر که سپاس خداوند نعمت واجب است بر همه کس؛ بر اندازه‌ی فرمان نه بر اندازه‌ی استحقاق؛^۱ که اگر همگی خویش^۲ شکر سازد، هنوز حق شکر یک از هزار جزو نگزارده باشد. و چون گفتی که من بنده‌ام، در بند بندگی باید بود و چون گفتی که او خداوند است، در زیر حکم خداوند باید بود.

باب سوم، در سپاس داشتن از خداوند نعمت

É بدان ای پسر که مردم بی‌هنر دائم بی‌سود بود؛ چون مغیلان^۳ که تن دارد و سایه ندارد. نه خود را سود کند و نه غیر را. بزرگی خرد و دانش راست، نه گهر و تخمه^۴ را. و بدان نام که پدر و مادر نهند، همدستان مباح که آن نام [تنها] نشانی باشد. نام آن باشد که به هنر بر خویشتن نهی^۵ تا از نام جعفر و زید و عمرو و عثمان و علی به استاد و فاضل و حکیم اوفتی.

باب ششم، در فزونی گهر از فزونی خرد و هنر^۶
É ای پسر، هر چند توانی پیر عقل باش. نگویم که جوانی ممکن، لکن جوانی خویشتن‌دار^۷ باش و از جوانان پُرمده مباح، که جوان شاطر^۸ نیکو بود. و نیز از جوانان جاهل مباح که از شاطری بلا نخیزد و از جاهلی بلا خیزد. بهره‌ی خویش به حسب طاقت خویش از روزگار خویش بردار که چون پیر شوی. خود نتوانی
باب نهم، در پیری و جوانی

و در معرکه^۹، تا گامی پیش توانی نهادن، هرگز گامی باز پس منه. و چون در میان معرکه و خصمان گرفتار آمدی، از جنگ میاسای^{۱۰} که از چنگ خصمان به جنگ توانی رستن؛ تا در تو حرکات روزبهی^{۱۱} همی بینند، ایشان نیز از تو همی شکوهمند^{۱۲}. و البته مترس و دلیر باش که شمشیر کوتاه به دست دلیران دراز گردد.
باب بیستم، اندر کارزار کردن

É و اما ای پسر، بدان و آگاه باش که اگر ضعیف^{۱۳} و خانه خواهی خریدن، و هر چه خواهی خرید و فروخت، حد شرا و بیع^{۱۴} نگه دار. هر چه خری، در وقت کسادی خر و آنچه فروشی در وقت روایی فروش. و از سود طلب کردن عیب مدار، و از مکاس کردن^{۱۵} غافل مباح که مکاس و تعبیر نیمی از تجارت است.
باب بیست و چهارم، در خریدن ضیاع و عقار

É اگر پسریت آید، ای پسر، اول چیزی که باید، نام خوش بر او نهی که از جمله‌ی حق‌های پدران بر فرزندان یکی آن است که او را نام خوش نهند. دوم آنکه به دایگان عاقل و مهربان سپارد. و قرآنش بیاموزی تا حافظ قرآن شود. و چون بزرگ‌تر شود، اگر رعیت باشی، وی را پیشه‌ای بیاموزی و اگر اهل سلاح باشی، به معلم سلاح دهی^{۱۶} تا سواری و سلاح شوریدن^{۱۷} بیاموزد.
باب بیست و هفتم، در حق فرزند و حق شناختن

É بدان ای پسر که مردمان تا زنده باشند، ناگزیر باشند از دوستان؛ که مرد اگر بی‌برادر باشد، بد که بی‌دوست؛ از آنچه حکمیت را پرسیدند که دوست بهتر یا برادر؟ گفت: برادر هم دوست به!
باب بیست و هشتم، در آیین دوست گرفتن
É پس اگر پادشاه باشی پادشاهی پارسا باش و چشم و دست از

حرم مردمان دور دار و اندر هر کاری رأی را فرمان‌بردار خرد کن، و اندر هر کاری که بخواهی کردن، نخست با خرد مشورت کن که وزیرالوزرای^{۱۸} پادشاه خرد است.

باب چهل و دوم، در آیین و شرط پادشاهی

ه حکایت

به روزگار خسرو [آنوشیروان] اندر وقت وزارت بزرجمهر، رسولی^{۱۹} آمد از روم. خسرو بنشست، چنان که رسم ملوک عجم بود، و رسول را بار داد. وی را با رسول بارنامه^{۲۰} همی بایست کند به بزرجمهر؛ یعنی که مرا چنین وزیری است. پیش رسول با وزیر گفت: ای فلان، همه چیز در عالم تو دانی؟ بزرجمهر گفت: نه، ای خدایگان! خسرو از آن طیره شد^{۲۱} و از رسول خجل گشت. پرسید که پس همه چیز که داند؟ بزرجمهر گفت: همه چیز همگان دانند و همگان هنوز از مادر نزاده‌اند.

باب ششم، در فزونی گهر از فزونی خرد و هنر

پی‌نوشت‌ها	۱۰. عقب‌نشینی نکن
۱. آن اندازه که حق خداوند است	۱۱. جسارت و تلاش
۲. تمام وجود خود را	۱۲. می‌ترسند
۳. خار مغیلان	۱۳. ملک و املاک
۴. اصالت و نژاد	۱۴. قواعد خرید و فروش
۵. باید به هنر خودت نامدار شوی، نه	۱۵. چانه زدن
به اسم ظاهری‌ات.	۱۶. جنگاور
۶. خرد و هنر سبب برتری اصل و	۱۷. سلحشوری و شجاعت
نسب می‌گردد.	۱۸. وزیر اعظم
۷. با تقوا و شریف	۱۹. سفیر
۸. چابک و بانشاط	۲۰. معرفی با افتخار
۹. میدان جنگ	۲۱. روتوش کرد

شعر

در تاریخ زبان و ادب فارسی، عصر غزنویان درخشان‌ترین است. در این عصر، نه‌تنها در نثر، بزرگانی چون ناصر خسرو و بیهقی و عنصرالمعالی و دیگران دارد، بلکه در شعر نیز قله‌های سترگی دارد که فردوسی بلندترین آن‌ها و شاعرانی چون دقیقی و فرخی سیستانی و منوچهری دامغانی و عنصری بلخی دیگر قله‌های آن به شمار می‌روند. در اینجا برای شما یکی از قصیده‌های فرخی را با تلخیص آورده‌ایم. این قصیده را فرخی در مدح یکی از امیران زمان خود سروده است و سرشار از بدایع و اغراق‌های شاعرانه‌ای است که نظامی از آن به «دروغ» تعبیر می‌کند؛ لذا در صنعت شعر فارسی در حد عالی قرار دارد.

چون پرند^۱ نیلگون بر روی پوشد مرغزار
پرنیان^۲ هفت‌رنگ اندر سرآرد کوهسار
خاک را چون ناف آهو مُشک زاید بی‌قیاس^۳

بید را چون پَر طوطی برگ روید بی شمار
دوش وقت نیم شب بوی بهار آورد باد
حبذا^۴ باد شمال و خرما^۵ بوی بهار
باد گویی^۶ مُشک سوده^۷ دارد اندر آستین
باغ گویی^۸ لعبتان^۹ ساده دارد در کنار
باغ بوقلمون^{۱۰} لباس و راغ بوقلمون نمای
آب مروارید رنگ و ابر مروارید بار
داغگاه^{۱۱} شهریار اکنون چنان خرم بود
کاندرو از نیکویی حیران بماند روزگار
بر در پرده سرای خسرو پیروز بخت
از پی داغ^{۱۲} آتشی افروخته خورشیدوار
مرکبان داغ ناکرده قطار اندر قطار
خسرو فرخ سیر بر باره^{۱۳} دریاگذار
اژدها کردار^{۱۴} پیچان در کف رادش^{۱۵} کمند
چون عصای موسی اندر دست موسی گشته مار
ای جهان آرای شاهی کز تو خواهد روز رزم
پیل آشفته امان و شیره شرزه زینهار
چون تو از بهر تماشا بر زمینی بگذری
هر بنایی زان زمین گردد بنای افتخار
افسر زرین فرستد آفتاب از بهر تو
همچنان کز آسمان آمد علی را ذوالفقار
هر نباتی کز سر گور دقیقی^{۱۶} بر دمد
گر بپرسی ز آفرین تو سخن گوید هزار
تا^{۱۷} نگردد باد خاک و ماه مهر و روز شب
تا نگردد سنگ موم و سیم زر و لاله خار
تا کواکب را همی فارغ نبیند کس ز سیر
تا طبایع^{۱۸} را همی افزون نیابند از چهار
بر همه شادی تو بادی شادخوار و شادمان
بر همه کامی تو بادی کامران و کامگار
بزم تو از ساقیان سرو قد چون بوستان
قصر تو از لعبتان قند لب چون قندهار

پی نوشت‌ها

۱. حریر
۲. پارچه ابریشمی
۳. بی حساب و اندازه
۴. آفرین
۵. خرم باشد (وجه دعایی)
۶. ساییده
۷. عروسک
۸. رنگارنگ
۹. محل داغ زدن اسبان
۱۰. داغ کردن و نشان گذاشتن روی اسب
۱۱. اسب
۱۲. همچون اژدها
۱۳. جوانمرد
۱۴. دقیقی طوسی شاعر عهد غزنوی
۱۵. تا زمانی که (تا روزگار باقی است)
۱۶. طبیعت‌های چهارگانه در مزاج
- انسان (خشکی، تری، گرمی، سردی)

منابع

۱. درس زندگی، گزیده‌ی قابوس‌نامه (۱۳۷۴). انتخاب و توضیح دکتر غلامحسین یوسفی. انتشارات سخن. تهران چاپ سوم.
۲. سخن‌گستر سیستان، گزیده‌ی اشعار فرخی سیستانی (۱۳۷۷). انتخاب و توضیح دکتر سید محمد دبیر سیاقی. انتشارات سخن. تهران. چاپ سوم.
۳. از انشا تا نویسندگی (۱۳۹۵). جعفر ربانی. انتشارات مدرسه. ویرایش دوم.

چند نکته با آموزگاران

چون ما در کشوری هستیم که چند زبانه است و همه دانش‌آموزان زبان مادری‌شان فارسی نیست، بهتر است که در درس و بحث زبان شکسته به کار نبریم. مسئله‌ی دیگر اینکه ما [آموزگاران] خودمان هم باید شَم زبانی خود را تقویت کنیم. تا شَم زبانی خودمان را تقویت نکنیم، نمی‌توانیم این را به دانش‌آموزان منتقل کنیم. شَم زبانی را از چه راهی می‌شود تقویت کرد؟ از راه خواندن و شنیدن سخنان سالم و سخنان درست. یعنی ما باید مطالعه کنیم. زبان فارسی از دوره‌ای دچار انحطاط شد که تتبع در آثار گذشتگان رو به ضعف نهاد. دبیران ما اکنون به مطالعه‌ی آثار گذشتگان کمتر رغبت نشان می‌دهند. به جرئت می‌توان گفت که از فارغ‌التحصیلان، حتی دوره‌ی دکتری ادبیات، انگشت‌شمارند کسانی که سراسر شاهنامه را خوانده باشند، تمام حدیقه‌ی سنایی را خوانده باشند، تمام مثنوی را خوانده باشند، تمام منطق‌الطیر عطار را خوانده باشند. این آثار واقعا گنجینه‌های پرمایه‌ای هستند. بسیاری از کسانی که بر ما رشک می‌برند که می‌توانیم آن‌ها را در زبان اصلی - که زبان مادری ماست - بخوانیم. آرزو می‌کنند کاش زبان مادری‌شان زبان فارسی می‌بود و می‌توانستند **حافظ، مولانا و فردوسی** را در زبان اصلی بخوانند و لذت ببرند. ایران‌شناسان، هر قدر هم محقق باشند، شَم زبانی ما را ندارند. نمی‌توانند لطف و لطیفه‌های زبان ما را دریابند. ما نعمت بزرگی داریم که از آن غافلیم و آن اینکه زبان ما فارسی است. ولی از این نعمت، چنان‌که شاید و باید، بهره‌مند نمی‌شویم: شاهنامه نمی‌خوانیم، منطق‌الطیر نمی‌خوانیم، حدیقه نمی‌خوانیم. این‌ها نه تنها از نظر زبانی و هنری، بلکه از نظر معارف، گنجینه‌های پرمایه‌ای هستند که در ادبیات جهانی اصلا نظیرشان نیست. ما یگانه چیزی که داریم و دیگران ندارند، همین ادب فارسی است. بنابراین، ما باید خودمان این شَم را با مطالعه تقویت کنیم. من نمی‌گویم که فرضا شما تاریخ بی‌هقی بخوانید و مثل تاریخ بی‌هقی صحبت کنید تا ناصر خسرو بخوانید و مثل ناصر خسرو صحبت کنید یا چیز بنویسید، نه، ولی وقتی تتبع کنید در آثار هنری ما، ذوق شما پرورش پیدا می‌کند. همان‌طور که یک نقاش مدرنیست، مثلا **پیکاسو**، همه‌ی آثار نقاشی گذشتگان را مطالعه و سرانجام سبک خودش را انتخاب کرده، ما هم باید طعم و ذوق آثار را چشیم و بعد زبان خودمان را پیدا کنیم.

استاد احمد سمیعی [گیلانی]

در مسیر توسعه و آموزش

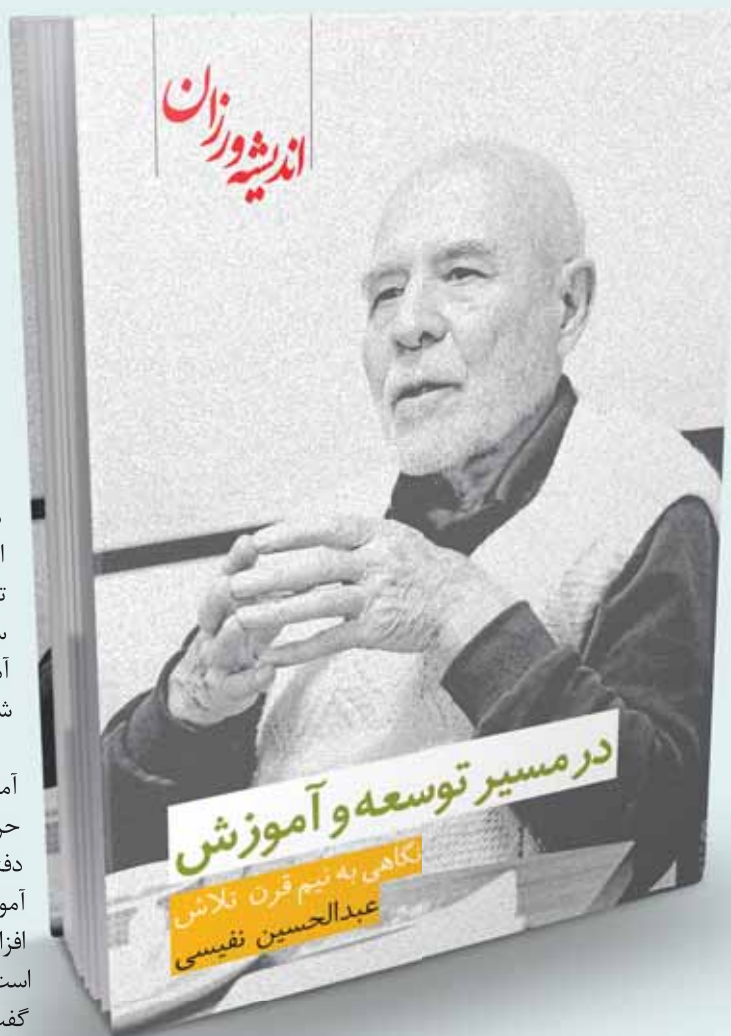
تجدد با آموزش را در روند تحولات یکصد ساله‌ی ایران تبیین می‌کند. مهندس نفیسی در این گفت‌وگوها به روشنی به دانش اقتصاد، به‌مثابه‌ی امری فرهنگی نظر کرده‌است. او برای به تصویر کشیدن کامیابی‌ها و ناکامی‌های تجدد در ایران، از روش تحلیل مبتنی بر شواهد عینی بهره برده‌است. همچنین، سوءهاضمه‌های فرهنگی در روند تحولات ایران را به آفتاب افکنده‌است و چرایی ناتوانی‌ها از یادگیری از گذشته را تبیین کرده‌است. این کتاب در سه بخش به رشته‌ی تحریر درآمده است. بخش نخست آن به قلم علی‌اصغر جعفریان و با عنوان «حیات اطلسی»، داستان زندگی‌نامه‌ی مهندس را که شامل خاطره‌ها و اندیشه‌های وی است، نقل می‌کند.

در بخش دوم کتاب اندیشه‌های مهندس نفیسی در قالب چهار گفت‌وگو آمده است. موضوع گفت‌وگوی اول، تحولات نظام آموزش و پرورش در ایران است. وی در این گفت‌وگو به تجربه‌ی خود در برخورد با برنامه‌های تجددسازی و تمرکز آن‌ها بر مسائل عمرانی و فیزیکی و بهداشت و درمان اشاره می‌کند. ورود آموزش عمومی به برنامه‌های سازمان برنامه بعد از انتقال بودجه‌های جاری به این سازمان، ساخت دانشگاه تربیت معلم، طرح ایجاد دوره‌ی راهنمایی تحصیلی، طرح تغییر ساختار نظام آموزش و پرورش و نیز ضرورت ایجاد تنوع در آموزش، از دیگر موضوعاتی است که در این گفت‌وگو مطرح شده‌اند.

موضوع گفت‌وگوی دوم برنامه‌ریزی توسعه در حوزه‌ی آموزش و پرورش است. در این گفت‌وگو مهندس نفیسی از زندگی حرفه‌ای خود به‌عنوان کارشناس سازمان برنامه و بودجه، تشکیل دفتر آموزش و پرورش در این سازمان، نوع نگاه به بودجه‌بندی آموزش و پرورش در برنامه‌ریزی‌ها و تأثیر افزایش بودجه بر اثر افزایش قیمت نفت در بودجه‌ی آموزش و پرورش سخن گفته است.

گفت‌وگوی سوم به آموزش فنی و حرفه‌ای (چشم‌انداز آینده) می‌پردازد. وی معتقد است، آموزش فنی و حرفه‌ای زمانی موفق خواهد بود که بر پایه‌ی آموزش عمومی مؤثر و کارآمد پی‌ریزی شود. دوری از مدیریت سیاسی در آموزش و پرورش و نیز حرکت تدریجی به سمت آموزش و پرورش غیرمتمرکز، از دیگر موضوعات مورد تأکید وی در این گفت‌وگوست. گفت‌وگوی چهارم در ادامه‌ی گفت‌وگوی سوم، پیشنهادها‌ی عبدالحسین نفیسی برای خروج از مشکلات آموزش فنی و حرفه‌ای را بررسی می‌کند.

بخش پایانی این کتاب متن ویراسته‌ی سخنرانی کوتاه مهندس در مراسم نکوداشت ایشان در ۲۸ دی‌ماه ۱۳۹۴ در محل ساختمان وزارت آموزش و پرورش است.

نگاهی به نیم قرن تلاش عبدالحسین نفیسی

پدیدآور: علی‌اصغر جعفریان

ناشر: شرکت افست

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

در این شماره از مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی، به کتاب «در مسیر توسعه و آموزش»، اثری دیگر از مجموعه کتاب‌های اندیشه‌ورزان نظر می‌افکنیم. این اثر بر اساس گفت‌وگوهایی با آقای مهندس نفیسی تدوین شده است و چشم‌اندازهای نابی از روش تعامل

تمرین زندگی

دو سه هفته بود که پارسا هر دوشنبه بهانه می‌آورد نمی‌خواهم بروم مدرسه. به خاطر زنگ اسباب‌بازی هم که شده، از کارش تعجب کردم. البته بچه‌ام را می‌شناسم؛ اتفاقاً همین زنگ را نمی‌خواست در مدرسه باشد. هیچ وقت هم اسباب‌بازی‌های خوب و دوست‌داشتنی‌اش را برای زنگ اسباب‌بازی نمی‌برد! انگار از چیزی می‌ترسید ...

وارد دفتر که شدیم، آموزگار پرسید: «کلاس چطور بود؟» واقعیت این بود که کلافه شده‌بودم. گفتم، خیلی کار سختی دارید! این زنگ اسباب‌بازی از کجا آمده است؟ من مادر یک زنگ یک ساعت و نیمه نتوانستم بچه‌ها را تحمل کنم، شما خوب طاقت می‌آورید!

با لبخند معنی‌داری گفت: «شیرین است البته. دنیای بچه‌ها خیلی آموزنده است. خوب است که گاهی اولیایی مثل شما در این ساعت‌ها همراهی و کمکمان کنند. حالا متوجه شدید مشکل کجاست؟»

گفتم، یکی از بچه‌های گروه پارسا کمی قلدر است و ظاهراً پارسا به خاطر رفتار او اذیت می‌شود!

خیلی از حرفم خوشش نیامد. محتاط‌تر شد و گفت: «قلدر نگوئید. منظورتان این است که امر و نهی می‌کند و گروه را دستش می‌گیرد؟»

متوجه شدم نباید دانش‌آموزش را با این برچسب خطاب می‌کردم. حرفم را پس گرفتم و گفتم، خب، بله. انگار که سرگروه باشد! شما سرگروه‌ش کرده‌اید؟

با خون‌سردی گفت: «نه. خودش این‌طوری است. اخلاق خاص خودش است. هر فردی ویژگی‌های اخلاقی خود را دارد.»

بله. پارسا هم نمی‌تواند این ویژگی را تحمل کند. نه می‌تواند سر باز بزند و نه می‌تواند تحمل کند. در برزخی افتاده‌است که سختش شده و مضطربش می‌کند.

درست است. حالا پیشنهادتان چیست؟

خب، گروه پسر را عوض کنید.

یعنی شما مطمئنید که در گروه‌های دیگر هیچ کس مثل این

دانش‌آموز نیست؟

- چاره چیست؟ باید امتحان کنیم.

پیشنهاد مرا می‌خواهید؟

بله. حتماً.

- مگر نگفتید پارسا هر جلسه برای زنگ اسباب‌بازی بهانه می‌آورد و نمی‌خواهد بیاید کلاس، خب، یک بار به حرفش گوش کنید و یک جلسه از این زنگ و این کلاس معافش کنید، به شرطی که قبول کند بقیه‌ی جلسه‌ها را بیاید کلاس. به او توضیح بدهید نمی‌شود که اصلاً نیاید!

- آخر با یک جلسه نیامدن پارسا که اصلاً مشکل حل نمی‌شود! به جای اینکه آن بچه از کلاس یا گروه حذف شود، پارسا نیاید کلاس! - مشکل ما رفتار آن بچه نیست. مشکل رفتار پارساست که می‌خواهد از واقعیت فرار کند.

- نمی‌فهمم. یعنی بچه‌ی من مشکل دارد؟

- اجازه بدهید موضوعی را روشن کنم. فلسفه‌ی زنگ اسباب‌بازی این است که بچه‌ها زندگی‌کردن را تمرین کنند. من هم کلاس چهل نفری را به گروه‌های هشت نفری تقسیم کرده‌ام تا در گروه‌های کوچک‌تر، راحت‌تر با هم کنار بیایند.

- پس یعنی باید با زورگویی کنار آمد؟

- معلوم است که نه. باید یاد گرفت چطور با آن روبه‌رو شد. پارسا

- پارسا حتی حاضر نیست اسباب‌بازی‌های خویش را برای این کلاس بیاورد. خراب‌ها و به‌دردنخورها را می‌آورد! اینکه نشد بازی! - عیبی ندارد. به او زور نمی‌گوییم. اسباب‌بازی‌ها مال خودش است و هر کدام را دوست داشته باشد می‌آورد. فقط ما در کلاس قانونی گذاشته‌ایم که هر کسی حاضر نباشد اسباب‌بازی‌اش را با دوستانش به اشتراک بگذارد، مجبور است تنهایی بازی کند و بچه‌ها معمولاً فرصت بازی با بقیه را از خودشان نمی‌گیرند.

در ذهنم فکر کردم، پارسا که دارد خودش را از کل زنگ اسباب‌بازی محروم می‌کند، چه برسد به بازی با هم‌گروهی‌ها! دیگر باید بحث را تمام می‌کردم و می‌رفتم. این بود که گفتم، به نظرتان قانون‌های کلاستان کافی هستند؟ نمی‌خواهید قانون جدیدی اضافه کنید که به آن‌ها یاد بدهد به حریم هم احترام بگذارند و در عین بازی با اسباب بازی همدیگر، به هم زور نگویند؟

معلم با همون خونسردی اول جلسه، تأییدم کرد و گفت: «باید در چنین شرایطی قرار بگیرند تا بفهمند و تجربه کنند که باید حریم هم را رعایت کنند. با حرف که نمی‌شود معنی رعایت حریم را به آن‌ها فهماند! باید خودشان در عمل به آن برسند.»

جلسه‌ی بعد پارسا در کلاس اسباب‌بازی شرکت نکرد. فردای آن روز، خانم آموزگار به او گفته بود اعضای گروهش از نبود او ناراحت بودند و همان دانش‌آموز قلدر، همه‌اش می‌گفته است: «حیف که پارسا نیست. اون خیلی پسر مؤدیه.»

این ماجرا را خود پارسا، وقتی از مدرسه برگشت، برایم تعریف کرد. انگار که همین یک جمله آرامش کرده بود، چون این دفعه رک و راست گفت: «زنگ اسباب‌بازی را دوست دارم و خودمم دلم نمی‌خواد نرم، اما از رفتار هم‌کلاسیم ناراحت می‌شم و نمی‌دونم باهاش چه کار کنم. حالا که خودش گفته پارسا مؤدیه، می‌تونم بهش بگم که نباید به زور اسباب بازی‌هامون رو بگیره.»

صبح روز بعد، در کوچه‌ی مدرسه، که کوچه‌ای یکطرفه است، راننده‌ای با سرعت زیاد و خلاف مسیر کوچه، از کنارمان گذشت. کمی جلوتر، جلوی در خانه‌ای ایستاد. رفتم جلو و سرش داد و بیداد کردم که چرا در کوچه‌ای که بچه‌ها در آن رفت و آمد می‌کنند، خلاف و با سرعت زیاد رانندگی می‌کند، ...

بچه‌ی مؤدب و محتاطی است و خودش به کسی زور نمی‌گوید. آیا معنی‌اش این است که همه باید مثل او باشند؟

طبیعی بود که تند بشوم. این بود که گفتم، نه، ولی معنی‌اش این هم نیست که باید مظلومانه زیر بار زور رفت.

- درست. اینجا کلاس درس است و بچه در دوره‌ی ابتدایی فرصت دارد یاد بگیرد چطور در برابر رفتارهای درست و غلط دیگران برخورد مناسب نشان بدهد و میدان را خالی نکند. اگر در دوره‌ی ابتدایی این را یاد نگیرد، فکر می‌کنید فردا در جامعه می‌تواند؟ جامعه به او این فرصت را می‌دهد؟

- گناه دارد. خیلی دارد اذیت می‌شود.

- در این کلاس من هستم و مواظبم که به هم آسیب جدی نزنند. شما هم هستید و با هم مراقبیم. اما فردا در جامعه من و شما همه جا با آن‌ها نیستیم. باید برای زندگی واقعی آماده‌شان کنیم.

- عجب حوصله‌ای دارید؟ این‌ها هم جزو درس‌های کتاب‌های درسی است؟

ترجیح داد جواب ندهد. به‌جای آن گفت: «من هم کلی از بچه‌ها اخلاق یاد می‌گیرم. گاهی از بی‌کیسه‌بودنشان شگفت‌زده می‌شوم! ما یک جامعه‌ی کوچکی که با هم زندگی می‌کنیم و از هم یاد می‌گیریم.

به راستی، ضرورت وجود قانون و رعایت حریم خود و دیگران را در کجا باید بیاموزیم؟

اشاره‌های حیاتی در روخوانی قرآن کریم

مهارت روخوانی

در مقدمه‌ی کتاب‌های درسی قرآن اول تا سوم ابتدایی و کتاب‌های راهنمای معلم، درباره‌ی اهمیت و جایگاه روخوانی قرآن کریم و «روش اشاره» در آموزش مهارت خواندن قرآن، به تفصیل سخن گفته شده است. اما مشاهدات میدانی و بررسی سؤال‌های همکاران، نشان از نیاز به تأکید مجدد بر این موضوع دارد؛ البته به گونه‌ای ساده و جذاب‌تر. در این زمینه آموزگاران محترم به چند نکته‌ی مهم و حیاتی توجه کنند:

۱. آموزگاران محترم اول تا سوم ابتدایی حتماً باید از لوحه‌ی آموزشی قرآن (نگاره‌های لوح محفوظ) استفاده کنند.
 ۲. آموزگاران این سه پایه و حتی آموزگاران پایه‌های چهارم تا ششم ابتدایی، برای تدریس و رفع اشکال روخوانی دانش‌آموزان، باید به روش‌های اشاره‌ی ثابت و اشاره‌ی متحرک مسلط باشند.
 ۳. آموزگار در مرحله‌ی روخوانی (بخش خوانی و شمرده‌خوانی) نباید کلمات، ترکیب‌ها و عبارات و آیات درسی را برای دانش‌آموزان بخواند. بلکه فقط روی تقویت مهارت دیداری دانش‌آموزان از طریق لوحه‌های آموزشی، تأکید و توجه دارد.
- با رعایت موارد فوق می‌توان قدم‌های بعدی را به ترتیب زیر برداشت.

بنابراین، توجه به این نکته مهم است که دانش‌آموزان در مرحله‌ی اول لوحه را بخش بخش و در مرحله‌ی دوم عبارات کتاب درسی را به‌صورت شمرده می‌خوانند. درواقع این دو مرحله دو روی یک سکه و مکمل یکدیگرند.

نقش بینایی در یادگیری خواندن

بیشترین اطلاعاتی که از محیط کسب می‌شود، از طریق بینایی است. به عبارت علمی‌تر، حدود ۸۰ درصد از یادگیری از طریق چشم و دیدن اتفاق می‌افتد. از سوی دیگر، تنبیل‌ترین عضو بدن هم چشم است. یعنی چشم حدود ده درصد آنچه را می‌بیند، به مغز مخابره می‌کند. پس آموزگار باید با توجه به جایگاه خطیر هر یک از دو مجرای یادگیری یعنی چشم و گوش، در آموزش قرآن، از سطحی‌نگری و ساده‌انگاری بپرهیزد تا فرصت‌های ناب آموزش به تهدید تبدیل نشوند.

مزیت‌های روش دیداری

۱. روش دیداری، علاوه بر آنکه مبنای اصلی آموزش خواندن است، مزایای متعددی هم برای آموزش، تثبیت، تعمیق و تعمیق یادگیری ایفا می‌کند. از آن جمله:

۱. قدرت تعمیق‌پذیری روش دیداری نسبت به روش شنیداری

سنگ بنای مهارت خواندن

در کار با لوحه، اشاره‌ی صحیح و فنی به حروف و حرکات، از مهم‌ترین گام‌های اولیه در آموزش روخوانی قرآن است. اگر این آموزش که نقش بسیار مؤثری در بازشناسی حروف و حرکات و دقت در صحیح خواندن دانش‌آموزان دارد، به شکل درست و کامل انجام شود، مهم‌ترین سنگ بنای مهارت خواندن صحیح قرآن گذاشته می‌شود.

توجه: در هنگام آموزش لوحه، با اشاره‌ی آموزگار، دانش‌آموزان فقط بخش خوانی می‌کنند. یعنی در این مرحله شمرده‌خوانی صورت نمی‌گیرد، بلکه پس از آموزش بخش خوانی لوحه، دانش‌آموزان (در همان جلسه) کتاب‌های درسی قرآن را باز می‌کنند و هر کدام بخشی از آیات و عبارات درس را به‌صورت شمرده می‌خوانند.

روش اشاره‌ی ثابت

اشاره‌های ثابت عبارت‌اند از اشاره‌ی دست به صداها: **ـَـ** و علائم تنوین **ـُـ** (زمانی که یک حرف و یک حرکت با هم در یک بخش قرار دارند). در این حالت، به صدا یا علامت تنوین اشاره می‌کنیم. همچنین، در اشاره به الف کوچک، وقتی الف کوچک بالای حرف قرار گرفته باشد، مانند:

رَحْمَن هَذَا ذَالِكْ

حال به چند کلمه‌ای که اشاره‌ها در آن‌ها ثابت است توجه کنید:

كَذَلِكَ أَحَدًا مَسَدَ كُتُبَ

در بخش‌های اداری این گونه حرکات، با استفاده از خط‌بر یا وسیله‌ی مشابه دیگری، به خود حرکت اشاره می‌کنیم و از دانش‌آموزان می‌خواهیم همه با هم بخوانند. بدین ترتیب که در کلمه‌ی «كَذَلِكَ» به حرکت «ـَ» اشاره می‌کنیم و از دانش‌آموزان می‌خواهیم بگویند: «ک»؛ سپس به «الف کوچک» اشاره می‌کنیم و دانش‌آموزان با هم می‌خوانند: «ذا»، بعد به «ـَ» اشاره می‌کنیم و آن‌ها می‌خوانند: «ل» و سپس به «ـَ» اشاره می‌کنیم و دانش‌آموزان می‌خوانند: «ک».

فوت کوزه‌گری

در بین هر اشاره باید «مکت قابل توجه» (مکت معنادار) داشته باشیم تا دانش‌آموزان فرصت کافی برای تشخیص و خواندن آن بخش و انتقال به بخش بعدی بیابند. این همان فوت کوزه‌گری در آموزش روخوانی قرآن است.

یادتان باشد، پس از هر بار اشاره، خط‌بر (یا وسیله‌ی اشاره) را از صفحه جدا کنید تا دانش‌آموزان تفکیک دو بخش را احساس کنند. به همین ترتیب، در کلمه‌ی «أَحَدًا»، همراه با مکت بین بخش‌ها، به ترتیب به «ـَ»، «ـَ» و «ـَ» اشاره می‌کنید و دانش‌آموزان می‌خوانند «أ»، «ح»، «دَن».

به همین ترتیب، در کلمه‌ی «مَسَدَ» به ترتیب به «ـَ»، «ـَ» و «ـَ» اشاره می‌کنید و آن‌ها می‌خوانند «م»، «س»، «دَن». و باز در کلمه‌ی «كُتُبَ» به ترتیب «ـُ»، «ـُ» و «ـَ» اشاره می‌کنید و دانش‌آموزان با هم می‌خوانند «ک»، «ت»، «ب».

نکته: توجه داشته باشید که ممکن است در یکی دو بار اول، برخی از دانش‌آموزان، در هنگام اشاره‌ی معلم، تنها حرکت را بخوانند. در این صورت به آن‌ها تذکر دهید که هر حرکت و حرف زیر آن را با هم بخوانند.

روش اشاره‌ی متحرک

با توجه به آنچه گفته شد، در غیر از موارد فوق، بقیه‌ی اشاره‌ها، اشاره‌ی متحرک هستند. در این نوع اشاره، دست آموزگار از مصوت حرکت می‌کند.

۲. گرفتار نشدن دانش‌آموزان در دام «کلی خوانی» کلمات قرآنی (به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل غلط‌خوانی عموم دانش‌آموزان)

فلسفه‌ی وجودی لوحه‌ی آموزشی

با توجه به تفاوت روش‌های دیداری و شنیداری در آموزش قرآن و مزیت‌های روش دیداری، یکی از ابزارهایی که آموزگاران پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی باید از آن استفاده کنند، نگاره‌های خواندن (لوح محفوظ) یا لوحه‌ی آموزشی قرآن است. این ابزار بخش جدایی‌ناپذیر آموزش روخوانی قرآن به روش دیداری است.

توجه: فلسفه و هدف اصلی استفاده‌ی معلم از لوحه‌های روخوانی، عادت دادن چشم دانش‌آموزان نسبت به دقت در حرکات، علائم و نمادهاست.

نحوه‌ی اشاره‌ی صحیح به حرکات و عبارات قرآنی

قبل از کار با لوحه، آموزگار باید با انواع اشاره آشنا باشد. در آموزش با لوحه، دو نوع اشاره داریم، اشاره یا ثابت است یا متحرک. در اشاره‌ی ثابت دست آموزگار ثابت است. در اشاره‌ی متحرک دستش حرکت می‌کند.

به سمت حرف و یا برعکس، حرکت می‌کند. این شکل از اشاره در موارد زیر پیش می‌آید:

۱. اشاره از حرف به سوی حرکات بلند (ا، ی، و) در بخش‌های دارای این گونه ترکیبات مانند «نوحیها»، در حالی که به وسیله خطی، از حرف «ن» به سوی صدای «و» اشاره می‌کنیم، دانش‌آموزان می‌گویند «نو» آن‌گاه از «ح» به سوی صدای «ی» اشاره می‌کنیم و آن‌ها می‌گویند: «حی» و سپس از حرف «ه» به سوی صدای «ا» اشاره می‌کنیم تا بگویند «ها».

۲. اشاره از حرکت کوتاه به سوی حرف ساکن مانند اَصْلِحْ، اِسْتَكْبِرْتُمْ و اَمْهَلْهُمْ. در این گونه کلمات، از حرکت به سوی علامت سکون اشاره می‌کنیم. مثلاً در کلمه «اَصْلِحْ» از حرکت «ت» به علامت «ه» اشاره می‌کنیم و دانش‌آموزان می‌گویند «اص» سپس از حرکت «ل» به علامت «ت» اشاره می‌کنیم و آن‌ها می‌خوانند «لِح».

۳. اشاره به تشدید در بخش‌های دارای حرف مشدد، مانند رَبُّ، حَقٌّ و لَمَّا. در این گونه کلمات، از حرکت کوتاه به سوی علامت تشدید اشاره می‌کنیم. مثلاً در کلمه «رَبُّ» از حرکت «ت» به سوی علامت «ت» اشاره می‌کنیم و دانش‌آموزان می‌خوانند «رَب». سپس به حرکت «ت» اشاره می‌کنیم و دانش‌آموزان با هم

می‌خوانند «ب».

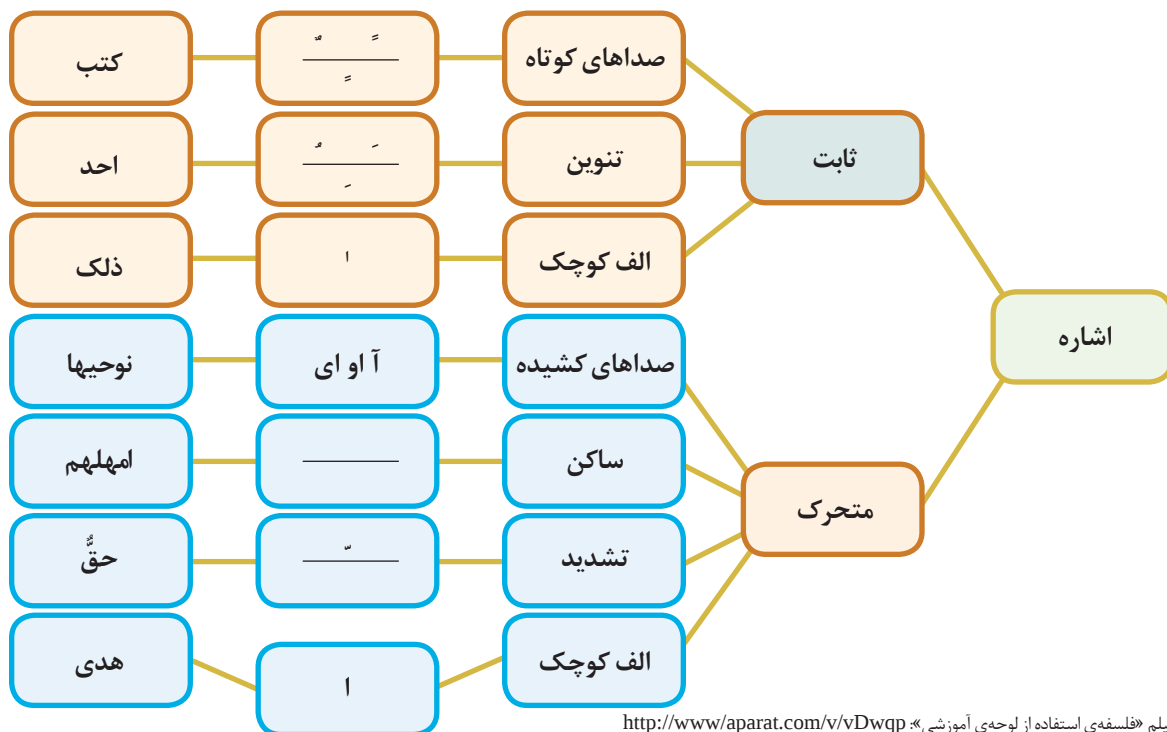
نکته: همان‌طور که قبلاً گفته شد، اگر الف کوچک از حرف جدا افتاده باشد و روی حرف ناخوانا قرار گیرد، اشاره متحرک است؛ مانند:

هُدًى عَلَىٰ حَتًى

در اینجا به دانش‌آموزان می‌گوییم، هر وقت دیدیم الف کوچک از جایش جدا شده است، ما به سمتش حرکت می‌کنیم. درواقع، داریم قاعده‌ای را هم به دانش‌آموزان یاد می‌دهیم که: «پایه‌ی الف مقصوره ناخواناست»، اما هرگز از این نوع ادبیات استفاده نمی‌کنیم؛ چرا که دانش‌آموز نمی‌داند مقصوره چیست؟ و منظور از الف مقصوره چه چیزی است؟ و پایه‌ی الف مقصوره یعنی چه؟ درواقع، از قاعده‌گویی می‌پرهیزیم و تا حد امکان قواعد روخوانی را به ساده‌ترین شکل و به زبان کودکان بیان می‌کنیم؛ آن‌هم در حین آموزش روخوانی.

توجه: اگر امکان برگزاری دوره‌های ضمن خدمت در منطقه میسر نیست، همکاران محترم می‌توانند از طریق طرح موضوع در شورای آموزگاران مدرسه یا با مراجعه به «کانال کلاس معکوس آموزش قرآن» برای آموزش اقدام کنند.

روش اشاری ثابت و متحرک در يك نگاه

فیلم «فلسفه‌ی استفاده از لوحه‌ی آموزشی»: <http://www.aparat.com/v/vDwqp>

فیلم نحوه‌ی «اشاره‌ی ثابت»: <http://www.aparat.com/v/IMbq8>

فیلم نحوه‌ی «اشاره‌ی متحرک»: <http://www.aparat.com/v/BHudi>

اول دفتر بود، نام خداوندگار
ایزد با فرّ و جای، عادل و پروردگار

با نام او شروع کنید

● از محمود پوروهاب:

به نام خداوند باران نقل و تگرگ
نفس‌های باد و تپش‌های برگ
به نام خداوند رنگین کمان
خداوند بخشنده‌ی مهربان

● چند نمونه هم از دیگر شاعران معاصر:

بزرگی هست در دنیا، خدانام
که با یادی کند، دل‌ها، چه آرام

به نام مناسب‌ترین واژه‌ها
به رسم محبت، به نام خدا

خدای قلم‌های حیدر ستا
خداوند سیف و خدای شتا

به نام خداوند بود و نبود
خداوند یاسی به رنگ کبود
خداوند حسن و خدای حسن
خداوند ابرو به وقت شکن
خداوند بدر و خدای حنین
همان خالق کربلای حسین

● و همچنین است:

به نام خداوند رنگین کمان
فروزنده روز و شب آسمان
به نام خداوند خوب بهار
خداوند گل، لاله و لاله‌زار
به نام بی‌نیاز عالم‌آرا
خدای فاطمه آرام دل‌ها
به نام چاره‌ساز وحی سرمد
خدای فاطمه دخت محمد

اجرای فعالیت‌های آغازین و ورود به درس نزد هر آموزگاری تازگی و ویژگی خود را دارد. حضور ذهن و مطالعه‌ی آموزگاران در این زمینه و در مقابل دانش‌آموزان نوجو بسیار کارساز است. شروع کلاس می‌تواند با استفاده از انواع و اقسام وسایل و ابزارهای آموزشی همراه شود. می‌توان کلاس را با نشان دادن تصویری آغاز کرد، صوتی در کلاس پخش کرد یا آزمایشی انجام داد. اگر به این ابزار به‌طور موقت دسترسی ندارید، حتی گفتن حدیث و روایتی یا قرائت داستانی کوتاه می‌تواند آغازگر درس باشد. من در کلاس‌های خود به گونه‌ای متناوب از این تجربه و فرصت استفاده کرده و آثار مثبت آن را دیده‌ام.

نمونه کم نداریم!

شعر هم یکی از این نمونه‌ها و ابزارهاست. اگر به دنبال بیت و شعری زیبا و مؤثر برای شروع کلاس می‌گردید، در اینجا نمونه‌هایی از شاعران قدیم و جدید تقدیم شما می‌شود که می‌توانید از هر کدام، به فراخور درس و موضوعی که تدریس می‌کنید، بهره بگیرید.

● نظامی گنجوی:

ای نام تو بهترین سرآغاز
بی‌نام تو نامه کی کنم باز
ای همه هستی ز تو پیدا شده
خاک ضعیف از تو توانا شده

● جامی:

بسم‌الله الرحمن الرحیم
هست کلید در گنج حکیم

● حکیم فردوسی:

به نام خداوند خورشید و ماه
که دل را به نامش خرد داد راه
به نام آن که در جان و روان است
توانایی ده هر ناتوان است

کارکردهای درس تربیت بدنی
در دوره‌ی ابتدایی

نسخه‌ای برای رفع بی‌سوادی جسمی

درس تربیت‌بدنی یا همان ورزش مدرسه، یکی از درس‌های حوزه‌ی تربیت و یادگیری سلامت و تربیت‌بدنی است که با هدف رشد شایستگی‌های پایه - البته در حد ظرفیت خود - و ایجاد نشاط و تندرستی در بین دانش‌آموزان، در جدول ساعات هفتگی مدرسه‌ها گنجانده شده است. متخصصان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، تربیت‌بدنی (ورزش مدرسه) را با حوزه‌های بهداشت و سلامت و نیز حوزه‌ی تفریحات سالم مرتبط می‌دانند. این نزدیکی بین حوزه‌ها نباید به اختلاط اهداف و کارکردها و وظایف آن‌ها بینجامد. در واقع، هر یک از این حوزه‌ها اهداف، کارکردها و وظایف خاص خود را دارند که در اجرای محتوای مربوطه باید به این مهم توجه شود. در ادامه، به مختصری از کارکردهای درس تربیت‌بدنی دوره‌ی ابتدایی، شامل توسعه‌ی سواد جسمانی، تعلیم و تربیت از طریق حرکت، تنوع محتوایی، رشد و تکامل مهارت‌های حرکتی بنیادی، ایجاد نشاط و تندرستی اشاره خواهد شد.

سواد جسمانی

آشنایی با کارکردهای درس تربیت‌بدنی در دوره‌ی ابتدایی می‌تواند رغبت آموزگاران و حتی معلمان تربیت‌بدنی را به تدریس اثربخش این درس بیفزاید. در واقع، تفکر در خصوص کارکردها، تفکر در خصوص چرایی و چیستی است. اگر کارکرد چیزی را تبیین کنیم، فایده‌های آن را روشن کرده‌ایم. به دنبال آشنایی با فایده‌های هر چیزی، اهمیت آن خود به خود ظهور پیدا می‌کند. بنابراین، اهمیت درس تربیت‌بدنی در مدرسه‌ها و به‌ویژه دوره‌ی ابتدایی، حاصل کارکردهای فراوان و ارزنده‌ی آن است. در گذشته‌ی دور، پرورش بدن و تربیت‌بدنی، در زمره‌ی یکی از چهار درس اصلی بوده است؛ یعنی ریاضی (حساب)، موسیقی، تربیت‌بدنی و ادبیات (خواندن و نوشتن). این موضوع نشان از شناخت معلمان دوران باستان از کارکردهای تربیت‌بدنی دارد. امروزه پیشروترین عبارت‌ها که شمول زیادی دارند و ابداع آن‌ها

از شناخت انسان امروزی از کارکردهای فعالیت‌های جسمانی و از جمله بهره‌گیری از فعالیت‌های جسمانی به‌عنوان محتوایی برای تعلیم و تربیت کودکان حکایت می‌کند، عبارت «سواد جسمانی» است.

در بین انواع سوادهای معرفی شده، یعنی سواد خواندن، سواد نوشتن و ... **سواد جسمانی** نیز مطرح است. اگرچه پرداختن به معنی این عبارت و تعریف آن از حوصله‌ی این مقاله خارج است و لازم است در چندین مقاله‌ی کوتاه به ابعاد آن پرداخت، اما آشنایی با آن برای آموزگاران دوره‌ی ابتدایی خالی از لطف نیست. همچون همه‌ی انواع سوادها، سواد جسمانی نیز نوعی توانایی است؛ نوعی توانایی که به تدریج به‌واسطه‌ی رشد دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این توانایی در عمل به استفاده‌ی صحیح از بدن در فعالیت‌های روزمره، تحصیل و اوقات فراغت می‌انجامد. این سواد در مدرسه‌ها در قالب درس تربیت‌بدنی در همه‌ی

بر اهمیت حداقل توانایی جسمانی و مهارت حرکتی برای اجرای یک مهارت توسط دانش آموز است. چنانچه دانش آموزی این حداقل توانایی را برای شرکت در یک فعالیت مشخص نداشته باشد، نمی تواند از طریق آن فعالیت تعلیم و تربیت شود! پس از آشنایی با حداقل های مورد نیاز، دانش آموز می تواند ضمن لذت بردن از شرکت در آن فعالیت (بازی و ...) از ظرفیت های تربیتی آن نیز بهره مند شود.

ایجاد تنوع محتوایی در کل محتوای ارائه شده برای دانش آموزان دوره ی ابتدایی لازم و ضروری است.

همان طور که معلمان و آموزگاران مطلع هستند، اغلب درس ها به شکل نظری ارائه می شوند. ارائه ی صرفاً نظری محتوا به دانش آموزان، نادیده گرفتن سایر ظرفیت های محتوایی است. بنابراین، حضور دانش آموزان در کلاس تربیت بدنی، به مدرسه و آموزگار فرصت بهره گیری از ظرفیت محتوای عملی را می دهد. این موضوع نه تنها دانش آموزان را به مشارکت در فعالیت های یاددهی و یادگیری ترغیب می کند، بلکه به رشد ظرفیت های جسمانی و حرکتی آن ها نیز کمک می کند. بدین ترتیب، روند تعلیم و تربیت شتاب می گیرد و بین فرصت های موجود در محتوای نظری و عملی پیوند برقرار می شود.

مهارت های بنیادین

رشد و تکامل مهارت های حرکتی بنیادی یکی دیگر از کارکردهای درس تربیت بدنی در دوره ی ابتدایی است. درست است که انسان ها در طول جریان زندگی، به ویژه در دوران کودکی، مهارت های حرکتی بنیادی را به شکل طبیعی و بر حسب ضرورت می آموزند، اما همین ضرورت ها ممکن است برای همه و به یک شکل، محرکی طبیعی برای یادگیری نباشد. و چون فراگیری آن ها ظرفیت و استعدادی برای پیشرفت در زمینه هایی محسوب می شود که اجرای ماهرانه ی یک شرط اجتناب ناپذیر است، از این رو فراهم آوردن تعمدی و با برنامه ی فرصت های یاددهی - یادگیری برای همه ی دانش آموزان، به ویژه در سه پایه ی دوره ی اول ابتدایی، یک ضرورت است.

برای نمونه، همه ی انسان ها به شکل طبیعی می دوند، اما معمولاً همه نمی توانند شکل پیشرفته ای از دویدن را به نمایش بگذارند. معمولاً بهترین الگو و روش برای ارائه ی چنین محتوایی «بازی» است.

محتوای سه پایه ی اول دوره ی ابتدایی با هدف رشد و تکامل مهارت های حرکتی بنیادی طراحی شده است. بنابراین، لازم است آموزگاران با مطالعه ی کتاب های راهنمای معلم تربیت بدنی در سه پایه ی اول، که با تأکید بر اجرای بازی های دبستانی طراحی شده است، برای اجرای آن بکوشند.

دوره ها و از جمله دوره ی ابتدایی توسعه می یابد. بنابراین، مهم ترین و اصلی ترین کارکرد درس تربیت بدنی در دوره ی ابتدایی، رشد و توسعه ی سواد جسمانی است.

تعلیم و تربیت از طریق حرکت کارکرد بسیار مهم و شناخته شده ی درس تربیت بدنی در دوره ی ابتدایی است. حتی برخی از نویسندگان که در زمینه ی روش تدریس تربیت بدنی در خارج از کشور فعالیت می کنند، از این کارکرد به عنوان یک الگوی تدریس یاد می کنند که قطعاً برای دوره ی ابتدایی مناسب است. دانش آموزان برای تعلیم و تربیت به مدرسه می روند و متخصصان این حوزه می کوشند با محتوا و روش ارائه ی مناسب (روش تدریس) از آن ها پذیرایی کنند. در میان فیلسوفان تعلیم و تربیت همواره محتوایی فعالیت جسمانی محسوب می شود که بتوان با و از طریق آن به رشد و توسعه ی دانش آموزان در یک یا همه ی ابعاد رفتاری یعنی شناختی، روانی - حرکتی و عاطفی - اجتماعی کمک کرد*. منظور از «با» تأکید

فعالیت جسمانی یکی از عناصر سبک زندگی فعال است.

دانش‌آموزان بیش از سایر اعضای جامعه فرصت فعال بودن را دارند. اگرچه مشاهده می‌شود که متأسفانه برخی از خانواده‌ها یا کودکان ناآگاهانه، با غرق شدن در زندگی ماشینی، از فعالیت باز می‌مانند، اما محیط مدرسه و کلاس تربیت‌بدنی فرصت بیشتری برای فعالیت جسمانی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد. فعالیت جسمانی محور اجرای محتوای درس تربیت‌بدنی است؛ حتی اهداف عاطفی - اجتماعی و ذهنی - شناختی باید «با» و «از طریق» حرکت محقق شوند. پیامد چنین تحرک جسمانی تندرستی است. بنابراین، تحرک و فعالیت جسمانی نه تنها با بدن سالم همراه است، بلکه به تندرستی آن یاری می‌رساند.

پی‌نوشت

* البته الگوی هدف‌گذاری در برنامه‌ی درسی ملی، ضمن تأکید بر شایستگی‌های پایه در قالب یک شکل، به اهمیت و اولویت‌های آن‌ها اشاره می‌کند که الگوی جالبی است و به تبیین و شفاف‌سازی نیاز دارد.

منابع

۱. هاگ، هربرت (۱۳۹۷). آینده‌ی ورزش مدارس در دنیای امروز. ترجمه‌ی محسن حلاجی. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی. قزوین
۲. حلاجی، محسن و همکاران (۱۳۹۸). سواد جسمانی برای معلمان. رشد آموزش تربیت‌بدنی ۱۹ (۳).

چنانچه محتوای درس تربیت‌بدنی در دوره‌ی ابتدایی به‌درستی ارائه و مدیریت شود، در دانش‌آموزان نشاط ایجاد خواهد کرد. فضا و محیط کلاس تربیت‌بدنی و ورزش مدرسه، ظرفیت ایجاد نشاط را دارد. بازی که هم محتوا و هم روش ارائه‌ی این درس به ویژه در دوره‌ی ابتدایی است، با مدیریت خوب آموزگاران، لبخند بر لب‌های دانش‌آموزان می‌نشانند. بنابراین، اگر کلاس تربیت‌بدنی و ورزش نشاط نداشته باشد، باید در اجرای آن تجدیدنظر کرد.

سرزمین مدادها و خودکارهای گم‌شده!

شد تا تمام مداد و خودکارهای گم‌شده‌ی مدرسه را جمع کند. پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی، دیگر گروه‌های دانش‌آموزی به کلاس‌ها می‌رفتند و به هر نفر یک خودکار یا مداد گم‌شده می‌دادند. دانش‌آموزان آن‌ها را روی مقواهای رنگارنگی که خودشان آورده بودند می‌چسباندند و به‌صورت دل‌خواه روی هر مقوا، برای این اشیاء، نقاشی می‌کشیدند دل‌نوشته می‌نوشتند.

در پایان کار، ۳۷۰ نقاشی و دل‌نوشته از کل دانش‌آموزان جمع‌آوری و آن‌ها را در سالن اجتماعات مدرسه نصب کردیم. به این ترتیب، سرزمینی برای مدادها و خودکارهای گم‌شده ساختیم. قبل از شروع نمایشگاه، به دانش‌آموزان گفتیم می‌توانند مداد یا خودکاری را که متعلق به آن‌هاست، با خود ببرند. بچه‌ها به اتفاق آموزگاران خود از نمایشگاه دیدن کردند و با پیدا کردن مداد یا خودکار خود بسیار شگفت‌زده شدند.

به این ترتیب ما توانستیم مدادها و خودکارهای گم‌شده را در قابی زبیا به صاحبانشان برگردانیم.

فکر می‌کنم در طول سال تحصیلی، در هر کلاس، یک عالمه مداد و خودکار پیدا می‌شوند که هر چه آموزگار می‌گوید صاحب این مداد و خودکارها کیست، کسی پاسخ نمی‌دهد. انگار باد در طول سال همه‌ی آن‌ها را به کلاس آورده و در جعبه‌ی اشیای گم‌شده قرار داده است! این موضوع زمینه‌ای شد تا من در یکی از جلسات انجمن معلمان اسفندماه، همکارانم را در جریان تشکیل نمایشگاهی هیجان‌انگیز بگذارم و از همه‌ی آن‌ها برای برپایی آن تقاضای کمک کنم. برپایی این نمایشگاه دو هدف را دنبال می‌کرد. اول اینکه خودکار و مدادهای گم‌شده به دست صاحبانشان برسند و دوم اینکه تمام اعضای مدرسه در این فرایند شرکت کنند و شاهد رونمایی اثرشان باشند.

ابتدای کار از کلاس‌های اول با گروه‌های داوطلب پایه‌های پنجم و ششم (به‌خاطر سرعت و ظرافت کار) گروه‌های داوطلب و فعالی را برای برپایی نمایشگاه انتخاب کردیم. هر گروه مسئولیت انجام یک کار به‌خصوص را برعهده گرفت. یکی از این گروه‌ها داوطلب

زهرای بلیوند در کنار شاگردانش

نمایشگاه مدادها و خودکارهای گم‌شده

گزیده فیلم‌های جشنواره‌ی
بین‌المللی فیلم رشد با موضوع
تقویت مهارت‌های معلمی در
کلاس درس

نمای سوم کلاس

عنوان فیلم: کلاس
کارگردان: امیر داسارگر
قالب: داستانی (بخش بین‌الملل)
مدت زمان: ۴ دقیقه

فرهنگیان محترم، اولیای گرامی و متولیان ارجمند آموزش و پرورش برای تهیه فیلم‌های معرفی شده می‌توانند به یکی از روش‌های زیر اقدام کنند:

الف) تماس با شماره تلفن ۸۸۳۰۵۸۶۱ - ۰۲۱ (گروه تولید فیلم‌های آموزشی).

ب) ارسال درخواست کتبی از طریق نشانی الکترونیکی goroohonari@gmail.com (با ذکر نام، شماره‌ی تلفن، کدپستی و نشانی دقیق).

ج) مراجعه‌ی حضوری به این نشانی: تهران، خیابان کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، طبقه‌ی دوم، گروه توسعه و تولید رسانه‌های شنیداری و دیداری.

شدید قضاوت یا سخنان اشتباه بوده است، حتماً زمینه‌ی جبران آن را ایجاد و به دانش‌آموزان اعلام کنید.

«معلم و استاد باید شهامت داشته باشند؛ اگر چیزی را نمی‌دانند، بگویند نمی‌دانم و خجالت نکشند و اگر چیزی را از یاد بردند، بگویند فراموش کردم. حتی اگر قضاوت اشتباهی در کلاس داشته‌اند، به آن اقرار و درصدد جبران آن تلاش کنند. داشتن شهامت و شجاعت فقط در جبهه و جنگ لازم نیست، بلکه در زندگی روزمره نیز به آن نیاز داریم. یک معلم هم در کار خود باید به موقع شهامت و شجاعت از خود نشان دهد. اقرار به ضعف، اشتباه، عذرخواهی و نقل شکست‌هایی که برای دیگران عبرت است، نیاز به شهامت دارد. معلم باید در مواردی که اشتباه کرده یا قضاوت ناعادلانه‌ای داشته است، از حرف خود برگردد و از زبردستان و شاگردان خود عذرخواهی کند.»^۱

فیلم کوتاه «کلاس» یکی از فیلم‌های داستانی راه یافته به بخش مسابقه‌ی چهل و ششمین جشنواره‌ی فیلم رشد در بخش بین‌الملل به این موضوع پرداخته و رفتار صحیح یک معلم را در خصوص جبران اشتباهش و قضاوت عجولانه درباره‌ی یکی از دانش‌آموزان، به تصویر کشیده است.

خلاصه‌ی فیلم: دانش‌آموزان یکی از کلاس‌های دوره‌ی دوم ابتدایی قرار است به اردو بروند. آقای معلم به کلاس می‌آید و تصویر چهره‌ی خودش را بر روی تخته سیاه می‌بیند. او به روش خودش یکی از دانش‌آموزان را شناسایی می‌کند و با قضاوت عجولانه او را از رفتن به اردو محروم می‌کند، چرا که می‌پندارد طراحی روی تخته کار او بوده است؛ اما واقعیت چیز دیگری است. یکی دیگر از دانش‌آموزان دستش را بالا می‌گیرد و ...

مخاطب فیلم: این فیلم برای تماشای مدیران، معاونان، مربیان و آموزگاران محترم دوره‌های اول و دوم ابتدایی توصیه می‌شود.

معرفی کارگردان

امیر داسارگر متولد ۱۳۶۴ است. او چند فیلم کوتاه و بلند در کارنامه‌ی هنری خود دارد. داسارگر فیلم کوتاه «کلاس» را در سال ۱۳۹۵ کارگردانی کرده است.

این فیلم یکی از فیلم‌های قابل توجه اوست که در چهل و ششمین جشنواره‌ی بین‌المللی فیلم رشد توانسته است به بخش مسابقه راه یابد.

زود قضاوت نکنیم!

قضاوت کردن بخش عمده‌ای از فعالیت‌های ذهنی روزانه‌ی ما را به خود اختصاص می‌دهد. در قضاوت می‌کوشیم به کشف واقعیت برسیم و معمولاً به دنبال آن هستیم که با کشف واقعیت، شخصی را صاحب حق و شخص دیگری را به‌عنوان متهم و مقصر معرفی کنیم. اعلام نظر، رأی دادن و قضاوت کردن از جمله اموری است که هر معلمی، خواسته یا ناخواسته در کلاس خود با آن مواجه است.

معلم در کلاس و مدرسه الگوی دانش‌آموزان است و رفتار و حرکات او تا مدت‌ها در لوح فکر و ذهن دانش‌آموزان حک می‌شود. اعمال، گفتار و قضاوت‌های او بسیار تأثیر گذارند. دانش‌آموزان قبل از آنکه به حرف‌های معلم توجه کنند، به رفتار و قضاوت‌های او تأسی می‌جویند و چنانچه مغایرتی در رفتار و گفتارش احساس کنند؛ دیگر نسبت به معلم خود اعتماد قلبی نخواهند داشت.

گاهی اوقات در میان دانش‌آموزان یک کلاس مشکلاتی پیش می‌آید و ناسازگاری‌های یک یا چند نفر نظم و آرامش کلاس را بر هم می‌زنند. یا رفتاری از دانش‌آموزان سر می‌زند که غیرقابل پیش‌بینی است و فکر و ذهن معلم را مشغول می‌کند. در این شرایط، دانش‌آموزان اولین و بهترین ملجأ حل مشکل را معلم خود می‌دانند و از او می‌خواهند نسبت به اتفاقی که رخ داده یا مشکلی که پیش آمده است، قضاوت و مشکل را برطرف کند. در چنین مواقعی، شایسته است معلم کلاس با توجه به مهارت‌های معلمی، تجربه، سعه‌ی صدر، اخلاق نیکو، صبر و حوصله و عدالتی که بین دانش‌آموزان جاری می‌سازد، به سخنان و نظرات آن‌ها گوش دهد و پس از بررسی همه‌ی جوانب موضوع، نظر خود را به‌صورت نسبی اعلام کند و تا وقتی که نسبت به رأی و نظر خود مطمئن نشده است، نظر قطعی و نهایی ندهد. حتی گاهی اوقات ضروری به نظر می‌رسد که معلم از اعلام نظر یا قضاوت در جمع خودداری کند و به‌طور ویژه با دانش‌آموز یا دانش‌آموزان صحبت کند و جلسه بگذارد.

برخی از آموزگاران، به دلیل داشتن دغدغه‌ی زیاد نسبت به امور آموزشی کلاس، به‌محض مشاهده‌ی ظاهر دانش‌آموز یا جمله‌ای که از او می‌شنوند، تصمیم می‌گیرند قضاوت می‌کنند. این حالت سطحی‌نگری، نه‌تنها در شأن معلم کلاس، بلکه حتی در شأن یک فرد عاقل نیز نیست. قضاوت انسان عاقل باید بر تحقیق و دوراندیشی مبتنی باشد.

در چنین مواقعی پیشنهاد می‌شود: ۱. از اعلام نظر و واکنش سریع خودداری کنید. ۲. اجرای تصمیم نهایی خود را به تأخیر بیندازید. ۳. اگر موضوع به شخص دیگری از مسئولان مدرسه مربوط می‌شود، با او مشورت کنید یا حل مشکل را به او بسپارید. ۴. اگر تنبیه یا محدودیتی برای دانش‌آموز مسئله‌دار در نظر می‌گیرید، آن را برای همه‌ی دانش‌آموزان کلاس اعمال نکنید. ۵. در مورد مسائل مربوط به مدرسه، از طرف مدیر یا شخص دیگری اعلام نظر نکنید. ۶. چنانچه متوجه

سنگینی آموزش علوم در پایه‌ی دوم ابتدایی آب و هوا در سرزمین دانش

کتاب علوم پایه‌ی دوم از چهارده فصل متنوع و انواع متفاوت علوم تشکیل شده است. فارغ از نوع علم بررسی شده، روش و نحوه‌ی تدریس آموزگار محترم، در یادگیری دانش آموز اهمیت فراوانی دارد. در ابتدای این کتاب، گفتار مهمی با آموزگار و اولیای دانش آموز وجود دارد و نکات مهمی برای راهنمایی آن‌ها مطرح شده است که ما در اینجا و در بررسی هر فصل، سعی می‌کنیم همه‌ی این نکات را رعایت کنیم.

تفاوت‌ها چیست؟

تفاوت مهم دانش آموز پایه‌ی دوم با پایه‌ی اول در این است که او می‌تواند بخواند و بنویسد. آموزگار باید به این نکته توجه کند که دانش آموز در هر حالت باید یک مداد و یک دفتر یادداشت با خود داشته باشد. البته در شروع کار باید روش خلاصه‌نویسی را به او آموخت، زیرا یادداشت‌برداری، همان قدر که اهمیت دارد، نباید مزاحمتی هم برای یادگیری ایجاد کند!

فصل اول حال و هوای رنگ علوم را نشان می‌دهد که به نظر مؤلفان خوب است در محیطی طبیعی مانند حیاط مدرسه، بوستان نزدیک مدرسه یا حتی با گردش گروهی دانش آموزان شروع شود. گرچه تصویرهای کتاب یک بوستان پر آب و رنگ را نشان می‌دهد که در مناطق کویری کشور نایاب‌اند، ولی خود کویر نکات مهمی برای آموزش دارد. در اولین نگاه، شاید در کویر چیزی مشاهده نشود، ولی برای دانش آموزی که در میبد یزد زندگی می‌کند، حرکت رمل‌ها با باد و بوته‌های گیاهی آن بسیار مهم است و با اندک دقتی می‌توان حیوانات موجود در آن را دید و در مورد زندگی آن‌ها برای دانش آموزان توضیح داد.^۱

دانش آموزی که در شهر شبستر در آذربایجان شرقی زندگی می‌کند، کافی است قدم از کلاس بیرون بگذارد تا در دامنه‌ی کوه قرار گیرد و به بررسی محیط کوهستان بپردازد.

بدیهی است دانش آموز لاهیجانی بهتر است به بررسی جنگل و ویژگی‌های آن اقدام کند.^۲

پس از بررسی محیطی که دانش آموز در آن زندگی می‌کند، مهم‌ترین نکته، بررسی آب و هوایی است که دانش آموز در آن نفس می‌کشد. در شهرهای بزرگ، آلودگی هوا از بزرگ‌ترین مشکلات است.

همچنان که وضعیت آب آشامیدنی در روستاها و شهرهای کوچک نیز یکی از معضلات مهم است. بنابراین، با توجه به محیط زیست دانش آموز، باید به بررسی دقیق آب یا هوا پرداخت.^۳

دانش آموزان با یک آزمایش ساده و در حضور آموزگار یا پدر و مادر خود می‌توانند بیاموزند هوای گرم به بالا و هوای سرد به پایین می‌رود. در کلاسی که بخاری یا شوفاژ روشن است، کافی است دانش آموزان روی صندلی‌هایشان بایستند تا هوای گرم‌تر را در بالای کلاس احساس کنند. با قرار دادن یک پروانه‌ی کاغذی روی منبع گرمایش کلاس، می‌توان جریان هوای گرم را نشان داد. برای نشان دادن حرکت هوای سرد می‌توان در یخچال را باز کرد تا دانش آموزان هوای خنک را در پایین پای خود احساس کنند.

مهم‌ترین نکته‌ی آموزشی در این درس، درست مصرف کردن آب است که می‌توان با یک مسابقه‌ی ساده آن را آموزش داد. به هر دانش آموز لیوانی آب داده می‌شود. هر کدام سعی می‌کنند با کمترین مقدار آب، یک وضوی کامل بگیرند. نکته‌ی بعدی نیز شناسایی منابع آب در محیطی است که دانش آموز در آن زندگی می‌کند؛ مثلاً چشمه، رودخانه و سد.

در دو فصل سه و چهار کتاب، کره‌ی زمین و ویژگی‌های آن بررسی

خورشید وابسته هستند. توضیح هرم غذایی و اینکه تمام جانوران به گیاهان و تمامی گیاهان به نور خورشید نیاز دارند نیز مهم و جالب است. می‌توان از دانش‌آموزان پرسید شیر برای زنده ماندن چه کار می‌کند؟ گوزن چطور؟ با همین چند سؤال می‌توان دانش‌آموزان را به چگونگی زنده ماندن گیاه رساند و سپس رابطه‌ی بین گیاه و خورشید را توضیح داد.

آزمایش مهم

در صفحه‌ی ۳۱ کتاب آزمایش بسیار مهمی طرح شده است که تفاوت گرمای ایجاد شده در نور مایل و نور قائم را نشان می‌دهد. در اینجا علاوه بر قرار دادن دماسنج و اندازه‌گیری دما، می‌توان دو قالب یخ را نیز یکی زیر نور مایل و دیگری زیر نور قائم قرار داد و تفاوت ذوب شدن آن دو را به دانش‌آموزان نشان داد. جالب‌تر خواهد بود اگر درون توپی پلاستیکی آب بریزیم و آن را در فریزر قرار دهیم تا کاملاً یخ بزند. سپس این توپ را به‌عنوان کره‌ی زمین، مقابل نور چراغ قرار دهیم و توجه دانش‌آموز را به دیرتر ذوب شدن یخ در قطب‌های توپ جلب کنیم.^۵

در صفحه‌ی ۳۴ کتاب، برای تعیین اندازه و جهت سرعت باد آزمایشی طراحی شده است که با وسایل ساده‌ای می‌توان آن را انجام داد. این کار را با قرار دادن یک پرچم در باد نیز می‌توان نشان داد. در بیرون از کلاس، حرکت ابرها می‌تواند جهت حرکت باد را نشان دهد. به‌عنوان تمرین، می‌توان از دانش‌آموزان خواست جهت حرکت ابرها را در منطقه‌ی زندگی خود مشخص کنند. این ابرها معمولاً در چه جهتی حرکت می‌کنند؟ چه چیزی آن ابرها را حرکت می‌دهد؟ آیا دانش‌آموزی در کلاس گردباد را دیده است؟ آیا در محل زندگی‌شان بادهای دائمی وجود دارند؟ اگر بله، گزارشی از آن تهیه کنند؟^۶ از این بادهای چگونه استفاده می‌شود؟ بادهای چه تأثیراتی در محیط اطراف ما دارند؟^۷

دو فصل پنج و شش کتاب اثرات صوت و نور را بررسی می‌کنند و کاربردهای آن را نشان می‌دهند. درباره‌ی تولید صدا با فرکانس‌های متفاوت و تشخیص هر یک بحث و بررسی می‌کنند.

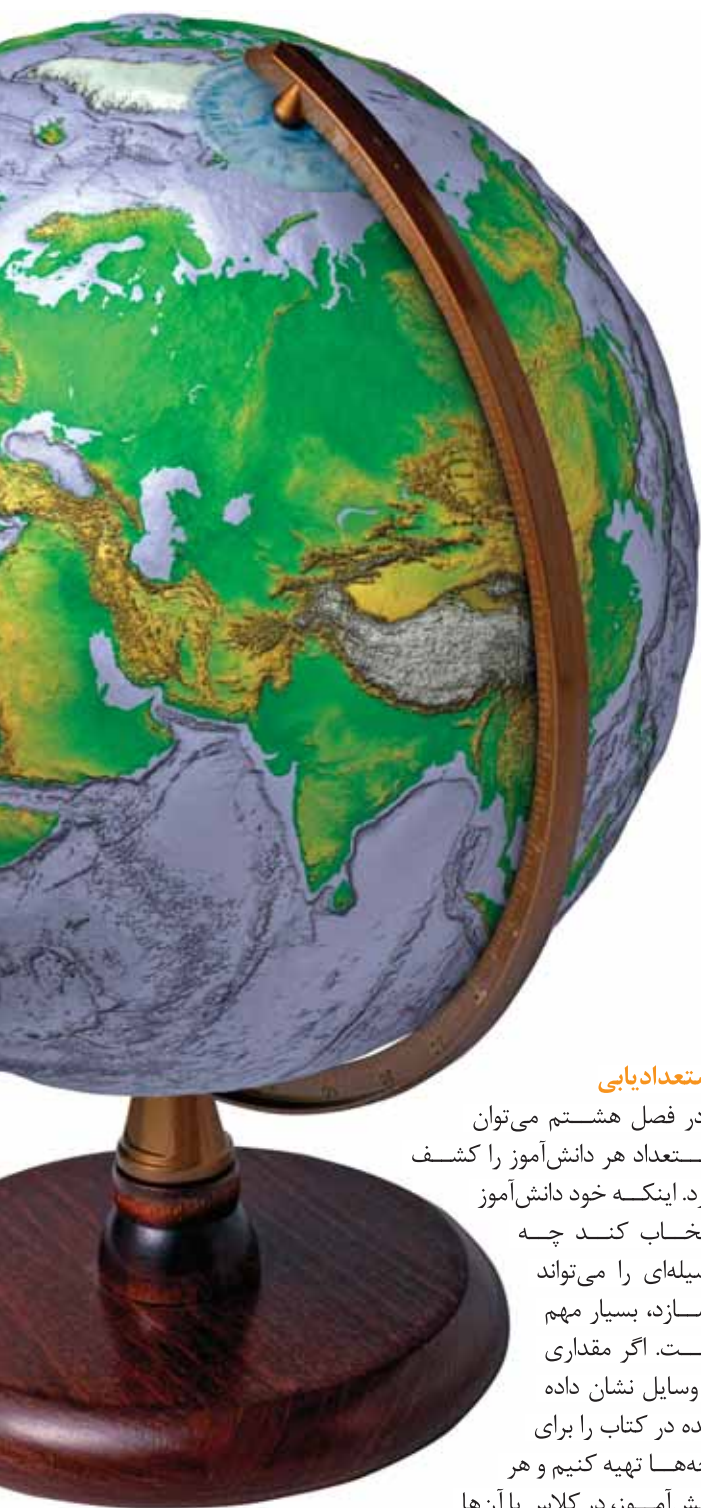
می‌توان با چند شیشه شیر مسابقه‌ای بین بچه‌ها ترتیب داد. درون شیشه‌ها تا ارتفاع‌های متفاوت آب بریزید. دانش‌آموزی با چشمان بسته باید تشخیص دهد آموزگار به کدام شیشه ضربه زده است؟

همچنین، هر دانش‌آموز توضیح دهد کدام وسیله‌ی موسیقی را دیده و صدای آن را شنیده است؟ و صدای کدام را می‌تواند درآورد؟ آیا دانش‌آموزی می‌تواند با دهان خود صدای یک ساز را درآورد؟ در مورد نور نیز تجربه‌ی اتاق تاریک و ساخت آن می‌تواند بسیار جالب باشد. یک جعبه‌ی مقوایی مکعب‌شکل بردارید. صفحه‌ی جلوی آن را ببرید و به جای آن برگه‌ای سفید و آغشته به روغن قرار دهید. پشت جعبه را با سوزن سوراخ کنید و جلوی آن یک شمع روشن قرار

می‌شود. در فعالیت صفحه‌ی ۲۳ کتاب می‌توان روی توپی که از آن به‌عنوان کره‌ی زمین استفاده می‌شود، نقشه‌ی ایران را رسم کرد و از دانش‌آموز پرسید در حین حرکت کره‌ی زمین، در کدام قسمت از کشور زودتر و در کدام قسمت دیرتر شب می‌شود؟ چرا در ماه رمضان مردم تمام کشور با هم افطار نمی‌کنند؟

در همین قسمت، با کمک شعله‌ی شمع و یک جسم می‌توان سایه‌ای روی دیوار ایجاد کرد و از دانش‌آموز خواست با جابه‌جایی جسم یا شمع، سایه‌ی روی دیوار را به بزرگ‌ترین حالت خود برساند. علاوه بر آزمایش کتاب در صفحه‌ی ۲۵ که دانش‌آموز تغییرات دمای آب در حین گرم و سرد شدن را می‌آموزد، می‌توان دماسنجی پشت پنجره‌ی کلاس قرار داد و دمای هوا را در هر نیم ساعت یادداشت کرد. سپس نتایج به‌دست آمده را توصیف و مشخص کرد که بالاترین دما در طول روز در چه ساعتی است. در اینجا مناسب است رابطه‌ی بین گرم‌تر شدن هوا و بالا آمدن خورشید در آسمان را از دانش‌آموزان پرسید؟

برای کاشت گیاه و بررسی رابطه‌ی بین نور خورشید و رشد گیاه، می‌توان درون چند گلدان دانه‌های گیاهانی مانند شاهی و ریحان کاشت که هم سریع رشد می‌کنند و هم قابل خوردن هستند. سپس مراحل رشد آن‌ها را بررسی کرد. برای اثبات اینکه گیاه برای رشد حتماً به نور خورشید نیاز دارد، می‌توان روی یک گلدان را با پارچه‌ای سیاه پوشاند و رشد آن را با بقیه‌ی گلدان‌ها مقایسه کرد. جانوران، هم به‌صورت مستقیم و هم به‌صورت غیرمستقیم، به نور

استعدادیابی

در فصل هشتم می‌توان استعداد هر دانش‌آموز را کشف کرد. اینکه خود دانش‌آموز انتخاب کند چه وسیله‌ای را می‌تواند بسازد، بسیار مهم است. اگر مقداری از وسایل نشان داده شده در کتاب را برای بچه‌ها تهیه کنیم و هر دانش‌آموز، در کلاس با آن‌ها

برای خود وسیله‌ای بسازد، بسیار بهتر

از این است که از دانش‌آموز بخواهیم برای جلسه‌ی بعد وسیله‌ای ساخته شده با خود بیاورد^{۱۱}. از ساخت مدل‌های اوریگami نیز در این درس می‌توان استفاده کرد. در نهایت، با تعدادی چوب خلال دندان می‌توان شکل‌های منظم هندسی ساخت.

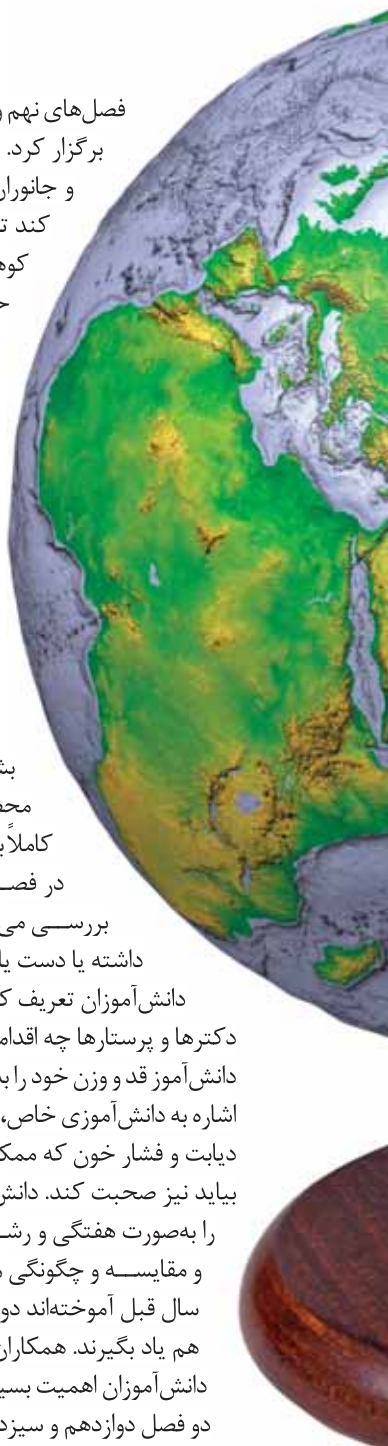
دهید. نتیجه‌ی کار را در جلوی جعبه مشاهده کنید. تصویر وارونه‌ی شمع روی کاغذ آغشته به روغن می‌افتد. بسیار تأثیرگذار است اگر تعداد سوراخ‌ها را زیاد کنید، زیرا در مقابل هر سوراخی یک تصویر وارونه‌ی شمع اضافه می‌شود.

فصل بعد وضعیت نفت را در جهان معاصر بررسی می‌کند و علاوه بر بررسی عیب‌های سوخت‌های فسیلی، به امکان تمام شدن آن‌ها هم اشاره می‌کند. همگی می‌دانیم، سوخت‌های فسیلی، علاوه بر آلوده کردن هوا، محیط اطراف را نیز آلوده می‌کنند. برای بیان اثرات طولانی‌مدت فراورده‌های نفتی مانند پلاستیک، می‌توان یک تکه کاغذ و یک تکه پلاستیک را در گلدانی در کلاس گذاشت. بعد از گذشت حدود بیست روز، دانش‌آموزان خواهند دید که کاغذ در حال تجزیه شدن است، در صورتی که برای پلاستیک هیچ اتفاقی نیفتاده است. در نتیجه، می‌توان دانش‌آموزان را هدایت کرد که کمتر از کیسه‌های پلاستیکی استفاده کنند.

باید توجه دانش‌آموزان را به استفاده از انرژی‌های خورشیدی جلب کرد. درک این نکته مهم است که انرژی باد از خورشید به‌دست می‌آید^۹.

بررسی ماشین‌های برقی و ساخت یک ماشین اسباب‌بازی که با آرمیچر و باتری کار می‌کند، در این سن و سال برای دانش‌آموزان بسیار جذاب خواهد بود^{۱۰}. درست کردن یک پروانه با کمک در بطری پلاستیکی و گرفتن آن زیر شیر آب و تولید حرکت نیز از موارد دیگری است که به انرژی آب در کنار انرژی باد اشاره می‌کند.

فصل‌های نهم و دهم را می‌توان به‌طور کلی در طبیعت برگزار کرد. آموزگار می‌تواند فهرستی از گیاهان و جانوران منطقه و ویژگی‌های هر یک تهیه کند تا هنگامی که در کنار بچه‌ها در محیط کوهستانی، کویری یا جنگل و دشت حرکت می‌کند، از هر برگ و سنگی برای تدریس عملی استفاده کند. همچنین می‌تواند درباره‌ی جانوران خطرناکی که در منطقه وجود دارند به دانش‌آموزان توضیح دهد.^{۱۲} به دلیل تنوع و فراوانی گونه‌های گیاهی و جانوری، نمی‌توان فهرست واحدی برای تمام دانش‌آموزان کشور تهیه کرد. این هنر آموزگار محترم است که ویژگی‌های گیاهی و جانوری ناحیه‌ای را که در آن زندگی می‌کنند به‌خوبی به دانش‌آموزان بشناساند. حتی بهتر است دانش‌آموز محصولات کشاورزی ناحیه‌ی خود را هم کاملاً بشناسد.

در فصل یازدهم بدن خود دانش‌آموز را بررسی می‌کنیم. اگر دانش‌آموزی عمل جراحی داشته یا دست یا پایش قبلاً شکسته است، برای بقیه‌ی دانش‌آموزان تعریف کند چه اتفاقی برایش رخ داده است و دکترها و پرستارها چه اقداماتی برایش انجام داده‌اند. بهتر است هر دانش‌آموز قد و وزن خود را بداند. آموزگار به‌طور غیرمستقیم و بدون اشاره به دانش‌آموزی خاص، از عیب‌های چاقی و بیماری‌هایی مانند دیابت و فشار خون که ممکن است در آینده برای افراد چاق پیش بیاید نیز صحبت کند. دانش‌آموزان می‌توانند رشد ناخن‌های خود را به‌صورت هفتگی و رشد موها را به‌صورت ماهانه اندازه‌گیری و مقایسه و چگونگی مسواک زدن و درست خوابیدن را که سال قبل آموخته‌اند دوباره مرور کنند. مصرف درست غذاها را هم یاد بگیرند. همکاران می‌دانند مصرف شیر و صبحانه برای دانش‌آموزان اهمیت بسیاری دارد.^{۱۳}

دو فصل دوازدهم و سیزدهم مملو از نکات ریز اجتماعی هستند و در کنار کار علمی، کار گروهی را نیز به دانش‌آموزان می‌آموزند. چقدر زیباست بچه‌ها پول‌های اندک خود را کنار یکدیگر قرار دهند و در کنار دبیر به خرید برای جشن بروند.^{۱۴} در صورتی که برای جشن شربت هم تهیه شده باشد، استفاده از شکر، نمک و سرکه برای نگهداری بیشتر مواد غذایی را به دانش‌آموزان توضیح دهید و برای هر یک مثالی بزنید.

جشن می‌تواند در کلاس یا در حیاط مدرسه برگزار شود، ولی دسته‌بندی بچه‌ها برای تمیز کردن کلاس بسیار مهم است. تفکیک زباله‌ها نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. بهتر است حجم زباله‌های بازیافتی و غیرقابل بازیافت را مقایسه کنند.^{۱۵} سعی کنید از همان زباله‌های بازیافتی برای ساخت جامداتی اشاره شده در صفحه‌ی ۹۶ کتاب استفاده کنید تا شیوه‌های استفاده از این مواد برای دانش‌آموزان جابیفند.

در فصل آخر کتاب تهیه و استفاده‌ی بهینه از نان بررسی شده است. این بخش توجه به ضایعات حدوداً ۳۰ درصدی نان، بسیار مهم است. بچه‌ها می‌توانند در قالب نمایش کلاسی، مراحل پرورش گندم و آسیاب کردن آن و سپس پختن و حتی خریدن نان را نمایش دهند. چگونگی جلوگیری از اسراف شدن نان می‌تواند یکی از پژوهش‌های مهم بچه‌ها باشد. رفتن به نانوایی و گرفتن چند تکه خمیر و شکل دادن به آن روی تخته‌ی چوبی، تجربه‌ی بسیار خوبی برای دانش‌آموزان است.

مشاهده می‌کنید آموزگار پایه‌ی دوم، در طول سال تحصیلی لحظه‌ای آرامش نخواهد داشت. هر لحظه از کلاس برای دانش‌آموز درس مهمی از زندگی است. زندگی تان پررونق باد.

پی‌نوشت‌ها

۱. اگر دقت کنید در تمام تصویرها دانش‌آموزان با دفتر و مداد نشان داده می‌شوند.
۲. در ضمن، شب کویر، به دور از دیگر آلودگی‌های نوری، راهی به سوی آشنایی با ستارگان و کهکشان‌هاست.
۳. این هنر آموزگار است که در هر منطقه، محیط مناسب را انتخاب کند.
۴. برای دانش‌آموز روستایی، بررسی آب بهداشتی از بررسی هوا مهم‌تر است. برعکس، زدن ماسک و ورزش نکردن در هوای آلوده برای دانش‌آموز شهری بسیار مهم است.
۵. در اینجا می‌توان به طول مدت شب و روز در قطب‌ها نیز اشاره کرد.
۶. مثلاً بادهای ۱۰۰ روزه در زابل و یا بادهای همیشگی در منجیل.
۷. از تأثیرات باد در محیط می‌توان به موج دریا، بوران در مناطق کوهستانی، حرکت ریگ‌ها در مناطق کویری، خم شدن درختان و حتی تخریب آن‌ها در نواحی جنگلی اشاره کرد.
۸. توجه آموزگار محترم را به ویژگی‌های صوت، مانند بلندی صوت (شدت)، فرکانس صوت (ارتفاع) و طنین صوت (شکل موج) جلب می‌کنم.
۹. توجه دارید که تمام انرژی‌های روی زمین از خورشید تأمین می‌شوند.
۱۰. تهیه‌ی یک سلول خورشیدی و تولید برق با آن ایده‌ی بسیار خوبی است.
۱۱. معمولاً ۹۹ درصد این وسیله‌ها را اولیای محترم خواهند ساخت.
۱۲. برای مثال مار، عقرب، گرگ، خرس و حتی تمساح در سیستان و بلوچستان.
۱۳. آموزگار کلاسی با دانش‌آموزان قرار همیشگی صبحانه خوردن داشت. بدین‌ترتیب که ده دقیقه از زنگ اول را به خوردن صبحانه اختصاص داده بودند و با بچه‌ها در کنار هم صبحانه می‌خوردند.
۱۴. در کودکی، آموزگار بنده برای جشن نیمه‌ی شعبان این کار را انجام داد. من شیرینی این کار را هنوز در کامم احساس می‌کنم.
۱۵. معمولاً حجم زباله‌های قابل بازیافت چندین برابر زباله‌های دور ریز است.

روز ریاضی، روز هنر، روز فارسی

یادگیری در بستر زندگی

بسیار پیش آمده است که دانش‌آموزان پس از تدریس یک مفهوم درسی، در ذهن خود با این سؤال مواجه شده‌اند که «درس امروز چه فایده‌ای برای ما دارد؟ کجا می‌توانیم از آن استفاده کنیم؟»

اگر مفاهیم آموزشی مورد انتظار در بستر و موقعیت‌های واقعی زندگی برنامه‌ریزی نشوند، طبیعی است که دانش‌آموزان قادر نخواهند بود دانش کسب‌شده را با موقعیت‌های زندگی انطباق دهند و در به‌کارگیری دانش آموخته‌شده مهارت کافی نخواهند داشت.

با کاربردهایش در زندگی و سایر علوم، از قبیل علوم طبیعی و علوم اجتماعی از هدف‌گذاری‌های این طرح است.

پیوند موقعیت‌های طبیعی با چاشنی نشاط

آموزگاران در این طرح با کمک و همدلی سایر همکاران و اولیای دانش‌آموزان، از طریق برنامه‌ریزی از قبل طراحی‌شده (طراحی آموزشی)، موقعیت‌هایی برای پیوند درس‌های یادشده و کاربردهای آن در موقعیت‌های طبیعی خلق می‌کنند. در این برنامه که شادی و نشاط چاشنی اصلی اجرای آن است، دانش‌آموزان با طراحی موقعیت‌های گوناگون، مفاهیم را با نگاهی دیگر تجربه می‌کنند. بنابراین، اجرای آن می‌تواند حتی در سه روز و در طول سال و در یک برنامه به‌صورت هماهنگ استانی انتخاب و به مدرسه‌ها ابلاغ شود. **توجه:** هیچ‌گونه کتاب درسی به همراه دانش‌آموزان نیست، بلکه دانش‌آموزان در موقعیت‌های گوناگون زندگی روزمره، یادگیری این درس‌ها را از نزدیک لمس خواهند کرد.

از دیگر اهداف اصلی طرح

۱. آشنایی دانش‌آموزان با موقعیت‌های یادگیری در محیط

انتظار می‌رود فرایند آموزش در نظام آموزش و پرورش بر اساس سطوح بالای یادگیری برنامه‌ریزی شود تا دانش‌آموزان، علاوه بر آموختن مفاهیم، به مرحله‌ی کاربرد دانسته‌ها دست‌یابند و برای زندگی در آینده مهارت و آمادگی لازم را کسب کنند. کسب چنین مهارت‌هایی مستلزم تغییر در رویکردهای نظام تدریس از طرف آموزگار و به‌طور کلی مدرسه است. استفاده از رویکردهای نوین تدریس و آموزش مبتنی بر بستر زندگی می‌تواند ضمن غنا بخشیدن به محیط آموزشی و فرایند آموزش، زمینه‌ی آمادگی دانش‌آموزان را برای ورود به زندگی واقعی فراهم آورد.

طرح «یک روز برای ریاضی»، «یک روز برای هنر» و «یک روز برای فارسی» به دنبال ایجاد فرصتی است تا دانش‌آموزان بتوانند از یادگیری در محیط طبیعی لذت ببرند و با تکیه بر تفکر خلاق و واگرا خود به حل مسئله بپردازند. گوشه‌ای از این زیبایی‌ها و اسرار را ببینند، درک کنند و از آموختن آن‌ها لذت ببرند. این طرح همچنین می‌کوشد پیوند و ارتباط معناداری بین درس‌ها و زندگی روزمره ایجاد کند تا دانش‌آموزان بتوانند مفاهیم آموخته‌شده را در زندگی به‌کارگیرند. به این ترتیب، در برنامه‌ی درسی و آموزشی، برقرار کردن پیوند این درس‌ها

است که ریاضیات برای بسیاری از انسان‌ها، به دلیل اسرار و زیبایی‌هایی که در ذات خود دارد، شگفت‌انگیز و قابل تأمل است.

یک روز برای هنر:

خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد!

کسب مهارت هنر فرصتی فراهم می‌کند تا از طریق تلفیق درس هنر با دیگر درس‌ها نظیر فارسی و ریاضی، خلاقیت و یادگیری دانش‌آموزان دوجندان شود و توانایی خلاقانه‌ی حل مسئله در زندگی واقعی را کسب کنند.

یک روز برای فارسی:

زبان پارسی گنجینه‌ی پرفروغ فرهنگ و ادب جهان!

دانش‌آموزان برای به‌کارگیری درست شکل حروف و تقویت خوانداری، به دقت و حافظه‌ی دیداری، به‌منظور یادآوری و تجسم آن نیاز دارند تا پیچیدگی‌های خط و زبان را به‌عنوان نقایص و اشکالات نظام نوشتاری فارسی به‌راحتی حل کنند.

پیرامون و تجربه‌ی آموختن بدون نیاز به کتاب درسی.

۲. بسترسازی مناسب به‌منظور بروز خلاقیت و نوآوری، ایجاد لذت یادگیری و یک روز با نشاط آموزشی.

۳. تعمیق‌پذیری و تعمیق مفاهیم آموزشی از طریق ایجاد موقعیت‌های یادگیری.

۴. استفاده از سبک‌های یادگیری و ترغیب آموزگاران به استفاده از روش‌های تدریس مبتنی بر عملکرد.

۵. زمینه‌سازی به‌منظور استفاده‌ی بهینه از ابزارهای محیط پیرامون در موقعیت‌های یادگیری.

۶. زمینه‌سازی به‌منظور شناسایی و هدایت استعداد‌های دانش‌آموزان.

یک روز برای ریاضی:

استدلال، حل مسئله، خلاقیت!

ریاضیات تنها زبانی است که پدیده‌های طبیعی جهان هستی را به‌خوبی توضیح می‌دهد، روش‌های منطقی فکر کردن، واقع‌بین بودن و استدلال را به ما می‌آموزد.

اما آموختن ریاضیات یک دلیل دیگر هم دارد و آن این

حساسیت بادکنک‌ها

مدرسه در جامعه‌ی اسلامی ما جایی است که دانش‌آموز در آن حقوق شهروندی، قانون و اخلاق حرفه‌ای را می‌آموزد. اخلاق، علاوه بر رعایت نظم و انضباط اجتماعی، شامل احترام، تحمل، سعه‌ی صدر و ارزش نهادن به حقوق دیگران نیز می‌شود. این ارزش‌ها در میان هم‌سالان، کارکنان آموزشی یا در رابطه‌ی آموزگاران با دانش‌آموزان تجلی می‌یابند. البته در مدرسه عوامل تنش‌زای زیادی هستند که باعث عصبانیت یا احترام نگذاشتن به حقوق دیگران می‌شوند و مدرسه را از رسالت اصلی خود، یعنی حفظ ارزش‌ها و احترام به آن‌ها دور می‌سازند. بنابراین، پرورش همه‌جانبه‌ی شخصیتی و تربیتی دانش‌آموزان و نهادینه کردن حس احترام در قالب روش‌های نمادین و کاربردی و استفاده از مثال‌های محسوس یکی از وظایف مدرسه به شمار می‌رود. طرح «حساسیت بادکنک‌ها» به این منظور به اجرا درآمده است.

تمرین صبوری

هدف ما اصلاح روحیه‌ی خشونت و صبوری نکردن دانش‌آموزان و تشویق آن‌ها به صبر، همکاری، احترام و تحمل‌پذیری، و پرورش روحیه‌ی سازنده‌گرایی است. اهداف طرح «وجین بادکنک‌ها» به‌صورت زیر خلاصه می‌شود:

- بهبود روحیه‌ی دوستی و صمیمیت در دانش‌آموزان
- جلوگیری از رفتارهای خشونت‌آمیز در قالب مثالی نمادین
- تشویق دانش‌آموزان به حفظ مهارت‌های وجودی
- بازسازی شرایط ذهنی و اجتماعی دانش‌آموزان
- آفریدن دنیایی احتمالی به‌عنوان موضوع کاوش فکری
- بهبود تفکر و مهارت انتقادی، تحلیل انتقادی و ارزیابی انتقادی و استقرایی دانش‌آموزان
- بهبود و کمک به طرز تلقی، بازخورد و ایجاد سرمشقی تازه نسبت به سبک‌های رفتاری و شیوه‌های فکری
- کمک به یادگیری مادام‌العمر و تجسم تصویری طولانی‌مدت ذهن

ضرورت و اهمیت طرح

خشونت در مدرسه ممکن است اثرات مخرب و ماندگاری بر ذهن و روح دانش‌آموزان وارد سازد. کودکی که در محیط آموزشی تحت

خشونت‌های کلامی یا بدنی قرار می‌گیرد، علاوه بر احساس ناامنی و بی‌زاری از مدرسه که نتیجه‌ی آن به‌صورت افت تحصیلی یا ترک تحصیل آشکار می‌شود، با اثرات ناگوار رفتاری در طول زندگی مواجه می‌شود. چه بسا ممکن است بعدها، به‌هنگام تشکیل خانواده یا پذیرفتن مسئولیت‌ها، خشونت را به نسل دیگر هم انتقال دهد. به علاوه، خشونت در مدرسه، به بد شدن جو کلاس و مدرسه، اختلال در تدریس آموزگار، تضییع روابط میان دانش‌آموزان و نیز روابط میان معلم و دانش‌آموز می‌انجامد (قرائی، ۱۳۹۱). بنابراین، یافتن راه‌حل مناسب و پیشگیرانه در رفع مشکل و کمک به افراد ضروری می‌نماید. «وجین بادکنک‌ها» طرحی نمادین و تمثیلی است که در قالب مثالی آشنا، دانش‌آموزان را به حفظ خویشتن هدایت می‌کند. گویی همه‌ی ما بادکنک‌هایی در درونمان داریم که بسیار حساس و شکننده‌اند و تا حد معینی هم باد می‌شوند. هر وقت بادکنک‌های ما تحت عصبانیت، خشونت یا تنش قرار گیرند، باد می‌شوند. اگر شرایط تنش‌زا بیشتر باشد، بادکنک‌ها می‌ترکند و فرد را دچار آسیب‌های روحی، جسمی و روانی می‌کنند. پس باید با بادکنک‌های درون مهربان باشیم. بادکنک‌های درون ما امانت‌های وجود ما هستند که باید با آن‌ها در نهایت احترام و صبر برخورد کنیم.

روش کار

بعد از اینکه طرح را برای دانش‌آموزان و اولیا توضیح دادیم و افرادی را هم به‌عنوان ناظر در مدرسه و کلاس‌ها مشخص کردیم، گروهی با خط خوش در جای جای مدرسه نوشتند: «با بادکنک‌های

بزرگ‌ترها و برخورد مناسب با والدین را نیز فرامی‌گیرند. پیشنهادهای زیر در زمینه‌ی پرورش شخصیت دانش‌آموزان می‌تواند کارساز واقع شود:

- مدیریت و رهبری آموزشی مؤثر با برگزاری جلسات با اولیا، معلمان، روان‌شناسان، و استفاده از تکنیک‌های خودراهبری، حل مسئله، تفکر انتقادی و مسئولیت‌پذیری؛
- استفاده از مثال‌های نمادین و محسوس به منظور برانگیختن احساسات دانش‌آموزان؛
- فراهم آوردن محیط کلاسی امن برای بحث مسائل چالش‌برانگیز و ترویج فرهنگ اندیشیدن پیش از گفت‌وگو؛
- ایجاد دادگاه عدالت آموزشی و اخلاقی، و داوری آن به وسیله‌ی خود دانش‌آموزان؛
- برگزاری جلسات مشاوره و روان‌شناسی فراگیری تکنیک‌های اخلاقی (داشتن عفت کلام، پرهیز از نجوا کردن در جمع، راستگویی و...) برای دانش‌آموزان.

منابع

۱. قرائی، جواد (۱۳۹۱). «پرخاشگری در مدرسه». مشاوره و راهنمایی مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۲. یارمحمدی واصل، مسیب و همکاران (۱۳۹۵). «مقایسه‌ی اثربخشی آموزش تفکر انتقادی به شیوه‌ی تمثیل و چرخه‌ی کارپلوس بر فرایندهای شناختی تحلیل، استنباط، ارزشیابی، استدلال استقرایی و استدلال قیاسی». دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان. سال ۱۱، شماره‌ی ۱.
3. Owen, J. G (2000). "does the generation effect occur for pictures: developing a cumulative science of behavior change". *health psychology review*, 6(1), pp. 1-6.
4. Paul, R and Elder, L. (2006). "The thinkers guide to the art of asking essential questions", foundation for critical thinking press.

درون خود مهربان باشیم». «نگذاریم با خشونت و بی‌حرمتی بادکنک درونمان بترکد». «بادکنک دوستی، صمیمیت و همدلی». بعد از آن، هر وقت بچه‌ها قصد پرخاشگری داشتند، ناظران به آن‌ها می‌گفتند: مراقب بادکنک باشید. در این موقع، مشاور کلاس که از طرف مشاور مدرسه انتخاب شده بود، وارد عمل می‌شد و با راهبردهای روان‌شناسی می‌کوشید مشکل را با کمک خود بچه‌ها حل کند. البته بچه‌ها قوانین بادکنکی را روی تابلوی اعلانات هم نصب کردند.

راه‌های محافظت از بادکنک درون	عوامل ترکیدن بادکنک درون
● سلام و احوال‌پرسی	● بی‌توجهی
● لبخند و خوش‌رویی	● فحش، ناسزاگویی و عصبانیت
● گوش دادن منطقی	● قهر کردن
● احترام به یکدیگر	● داد زدن و بلند کردن صدا
● صبر و گذشت	● حسادت و کینه‌ورزی
● کار گروهی	● توهین کردن
● ترویج بازی‌های گروهی و همکاری	

با گذشت چند سال، همه ساله جشن بادکنک‌ها در مدرسه‌ی ما برگزار می‌شود. بچه‌ها نام خود را روی بادکنک می‌نویسند و پس از ذکر خصوصیات منفی، بادکنک را به هوا پرتاب می‌کنند. با این کار، درواقع خصوصیت منفی را از خود دور و بادکنک جدیدی را در خود جایگزین می‌کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مدرسه به‌عنوان خانه‌ی دوم دانش‌آموزان و محیط آموزشی مؤثر در انسان‌سازی و شخصیت‌پذیری، وظیفه‌ای بس سنگین و خطیر دارد. دانش‌آموزان در مدرسه احترام به یکدیگر، احترام به

همراه علی رؤوف کاتب

۵۰ سال مهرورزی

تحصیل به آمریکا رفت و پس از کسب مدرک کارشناسی ارشد و دکترای در رشته‌ی مدیریت آموزشی، در سال‌های دهه‌ی ۶۰ به بعد، در پژوهشگاه تعلیم و تربیت و نیز مجلات رشد مشغول شد و در دانشگاه‌های تربیت معلم و تربیت دبیری به تدریس پرداخت و ده‌ها کارگاه آموزشی بهسازی معلمان را اداره کرد. دکتر رؤوف همچنین کتاب‌های متعددی را به رشته‌ی تحریر در آورد که اغلب آن‌ها در حوزه‌ی تربیت و بهسازی معلمان‌اند؛ از جمله تربیت معلم و کارورزی / تدریس خرد: تمرین مهارت‌های تدریس در مقیاس کوچک (ترجمه)؛ نگاهی به آموزش و پرورش پیش از دبستان در جهان امروز؛ کارمایه‌ی معلمان: در گذر از یاددهی به یادگیری؛ یادگیری گنج درون: نکته‌های برجسته (ترجمه)؛ درس‌مایه‌ی فناوری آموزشی؛ یاد دادن برای یاد گرفتن؛ افزایش کارایی معلمان؛ یاددهی هوشمند: پرورش استعداد در کلاس درس و بیرون مدرسه (ترجمه)؛ تدریس عملی، کتابچه‌ای برای مراکزهای تربیت معلم؛ بالانشینی مدیریت آموزشی؛ آنچه یاد می‌دهیم، آنچه یاد می‌گیرند؛ در کوچه باغ مدیر مدرسه (چگونه مدرسه را اداره کنیم؟)؛ مبانی و اصول آموزش و پرورش امروز - فلسفه‌ی تربیت معلم؛ راهنمای نقد کتاب کودک و نوجوان؛ مدیریت پژوهش در مدرسه؛ جلوه‌گری‌های شعر در آموزش کودکان و نوجوانان؛ کارورزی در کارگاه تربیت معلم (فن‌شناسی آموزشی)؛ سهم معلم، شیوه‌ی معلم؛ آغاز خوب؛ پژوهش در کلاس درس و مدرسه؛ یاد دادن برای یاد گرفتن (انتشارات مدرسه).

کتاب ماندگار «جنبش جهانی برای بهسازی تربیت معلم» که بر اساس پژوهش ایشان در پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت تدوین شده است، اثر قابل اعتنایی برای آشنایی با دیدگاه‌های جهانی در زمینه‌ی آموزش معلمان به شمار می‌رود. دکتر علی رؤوف کاتب مصداقی واقعی از نام خانوادگی باسمای خود است؛ مهربان است، در برخورد با همه، و کاتب است و بخشنده با ده‌ها اثر ماندگار.

این استاد ارجمند در شهریور ۱۳۹۸ دار فانی را وداع گفت. رشد آموزش ابتدایی از درگاه احدیت برای وی طلب آرامش و مغفرت دارد.

معلمی با گوشت، خون و سرشت گروهی از معلمان پیوند خورده است. اصلاً تصور اینکه این دسته بتوانند در شغل دیگری فعال باشند، غیرممکن است. این افراد در همه حال معلم‌اند، از تدریس شغف پیدا می‌کنند و بهجت آن‌ها لحظاتی است که شاگردان خود یا معلمان جوان را در حال یادگیری مشاهده می‌کنند. از دید این دسته، یاد دادن با یاد گرفتن پیوندی دیرینه دارد. از این رو، تربیت معلمان را در کلاس‌ها و دوره‌هایی ساختارمند، مانند آموزش‌های دانشگاهی معلمی و نیز دوره‌های بهسازی شغلی و آموزش ضمن خدمت، وظیفه‌ی اصلی خود می‌پندارند. از نگاه معلمان معلم‌مدار، تنها در صورتی می‌توانیم به استمرار یادگیری‌های اثربخش امیدوار باشیم که تربیت و بهسازی معلم در اولویت نخست برنامه‌های هر نظام آموزشی و هر مدرسه‌ای باشد.

یکی از معلمان همواره معلم که در ۵۰ سال گذشته مهربانانه در راه آموزش معلمان این مرز و بوم تلاش کرده، دکتر علی رؤوف کاتب است. دکتر رؤوف متولد ۱۳۱۵ است. او از جمله کسانی است که از طریق دانش‌سرا وارد آموزش و پرورش شده و پس از سال‌ها معلمی، در سال‌های ۱۳۵۴ و ۱۳۵۵ در سمت رئیس تربیت معلم مشهد و سپس به مدت کوتاهی پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، در سمت مدیرکلی تربیت معلم کشور مشغول خدمت شد. برای ادامه‌ی

دعا می‌کنم، پیدا می‌شوند!

زنگ سوم بود. می‌خواستیم تمرین‌های کتاب «بنویسیم» را انجام دهیم. چشمم به سؤال کتاب که افتاد، با خودم گفتم، بهتر است این سؤال را به شکل عملی کار کنیم. سؤال این بود: «اگر شما گم شدید، چه کاری انجام می‌دهید.»

شروع کردم به شبیه‌سازی آن موقعیت و از بچه‌ها خواستم با قرار دادن خودشان در آن، عملی را که انجام می‌دهند نشان دهند. بعضی از بچه‌ها شروع کردند به نوشتن شماره تلفن‌های مادرانشان، یا می‌گفتند: خانم، خانم ما دنبال پلیس می‌گردیم. در همین حین، چشمم به اسرا افتاد که دو دستش را به حالت دعا بالا گرفته بود. اولش متوجه نشدم! فکر کردم حتماً از کلاس خسته شده و دارد می‌گوید ای خدا، زودتر کلاس امروز تمام شود.

نزدیکش که رفتم، دیدم چیزی با خود زمزمه می‌کند. پرسیدم، تو چه کاری انجام می‌دهی اسراجان؟ با همان صدای دلنشین کودکانه‌اش گفت: «خانم، من قبل از هر چیزی اول دعا می‌کنم که خدا به من کمک کند پدر و مادرم را زودتر پیدا کنم.»

از جواب اسرا بهت‌زده شدم! به راستی کودکان خدا را بسیار بیشتر از ما در قلب‌های پاکشان حس می‌کنند!

تحلیل توسعه در سند ۲۰۳۰ جاده صاف کن حاکمیت جهانی غرب

جریان توسعه‌گرایی جهانی می‌خواهد به طور کامل بر مقدرات اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و ... کشورها مسلط شود. این جریان در واقع نفوذ تفکر غربی برای از بین بردن هویت و باور کشورهاست. به معنایی، اگر جامعه شامل سه بعد «سیاست، اقتصاد و فرهنگ» باشد، فرهنگ و سیاست به نفع پول و اقتصاد باز تعریف می‌شوند. در پایان قرن ۲۰ میلادی، اعضای سازمان ملل تصمیم گرفتند برای هزاره‌ی سوم برنامه‌ی یکسان‌سازی فرهنگی و به عبارت دیگر تربیت شهروند جهانی و از بین بردن مرزها را به تصویب برسانند. پس از آن نیز تا سال ۲۰۳۰ میلادی اهداف ۱۷ گانه‌ای در قالب سند ۲۰۳۰ مشخص شد که چهارمین هدف آن بحث آموزش است. سازمان ملل متحد و عوامل پشت پرده‌ی آن به این نتیجه رسیده است که اگر بخواهد دیگر اهداف ۱۷ گانه را تحقق بخشد، بستر اساسی آن‌ها بخش آموزش است. در ادامه تحلیلی توسعه‌محور را از زبان دکتر عادل پیغامی خواهید خواند.

ماهیتی سخت در پوسته‌ای نرم

دکتر عادل پیغامی، دکتر علوم اقتصادی و عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) است. او عضو انجمن علمی اقتصاد اسلامی، انجمن علمی اسلام و توسعه‌ی اقتصادی و انجمن علمی اقتصاددانان «هترو دکس» است.

همچنین، با گروه اقتصاد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی همکاری دارد. پیغامی در نشست با کارشناسان این سازمان، به تبیین مختصر نگاه توسعه‌ای در سند ۲۰۳۰ پرداخت که در اینجا به گوشه‌هایی از آن اشاره می‌شود.

«جریان ۲۰۳۰ ماهیتی دارد که نوع طرح آن در کشور و مسیری که دارد با اتفاقاتی همراه است که باعث می‌شود با اصل قضیه ارتباط ایجاد نکنیم. اصل قضیه‌ی سند در نگاه دکتر پیغامی توسعه است؛ دکتر پیغامی در تحلیل این سند می‌گوید: «از حدود ۴۰۰ سال پیش که انقلاب صنعتی شکل گرفت، مقوله‌ای به نام حکمرانی

جهانی» مطرح شد؛ به این معنا که کل دنیا در یک حکمرانی واحد جمع شود.

این نیز از مقوله‌های مدرنیته است. این ایده نخست با شکلی سخت شروع شد و به جنگ‌های جهانی انجامید. پس از جنگ دوم جهانی و گذر از مرحله‌ی سخت (به دلیل بالا بودن هزینه‌ها و نبود پذیرش فرهنگی) جریان نوین استعماری نوع نرم نفوذ را دستور کار قرار داد. تجلی بیرونی آن نیز ظهور سازمان‌های جهانی مانند سازمان ملل و مجموعه‌های مرتبط مانند بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و یونسکو بود. این شکل را نیروهای بزرگ و پیروز جنگ مانند آمریکا تعریف کردند که در اصطلاح نظم نوین جهانی است.

در این حکمرانی که عمودی است، کسی حاکم دنیا می‌شود و به بقیه دستور می‌دهد. نفوذ و اقناع‌گری این‌ها هم از طریق سازمان‌های بین‌المللی است.

در اواخر قرن بیستم شاهد شکل‌گیری اتفاقاتی جدید در جهان و به دنبال آن جریان ابتدایی هستیم؛ نقش سازمان‌ها کم‌رنگ و نقش معاهده‌های تخصصی پررنگ می‌شود. اینجاست که حکمران‌های عمودی به نوع افقی تبدیل می‌شوند.

مثلاً اگر آمریکا یا شورای امنیت علاقه داشت در فلان کشور اتفاقی بیفتد، قطعنامه‌ای نظامی صادر می‌کرد یا توسط بانک جهانی شرط‌هایی می‌گذاشت تا در قبال یک وام، آن کشور تغییرات خواسته شده را ایجاد کند.»

آموزش

این اسناد دانشگاه، اهداف سند ۲۰۳۰ را در ارتباط با آموزش چنین شرح داد: «با فرا رسیدن مرحله‌ی گذار، حکمران افقی شاخص‌هایی تعریف می‌کند و می‌گوید کشورها باید تا سال ۲۰۳۰ میلادی به این شاخص‌ها برسند.

و تصویب آن نقش داشته‌اند.
 ۲. یکی از اشکالات ما به سند، نحوه‌ی برخورد آن با عدالت جنسیتی است.
 ۳. قبول درستی اسناد دیکته شده از سوی مجامع جهانی با نگاه حاکمیتی از بالا، با نگاه دینی و عقلی ما هم‌خوانی ندارد و در اجرا هم مشکل‌آفرین است. کشور ما تاریخ، ارزش، فرهنگ و ویژگی‌هایی دارد که مانع از قبول چشم‌پسته‌ی معاهده‌های جهانی می‌شود.
 فرهنگیان باید از تک‌تک بندهای ۱۷‌گانه‌ی این سند آگاهی یابند و آن‌ها را با سیاست‌های کلی کشور مطابقت دهند و در نقدی منصفانه، نقاط ضعف را پیدا کنند.
امام علی(ع) فرموده است: «فرزندان خود را برای آینده آماده و تربیت کنید.»

برخی اهداف سند توسعه‌ی پایدار ۲۰۳۰ سازمان ملل متحد

۱. پایان دادن به فقر در همه‌ی اشکال آن و در همه‌جا.
 ۲. پایان دادن به گرسنگی، تحقق امنیت غذایی و تغذیه‌ی بهتر و توسعه‌ی کشاورزی پایدار.
 ۳. تضمین زندگی توأم با سلامت و ترویج رفاه برای همه و در تمامی سنین.
 ۴. تضمین آموزش با کیفیت، برابر و فراگیر و ترویج فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای همه.
 ۵. دستیابی به تساوی جنسیتی و توانمندسازی همه‌ی زنان و دختران.
 ۶. تضمین دسترسی به آب و بهداشت برای همه.
 ۷. ترویج رشد اقتصادی ماندگار، فراگیر و اشتغال کامل و شرافتمندانه برای همه.
 ۸. ساختن زیربنای مقاومتی، ترویج صنعتی‌سازی پایدار و ترویج نوآوری و کاهش نابرابری در درون و میان کشورها.
 ۹. پاسداشت، احیا و ترویج استفاده‌ی پایدار از بوم‌سازگان‌های زمینی، مدیریت پایدار جنگل‌ها، مبارزه با بیابان‌زایی و توقف و معکوس‌سازی روند تخریب (یا فرسایش) زمین.
 ۱۰. ترویج جوامع صلح‌جو و فراگیر برای توسعه‌ی پایدار، برقراری امکان دسترسی به عدالت.
 - و تقویت ابزار اجرا و احیای همکاری‌های جهانی برای (تحقق) توسعه‌ی پایدار.
- بان کی مون**، دبیر کل وقت سازمان ملل، درباره‌ی این سند گفت: «... اهداف این دستور کار باید از اول ژانویه ۲۰۱۶ در کشورها عملیاتی شوند و راهنمای تصمیمات ما برای پانزده سال آینده قرار گیرند.»

آن‌ها برای مثال شاخص استعداد جهانی براساس مبانی سازمان ملل ارائه می‌دهند و می‌گویند، ایران باید با رعایت ۱۷ مؤلفه‌ی مورد نظر ما، مثلاً از رتبه‌ی ۳۵ به ۴۳ برسد. استاندارد ایزو نیز برگرفته از همین تئوری‌هاست.
 اما کسی پشت پرده‌ی ایزو را بررسی نمی‌کند. این شاخص‌ها و معاهده‌ها تا نهایی‌ترین و جزئی‌ترین اجزای حکمرانی یک کشور را هم بررسی می‌کنند.
 فیفا طبق همین معاهدات دارد حکمرانی می‌کند. وقتی به ما می‌گوید فلان مسابقه را برگزار کنید، حتی اگر با مناسبت‌های مذهبی شما مصادف باشد، ما با وجود مخالفت علما، نمی‌توانیم با آن مخالفت کنیم.»
 ○ حال چرا رده‌ای از مسئولان ما با این معاهده‌ها موافقت کردند؟
 دلیلش بهت‌زدگی در مقابل مدرنیته و بیگانه بود. شیوه‌ی کار هم چنین بود که اسناد، ترجمه و به‌طور دم‌دستی بومی‌سازی می‌شود و با سیاست‌های کلی ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی تناسب‌سازی و اعتباربخشی و ابلاغ می‌شوند.
 اهداف شاید به خودی خود خوب باشند، ولی وقتی به جدول‌های ریز راهنما می‌رسند، اختلاف‌ها را نشان می‌دهند.
 این خطوط راهنما در قالب انواع بخش‌نامه و دستورالعمل دولتی وارد می‌شوند و در کشور جریان پیدا می‌کنند.
 یکی از این دستورالعمل‌ها که به بخش آموزش و پرورش ما مربوط می‌شد، مراحل خود را طی کرد و با موافقت مسئولان مربوطه، به شکلی نیز ابلاغ شد. مقدماتی طی شد، اما تحقق نیافت تا اینکه بالاترین مقام سیاسی کشور، رهبری معظم انقلاب، فریادشان بلند شد.

چرا مخالفت؟

۱. ما سند تحول بنیادین داریم که کارشناسان بسیاری در تدوین

در هر شماره از مجله، آموزگاران، کارشناسان دوره‌ی ابتدایی و دیگر مخاطبان، با ارسال مقالات، عکس‌ها، خاطرات، تجربه‌های کلاسی و یا حرف‌های خودمانی، ما را در پربارتر شدن این ماهنامه یاری می‌کنند.

در ادامه نام بعضی مخاطبان و مطالب ارسالی آن‌ها درج شده است. توجه همکاران محترم به نکات و تذکرات کارشناسان مجله در ارسال مطالب می‌تواند راهگشا و سازنده باشد. با رعایت اصول نگارش و مورد نیاز مجله، به نویسندگان این نشریه بپیوندید.

۱ میترا اژدري؛ ناحیه‌ی ۲ اهواز

«روش تدریس همیاری»

لطفاً مقالات کوتاه ارسال کنید. تحقیقات دانشگاهی را نیز به کوتاه‌ترین شکل و کاربردی تدوین و ارسال کنید.

۲ غلامحسین ظفري؛ اهواز

«مطالعه‌ی مشارکتی»

با تشکر از همراهی شما تقاضا دارد مقالات کوتاه باشد و از منابع جدیدتر استفاده فرمایید. برخی مطالب فرستاده شده مانند رفتار با نوجوانان که فرستاده بودید برای مجلات دیگر دفتر مناسب بود که به آن‌ها ارجاع داده شد.

۳ م- اصغري؛ کارشناس ناحیه‌ی ۳- قم

«تأثیر درس علوم تجربی در تربیت نسل پژوهشگر دین‌مدار در دوره‌ی ابتدایی»
این مقاله به این صورت جزء سرفصل‌های مجله نیست.

۴ سيد محمد فاطمي؛ آموزگار، جرقویه اولیا، اصفهان

«جای خالی آموزش مهارت‌آموزی و مهارت‌های زندگی در مقطع ابتدایی»
این مقاله به این صورت جزء سرفصل‌های مجله نیست.

۵ زهرا اميني فرد؛ سرخه

«رویکرد توسعه معیار ارزیابی همسالانه برای بهبود عملکرد طراحی هنری دانش‌آموزان با استفاده از ابزار دستی»

مقاله با سرفصل‌های مجله همسو نیست.

۶ سمیه شايق؛ آموزگار منطقه‌ی ۱۸ تهران

املاي شما با نام «سرزمین گنج املایی ماجراجویانه» ایده‌ی جالب توجهی است.

حامد نیستانی

بازی و آموزش

بازی در تقویت رشد عاطفی و اجتماعی کودکان نقش بزرگی ایفا می‌کند. بر اولیا و آموزگاران است که دریچه‌ی فرصت‌های جدید برای بازی کردن را به منظور گسترش دیدگاه‌های عاطفی و هیجانی مثبت دانش‌آموزان و کودکان، پیش روی آنان بگشایند.

نگین محمدی فرد

حمیدرضا غلامی

امیر حسین کمالی

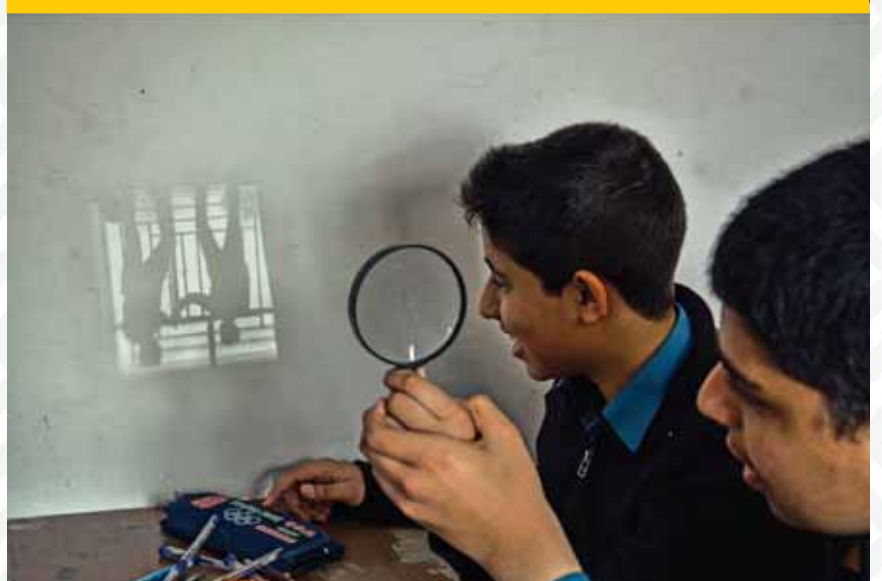
ملیحه قره چلو

مجید حجتی

سعید رضا مقصودی

در قله‌ی حقایق

امام حسن عسکری علیه السلام در مباحثات به علم و تقوا فرموده‌اند: «ما با گام‌های نبوت و ولایت به قله‌های حقایق رسیده‌ایم. شمشیر و قلم در دنیا و درفش سپاس و دانش در آخرت در کف ماست.»

منبع: زندگانی حضرت امام حسن عسکری علیه السلام. آیت‌الله سید محمد تقی مدرسی. انتشارات بقیع. تهران. ۱۳۷۶. ص ۶۲.

